

Kauno technologijos universitetas
Panevėžio technologijų ir verslo fakultetas

Bibliotekininko kompetencijų aplanko sudarymas

Baigiamasis magistro studijų projektas

Loreta Breskienė

Projekto autorė

Doc. dr. Nida Kvedaraitė

Vadovė

Panevėžys, 2023

Kauno technologijos universitetas
Panevėžio technologijų ir verslo fakultetas

Bibliotekininko kompetencijų aplanko sudarymas
Baigiamasis magistro studijų projektas
Vadyba (6211LX035)

Loreta Breskienė

Projekto autorė

Doc. dr. Nida Kvedaraitė

Vadovė

Recenzentas / Recenzentė

Panevėžys, 2023

Kauno technologijos universitetas

Panevėžio technologijų ir verslo fakultetas

Loreta Breskienė

Bibliotekininko kompetencijų aplanko sudarymas

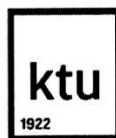
Akademinio sąžiningumo deklaracija

Patvirtinu, kad:

1. baigiamąjį projektą parengiau savarankiškai ir sąžiningai, nepažeisdama(s) kitų asmenų autoriaus ar kitų teisių, laikydamasi(s) Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo nuostatų, Kauno technologijos universiteto (toliau – Universitetas) intelektinės nuosavybės valdymo ir perdavimo nuostatų bei Universiteto akademinės etikos kodekse nustatytų etikos reikalavimų;
2. baigiamajame projekte visi pateikti duomenys ir tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti teisėtai, nei viena šio projekto dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar elektroninių šaltinių, visos baigiamojo projekto tekste pateiktos citatos ir nuorodos yra nurodytos literatūros sąrašė;
3. įstatymų nenumatytų piniginių sumų už baigiamąjį projektą ar jo dalis niekam nesu mokėjęs (-usi);
4. suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo ar kitų asmenų teisių pažeidimo faktui, man bus taikomos akademinės nuobaudos pagal Universitete galiojančią tvarką ir būsiu pašalinta(s) iš Universiteto, o baigiamasis projektas gali būti pateiktas Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybai nagrinėjant galimą akademinės etikos pažeidimą.

Loreta Breskienė

Patvirtinta elektroniniu būdu

Kauno technologijos universitetas
Panevėžio technologijų ir verslo fakultetas

TVIRTINU
TVKC vadovė
Doc. dr. Nida Kvedaraitė

Baigiamojo magistro projekto užduotis

Diplomantui **Loretai Breskienei**

Baigiamojo projekto tema Bibliotekininko kompetencijų aplanko sudarymas
(lietuvių kalba)

Baigiamojo projekto tema Creating of the Portfolio of Librarian Competencies
(anglų kalba)

Patvirtinta 2022 m. lapkričio 16 d. dekanu potvarkiu Nr. V25-13-30

Parengto baigiamojo projekto įkėlimo į Moodle aplinką terminas iki 2023 m. sausio 4 d.

Duomenys, reikalavimai ir sąlygos baigiamajam projektui: pirminiai ir antriniai šaltiniai baigiamojo projekto tematika.

Baigiamojo projekto užduotys / uždaviniai, kurie turi būti atskleisti projekte

1. Pagrįsti bibliotekos darbuotojų kompetencijų aplanko teorines prielaidas (kompetencijos sampratą ir bibliotekininkų kompetencijų tipus).
2. Identifikuoti bibliotekos darbuotojams keliamus reikalavimus.
3. Ištirti bibliotekininkų kompetencijų raišką.

Vadovė Doc. dr. Nida Kvedaraitė

(vadovo pareigos, vardas, pavardė/parašas)

Užduotį gavau Loreta Breskienė

(studento vardas, pavardė/parašas)

2022 m. lapkričio 25 d.

Breskienė, Loreta. Bibliotekininko kompetencijų apranko sudarymas. Magistro studijų baigiamasis projektas / vadovė doc. dr. Nida Kvedaraitė; Kauno technologijos universitetas, Panevėžio technologijų ir verslo fakultetas.

Studijų kryptis ir sritis (studijų krypčių grupė): vadyba, socialiniai mokslai (verslo ir viešoji vadyba).

Reikšminiai žodžiai: bibliotekininkas, bibliotekininko kompetencijos, kompetencijų aprankas.

Panevėžys, 2023. 62 p.

Santrauka

Visuomenėje vykstantys pokyčiai – globalizacija, spartus informacinių technologijų tobulėjimas ir plėtra lemia naujus bibliotekų vaidmenis ir formuoja vis didesnius reikalavimus darbuotojams. Bibliotekos institucijai kyla iššūkis įvertinti ir efektyviai valdyti organizacijos darbuotojų turimas kompetencijas, o bibliotekininkams – nuolat mokytis, tobulėti, atnaujinti žinias bei įgūdžius, idant patenkintų kintančius vartotojų poreikius ir lūkesčius. Visgi esminė problema, stebima tiek moksliniame kontekste, tiek bibliotekų veiklos praktikoje, yra bibliotekininkų kompetencijų identifikavimas ir išryškinimas, nes iki šiol nėra parengtas bibliotekininko kompetencijų aprankas.

Darbo objektas yra bibliotekininko kompetencijos. *Darbo tikslas* – ištirti bibliotekininko kompetencijas. Darbo tikslui pasiekti išsikelti *uždaviniai*: pagrįsti bibliotekos darbuotojų kompetencijų apranko teorines prielaidas (kompetencijos sampratą ir bibliotekininkų kompetencijų tipus), identifikuoti bibliotekos darbuotojams keliamus reikalavimus, ištirti bibliotekininkų kompetencijų raišką Panevėžio miesto ir rajono bibliotekose. Darbo uždaviniams įgyvendinti pasirinkti *duomenų rinkimo metodai*: mokslinės literatūros analizė, anketinė apklausa, *duomenų analizės metodas* – aprašomoji statistika.

Teorinėje darbo dalyje, atlikus užsienio ir Lietuvos autorių mokslinių šaltinių analizę, suformuluota kompetencijos apibrėžtis: funkciniai / plataus diapazono išmatuojami darbuotojo gebėjimai, žinios, įgūdžiai, asmeninės savybės / būdo bruožai / charakteristikos bei žinių, gebėjimų, profesinių vertybinių nuostatų ir požiūrių, motyvų, elgesio bruožų derinys /visuma. Susistemintus mokslinius šaltinius, išskirtos šešios pagrindinės kompetencijos, reikšmingiausios šiuolaikinio bibliotekininko veikloje: komunikacinė, edukacinė, informacinė, IT, asmeninė, profesinė kompetencijos.

Projektinėje darbo dalyje atliktas tyrimas, kuriame dalyvavo 104 Panevėžio miesto ir rajono savivaldybių viešųjų bibliotekų bibliotekininkai. Gauti tyrimo rezultatai parodė, kad respondentams iš šešių nagrinėjamų kompetencijų labiausiai reiškiasi bibliotekininkų asmeninės ir komunikacinės kompetencijos, mažiausiai – IT ir profesinės kompetencijos.

Breskiene, Loreta. Creating of the Portfolio of Librarian Competencies. Project / supervisor doc. dr. Nida Kvedaraitė; Panevėžys Faculty of Technologies and Business, Kaunas University of Technology.

Study field and area (study field group): Management, Social Sciences (Business and Public Administration).

Keywords: library, librarian, competencies, competence development.

Panevezys, 2022. 62 p.

Summary

Changes taking place in society – globalization, rapid improvement and development of information technologies determine new roles of libraries and form ever greater requirements for employees. The challenge for the library institution is to assess and effectively manage the competences of the organization's employees, and for librarians to constantly learn, improve, and update their knowledge and skills in order to meet the changing needs and expectations of users. However, a fundamental problem observed both in the scientific context and in the practice of library activities is the identification and highlighting of librarians competences, as the portfolio of librarians competences has not yet been prepared.

The object of the work is the competencies of the librarian. *The purpose of the work* is to examine the competencies of a librarian. To achieve the goal of the work, the following *tasks* have been set: to justify the theoretical assumptions of the portfolio of library employees competencies (the concept of competence and types of librarians competencies), to identify the requirements for library employees, to study the expression of librarians competencies in the libraries of the city and district of Panevezys. The *data collection methods* chosen to implement the work tasks: analysis of scientific literature, questionnaire survey, *data analysis method* – descriptive statistics.

In the theoretical part of the work, following the analysis of scientific sources by foreign and Lithuanian authors, a definition of competence was formulated: functional / wide-range measurable employee abilities, knowledge, skills, personal qualities / traits / characteristics and knowledge, abilities, professional values and attitudes, motives, behavior combination of features / totality. After systematizing the scientific sources, six main competencies, the most significant in the activity of a modern librarian, were distinguished: communicative, educational, informational, IT, personal, professional competencies.

In the project part of the work, a study was conducted, in which 104 librarians of public libraries of Panevezys city and district municipalities participated. The results of the study showed that the personal and communicative competences of librarians are the most important to the respondents, and IT and professional competences are the least important.

Turinys

Lentelių sąrašas	8
Paveikslų sąrašas	9
Santrumpų ir terminų sąrašas	10
Įvadas.....	11
1. Bibliotekininko kompetencijų aplanko teorinės prielaidos	13
1.1. Kompetencijos sampratos analizė.....	13
1.2. Bibliotekos darbuotojų kompetencijų teorinis pagrindimas	18
2. Bibliotekininkui keliami kvalifikaciniai reikalavimai	41
3. Bibliotekininko kompetencijų raiškos Panevėžio miesto ir rajono savivaldybių viešosiose bibliotekose tyrimas.....	46
3.1. Tyrimo metodika ir organizavimas.....	46
3.2. Bibliotekininko kompetencijų raiškos Panevėžio miesto ir rajono savivaldybių viešosiose bibliotekose tyrimo rezultatų analizė.....	49
Išvados	57
Literatūros sąrašas	59
1 priedas. Kompetencijos samprata	63
2 priedas. Bibliotekininko kompetencijų pagrindimas	67
3 priedas. Tyrimo instrumentarijus	70
4 priedas. Tyrimo „Bibliotekininko kompetencijų aplanko sudarymas“ anketa	73

Lentelių sąrašas

1 lentelė. Ugdymu užsiimančio bibliotekininko gebėjimai	28
2 lentelė. Asmeninės LIS specialistų kompetencijos.....	38
3 lentelė. Bibliotekininko technologinės kompetencijos.....	41

Paveikslų sąrašas

1 pav. Kompetencijos sąvokos struktūra pagal Jucevičienę ir Lepaitę	16
2 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą	44
3 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal darbo stažą bibliotekoje	44
4 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal pareigas	45
5 pav. Bibliotekininko teigiamų kompetencijų raiška	46
6 pav. Komunikacinės kompetencijos raiška	46
7 pav. Edukacinės kompetencijos raiška	47
8 pav. Informacinės kompetencijos raiška	48
9 pav. IT kompetencijos raiška	49
10 pav. Asmeninės kompetencijos raiška	51
11 pav. Profesinės kompetencijos raiška	52

Santrumpų ir terminų sąrašas

Santrumpos:

AIKOS – Atviroji informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistema

ALA – Amerikos bibliotekų asociacija (angl. *American Libray Association*)

ALIP – Bibliotekų ir informacijos specialistų asociacija (angl. *Association of Library and Information Professionals*)

IFLA – Tarptautinė bibliotekų asociacijų ir institucijų federacija (angl. *The International Federation of Library Associations and Institutions*)

IT – Informacinės technologijos

LIS – Bibliotekininkystės ir informacijos mokslas (angl. *Library and Informacion Science*)

LNB – Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka

SLA – Specialiųjų bibliotekų asociacija (angl. *Special Library Association*)

SVB – Savivaldybės viešoji biblioteka

Terminai:

Apskritis viešoji biblioteka – nustatytoje teritorijoje veikiančių bibliotekų veiklos tyrimo, koordinavimo, metodinės pagalbos, bibliotekininkų kvalifikacijos kėlimo, tarpbibliotekinio skolinimo paslaugų, bibliografijos, kraštotyros ir informacijos centras, kuris užtikrina valstybės ar savivaldybių įsteigtų bibliotekų veiklos prioritetus įgyvendinančių veiksmų planų vykdymą, aptarnauja vartotojus, suteikia galimybių tenkinti kultūros, savišvietos ir švietimo poreikius, ugdyti etnografinių regionų tradicijas, didinti kultūros ir meno paslaugų sklaidą (*LR bibliotekų įstatymo Nr. I-920 pakeitimas, 2020, p. 1*)

Bibliotekininkas – fizinis asmuo, dirbantis bibliotekoje ir atliekantis bibliotekinį darbą ar jį administruojantis (*LR bibliotekų įstatymo Nr. I-920 pakeitimas, 2014, p. 1*)

Dokumentas – bet koku būdu, forma ir laikmena pateikta saugoma ir naudojama informacija, įskaitant pritaikytą skaityti elektroninėmis priemonėmis: knyga, periodinis leidinys, rankraštis, natos, mikrokopijos, garsinis, regimasis, mišrus (garsinis regimasis), kartografinis, vaizdinis, elektroninis, skaitmeninis, aklujų (Brailio) raštu išspausdintas ar kitu būdu informaciją pateikiantis dokumentas. (*LR bibliotekų įstatymas, 2004, p. 1*).

Vartotojas – asmuo, šio įstatymo bei naudojimosi biblioteka taisyklių nustatyta tvarka įgijęs teisę naudotis bibliotekos paslaugomis (*LR bibliotekų įstatymo Nr. I-920 pakeitimas, 2014, p. 1*).

Viešoji biblioteka – visiems vartotojams prieinama biblioteka, kaupianti ir sauganti universalų teritorijos, kurioje ji yra, bendruomenės poreikius tenkinančių dokumentų fondą, teikianti gyventojams informacijos ir viešosios interneto prieigos paslaugas, vykdanči kraštotyros, sociokultūrinės edukacijos, skaitymo skatinimo, informacinio raštingumo ir kitas su bibliotekų veikla susijusias neformaliojo švietimo programas ir projektus (*LR bibliotekų įstatymas, 2004, p. 1*).

Įvadas

Temos aktualumas. Globalizacija, informacinių technologijų spartus tobulėjimas ir plėtra, gyventojų demografinė sudėtis, ideologiniai ir vertybiniai aspektai lemia bibliotekos instituciją ir keičia jos vaidmenį visuomenėje. Natūralu, kad intensyviai keičiantis ir modernėjant bibliotekoms, plečiantis teikiamų paslaugų spektrui, keičiasi ir reikalavimai bibliotekininkų kompetencijoms. Šiuolaikinis bibliotekininkas toli gražu nėra vienaplanis, jis tarsi universali formulė: literatūros kritikas, mokytojas, kalbininkas, psichologas, politikas, ekonomistas. Jis valdo informaciją, kuri yra raktas į visų šiuolaikiniame gyvenime vykstančių procesų supratimą. Šiuolaikinis bibliotekininkas privalo turėti naujų informacinių technologijų įgūdžių ir žinių ieškant informacijos internete, įvairiose duomenų bazėse, kituose informacijos šaltiniuose. Neatsitiktinai tarp bibliotekininkų randasi tokios specialybės kaip bibliotekininkas-programuotojas, bibliotekininkas-technologas, duomenų bazių administratorius, informacijos vadybininkas ir kt. Bibliotekininkas turi sugebėti greitai pereiti nuo vienos užduoties prie kitos, vienu metu spręsti kelis klausimus, rodyti iniciatyvą, lanksčiai reaguoti į pokyčius. Skaitytojų aptarnavimas reikalauja, kad bibliotekininkas būtų komunikabilus, korektiškas ir subtilus, kad surastų skaitytojo skonį ir pomėgius atitinkančią knygą, greitai ir efektyviai atrinktų konkrečiam lankytojiui reikiamą informaciją. Vykdamt edukacinę veiklą, dalyvaujant neformaliojo ugdymo veiklose, kyla poreikis ir pedagoginių gebėjimų – domėtis, pritraukti dėmesį, kad bendravimas būtų abipusiai malonus, o kartais tapti vedliu ir „nukreipti skaitytoją teisingu keliu“. Vykdamt skaitmeninio raštingumo mokymus reikia turėti mokymo įgūdžių, išmanyti įvairias išmaniąsias technologijas. Kad neatsiliktų nuo visuomenės pokyčių, bibliotekininkas turi nuolat mokytis, atnaujinti žinias bei įgūdžius.

Temos iširtumas ir naujumas. Bibliotekininkų kompetencijos, jų ugdymo svarba bibliotekos veiklos efektyvumui ir konkurencingumui, gana plačiai nagrinėjamos užsienio autorių darbuose. Bibliotekininkui reikalingas kompetencija įvardija Boumarafi (2015); Bronstein (2015); Fraser-Arnott (2013); Nonthacumjane (2011); Partridge, Menzies, Lee ir Munro (2010) ir kt. Kiek kitokia situacija yra Lietuvoje. Lietuvos mokslininkai (Biveinis, 2018; Glosienė, 2000; Gudauskas, 2013; Juchnevič, 2016; Pečeliūnaitė 2017 ir kt.), kalbėdami apie bibliotekos instituciją, akcentuoja bibliotekos transformaciją, besikeičiančius bibliotekos ir bibliotekininkų vaidmenis, tačiau mažai dėmesio skiria bibliotekininkų kompetencijoms, jų ugdymui. Moksliniuose darbuose ir straipsniuose autoriai (Grigas, 2011; Lamanuskienė, 2006; Petuchovaitė, 2006), rašę apie bibliotekininkų kompetencijas, aptarė jas akademių, mokyklų, specialiųjų bibliotekų kontekste.

Bibliotekininko profesijai Lietuvoje nėra skiriama daug dėmesio, ši profesija nelaikoma prestižine. Šiuo metu nebeliko nei vienos aukštosios mokymo įstaigos, ruošiančios bibliotekininkus, o 2011 metais panaikintas kultūros darbuotojų tobulinimosi centras. Kultūros sektoriaus darbuotojų tobulinimuisi skiriamas nepakankamas finansavimas, kompetencijų ugdymas vyksta epizodiškai, nėra sukurtos vieningos sistemos. Kaip teigia Skuodytė (2017), „viena iš pavojingiausių tendencijų – SVB darbuotojų, įgijusių sisteminių formalųjį išsimokslinimą (aukštąjį ir aukštesnįjį bibliotekininkystės, informacijos ir komunikacijos studijų krypties), stoka ir sistemingas jų dalies mažėjimas bendroje sektoriaus darbuotojų struktūroje“ (Skuodytė, 2017, p. 15). Gudausko, Lukoševičiaus, Knopkuvienės (2017) nuomone, „situacija, kai sprendimo galios yra atiduodamos bibliotekininkystės srityje specialaus sistemingo išsimokslinimo, visapusiško, pranokstančio dalinius aiškinimus ar trumpalaikes strategijas išmanymo stokojančioms profesinėms grupėms, gali tapti pagrindine sektoriaus nuosmukio priežastimi ir viso sektoriaus profesionalumo kokybės problema“ (Gudauskas, Lukoševičius, Knopkuvienė, 2017, p. 6). Tai atskleidžia, kad tiek moksliniame

kontekste, tiek bibliotekų praktikoje bibliotekininkų kompetencijų klausimas tampa aktualia moksline problema, kuri šiame darbe grindžiama *probleminiu klausimu*: kokios kompetencijos yra reikalingos bibliotekininkams, idant užtikrintų jų veiklos efektyvumą?

Darbo objektas: bibliotekininko kompetencijos.

Darbo tikslas – ištirti bibliotekininko kompetencijas Panevėžio miesto ir rajono savivaldybių viešosiose bibliotekose.

Darbo uždaviniai:

1. Pagrįsti bibliotekos darbuotojų kompetencijų apilanko teorines prielaidas (kompetencijos sampratą ir bibliotekininkų kompetencijų tipus).
2. Identifikuoti bibliotekos darbuotojams keliamus reikalavimus.
3. Ištirti bibliotekininkų kompetencijų raišką Panevėžio miesto ir rajono bibliotekose.

Duomenų rinkimo metodai: mokslinės literatūros analizė, anketinė apklausa.

Duomenų analizės metodai: kiekybinių duomenų aprašomoji statistinė analizė.

Darbo teorinis reikšmingumas: atlikus užsienio ir Lietuvos autorių mokslinių darbų analizę apibrėžta kompetencijos samprata, identifikuotos bibliotekininkų darbe reikšmingiausios kompetencijos, darančios didžiausią poveikį bibliotekininko veiklos efektyvumui ir kokybei.

Darbo praktinis reikšmingumas: parengta tyrimo metodika, kiekybinio tyrimo instrumentarijus bei anketa (instrumentas). Atliktas empirinis tyrimas padėjo identifikuoti Panevėžio miesto ir rajono savivaldybių viešųjų bibliotekų darbuotojų kompetencijų raišką ir stoką. Gauti tyrimo rezultatai yra vertingi rengiant bibliotekininkų kompetencijų apilanką ir numatant kvalifikacijos tobulinimo bei kompetencijų ugdymo poreikį.

Konferencijose skaityti pranešimai:

Breskienė, Loreta. *Bibliotekininko kompetencijų poreikis teikiant paslaugas socialiai pažeidžiamoms grupėms: Panevėžio Elenos Mezginaitės viešosios bibliotekos atvejis*. Studentų mokslinių darbų konferencija „Technologijų ir verslo aktualijos – 2022“. Panevėžys: Kauno technologijos universitetas Panevėžio technologijų ir verslo fakultetas, 2022 m. lapkričio 25 d.

1. Bibliotekininko kompetencijų aplanko teorinės prielaidos

XXI amžius dažnai pavadinamas žinių arba informacijos amžiumi. Vis daugiau įstaigų ir organizacijų supranta, kad pagrindinis raidos išteklius yra darbuotojų žinios, jų intelektinis kapitalas, sukuriantis organizacijoms pridėtinę vertę. Pasaulyje, valdomame konkurencijos, žmogiškojo faktoriaus vertė smarkiai išaugo: organizacijos personalas pradėtas vertinti kaip esminis išteklius ir verslo sėkmės laidas. Čiutienės ir Šarkiūnaitės (2004) manymu, „šiolaikiniame pasaulyje pagrindiniais organizacijos plėtros ištekliais tampa nebe kapitalas, darbo jėga ar gamtos ištekliai, bet darbuotojai ir jų žinios, gebėjimai, kvalifikacija, t. y. kompetencija. Darbuotojai, tobulindami savo žinias ir įgūdžius, mokydamiesi turi realių galimybių padėti savo organizacijai prisitaikyti prie nuolat besikeičiančios aplinkos ir išlikti konkurencingai. Vis daugiau mokslininkų tiria ir analizuoja žinių ir kompetencijų svarbą organizacijų veikloje“ (Čiutienė, Šarkiūnaitė, 2004, p. 19).

1.1. Kompetencijos sampratos analizė

Kompetencijos sąvokos tyrimai daugiausia buvo atliekami JAV, Didžiojoje Britanijoje ir Vokietijoje. Lietuvoje kompetencijų tyrimais susidomėta ir atsirado mokslinės literatūros tik XX a. pabaigoje. Išsivysčiusiose užsienio šalyse kompetencijos samprata taip pat interpretuojama gana įvairiai. Užsienyje taikoma kompetencijų modelių pareigybių sisteminimo principų tyrimo ataskaita, kuria remiantis galima palyginti įvairių šalių kompetencijos sampratą. Pasak Gražulio ir Markuckienės (2013), Olandijoje kompetencijos yra tapatinamos su stebimomis elgesio charakteristikomis arba apraiškomis. Jos yra grindžiamos žiniomis, įgūdžiais, nuostatomis bei kitomis charakteristikomis. Didžiojoje Britanijoje kompetencijos sąvoka apima tam tikrus darbinės / profesinės veiklos aspektus. Profesinė kompetencija apibūdinama kaip gebėjimas pritaikyti žinias, supratimas, praktiniai ir mąstymo įgūdžiai, reikalingi tam tikrai veiklai efektyviai atlikti. Belgijoje – tai nuoseklių įgūdžių, nuostatų ir žinių kombinacija, kuria vertinamas stebimas darbuotojų elgesys ir rengiamos tokio elgesio prognozės, susietos su darbuotojų veiklos efektyvumu. Airijoje kompetencijos sąvoka apibrėžiama kaip žinios, įgūdžiai, nuostatos ir elgsenos, reikalingos tam tikram vaidmeniui organizacijoje atlikti. Kanadoje kompetencija įvardijama kaip žinios, įgūdžiai, gebėjimai ir elgesys, kuriuos darbuotojas taiko atlikdamas veiksmus, tiesiogiai susijusius su gaunamais rezultatais ir svarbius verslo strategijos įgyvendinimui (Askherzari, Aeen, 2012). JAV – tai pamatiniai asmeniniai individo bruožai (charakteristikos), tampantys kompetencijos sudėtine dalimi, kada priežastiniais ryšiais yra susiję su geru arba geresniu darbo atlikimu (Skaržauskienė, Paražinskaitė, 2010). Visuose apibrėžimuose išryškėja bendras aspektas – kompetencijos yra tam tikras netiesioginis ir tiesioginis elgesys, gebėjimai, turimos žinios, įgūdžiai, nuostatos, suteikiantys tam tikrą potencialą sėkmingos veiklos įgyvendinimui.

Kompetencijos sąvoka pradėta naudoti palyginti neseniai, bet vis dažniau naudojama vadybos, edukologijos ir kitų socialinių mokslų literatūroje. Moksliniuose šaltiniuose, metodikose ir tyrimuose kompetencijos yra įvairiai skirstomos ir klasifikuojamos. Kompetencijos sąvoka literatūroje apibrėžiama labai nevienodai, vieno apibrėžimo nėra ir negali būti. Nors mokslinėje literatūroje randama daug įvairių kompetencijos apibrėžimų, tačiau iš esmės kompetencijos sampratos nesiskiria, o veikia yra viena kitą papildančios. Pats žodis „kompetencija“ kilęs iš lotyniško žodžio „*competentia*“, reiškiančio „įgaliotas spręsti“ ir „turi teisę kalbėti“ (Caupin ir kt., 2006). Senieji romėnai vartojo šį terminą „gero romėnų kario“ savybių apibūdinimui, siekdami pabrėžti savo karių išskirtines savybes ir gebėjimus (Draganidis ir Mentzas, 2006). Vienas pirmųjų pradėjęs analizuoti kompetencijos sąvoką yra McClellandas (1973), kuris apibūdino kompetenciją kaip charakteristikas,

kuriomis grindžiamas aukštas našumas. Jis pradėjo naudoti kompetencijos terminą mokslinėje literatūroje apie žmogiškuosius išteklius, o pirmu rimtesniu kompetencijų tyrinėtoju laikomas Boyatzis (1982). Jis kompetenciją įvardijo kaip asmens savybes, kurios priešastiniais ryšiais susijusios su efektyviu arba efektyvesniu darbo atlikimu. Vėliau jis savo apibrėžimą papildė, teigdamas, kad kompetencija yra esminės individo savybės, t. y. motyvai, būdo bruožai, gebėjimai, įvaizdžio ar socialinio vaidmens aspektai, žinios, kurias asmuo gali panaudoti. Kaip pastebi Ivanauskienė ir Varžinskienė (2003), vystantis visuomenei išorės lūkesčiai nuolat keitėsi, todėl ir kompetencijos suvokimas kito kartu su jais.

Žmogiškųjų išteklių ir personalo valdymo žodynas (1997; 2003) kompetencijos sąvoką įvardija kaip „buvimą produktyviu, sugebėjimą atlikti darbo reikalaujamas užduotis“. Oksfordo elektroniniame žodyne (2014) kompetencija apibrėžiama kaip gebėjimas atlikti ką nors sėkmingai ir efektyviai. Tarptautinių žodžių žodyne (1985; 2000) kompetencijos [lot. *Competentia*] reikšmė apibrėžiama kaip „funkcinis gebėjimas adekvačiai atlikti tam tikrą veiklą, turėti jai pakankamai žinių, įgūdžių, energijos“. Lietuvių kalbos žodynas pateikia dvi kompetencijos sąvokos reikšmes:

- veiklos ar reiškinių sritis, su kuria yra gerai susipažinta;
- žmogaus ar įstaigos veikimo sritis ir įgaliojimų apimtis.

Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (2016) kompetencija apibūdinama kaip gebėjimas vykdyti tam tikrą veiklą, vadovaujantis įgytų žinių, mokėjimų, įgūdžių, vertybinių nuostatų visuma. Mokymosi visą gyvenimą Europos kvalifikacijų sąrangos (EKS, 2009) dokumente nurodoma, kad kompetencija yra įrodytas gebėjimas naudoti žinias, gebėjimus, asmeninius, socialinius ir (arba) metodinius gebėjimus dirbant, siekiant profesinio bei asmeninio tobulėjimo.

Įvairūs autoriai – Adamonienė, Daukila, Krikščiūnas ir kt. (2001); Boyatzis (1982); Bagdonienė, Hopenienė (2004); Gudauskaitė (2007); Jucevičienė, Lepaitė (2000); Jovaiša (1993), Laužackas, Pukelis (2000); Lee, Beardas (1994), Trotter, Ellison (1997) ir kiti gilinosi į įvairius kompetencijos aspektus, nagrinėjo kompetencijos svarbą bei jos ugdymo poreikį. Nuolat besikeičiant aplinkai kylantį poreikį vis naujai apibrėžti kompetencijos sampratą analizavo Boyatzis (1982), Jovaiša (2007), Laužackas (2005), Leonienė (2008), Lindsay, Stuartas, (1997), Sokolas (2001), kurie teigė, kad itin svarbu peržiūrėti kompetencijos elementus ir nustatyti jų tarpusavio ryšį. Autoriai pateikia išsamesnius ir apibendrinančius, o kartais gana trumpus kompetencijos apibrėžimus. Anot Pearsono (1984), kompetencija yra tęstinė atkarpa, kuri prasideda tik žinojimu, kaip „kažką“ atlikti, ir baigiasi žinojimu, kaip „kažką“ atlikti labai gerai. Moonas (2002) teigia, kad kompetencija yra griežtais reikalavimais apibrėžtas profesijos standarto elementas. Petkevičiūtės ir Kaminskytės (2003) manymu, „kompetencija dažnai vartojama tarsi žinių ar gebėjimų atributas, siekiant apibūdinti darbuotojų gebėjimą labai gerai atlikti užduotis arba organizacijos gebėjimą teikti aukščiausios kokybės paslaugas“ (Petkevičiūtė, Kaminskytė, 2003, p. 66). Kasiulio (2005) nuomone, kompetencija – tai nuo aplinkos bei situacijos priklausantis vadybos funkcijų atitikimas. Gudauskaitės (2007) manymu kompetencija – „tai tam tikros veiklos išraiška; efektyvios veiklos demonstravimas bei saviraiška, pagrįsta profesiniais, pedagoginiais ir asmeniniais gebėjimais“ (Gudauskaitė, 2007, p. 67). Virgailaitė-Mečkauskaitė (2011) kompetenciją apibūdina kaip trinarę sąvoką, kurią sudaro tokie komponentai, kaip žinios, gebėjimai ir įgūdžiai, vertybinės nuostatos bei asmeninės savybės, kurių reikia kokiai nors veiklai vykdyti. Atkočiūnienė, Juškaitė (2012) teigia, kad kompetencijos yra abstrakcija, neturinti jokios nuorodos į fizinę būseną ir priklauso nuo kompetentingų subjekto veiksmų.

Analizuojant apibendrintą įvairių mokslininkų – Adamonienė, Daukila, Krikščiūnas ir kt. (2001), Boyatzis (1982), Bagdonienė, Hopenienė (2004), Gudauskaitė (2007), Jucevičienė, Lepaitė (2000), Jovaiša (1993), Laužackas, Pukelis (2000), Lee, Beardas (1994), Trotter, Ellison (1997) požiūrį į kompetencijos sampratą bei remiantis oficialiais dokumentais ir mokslinių šaltinių duomenimis, galima išskirti kelis kompetencijos aspektus ir kompetenciją apibūdinti kaip: *funkcinis/ plataus diapazono išmatuojamus darbuotojo gebėjimus; žinias/ žinojimą; įgūdžius; asmenines savybes/ būdo bruožus/ charakteristikas; žinių, gebėjimų, profesinių vertybinių nuostatų ir požiūrių, motyvų, elgesio bruožų derinį/ rinkinį/ visumą* (žr. 1 priedą).

Apibendrinant įvairių mokslininkų požiūrį į kompetenciją sampratą suvokimą, galima išskirti kelis kompetencijų elementų rinkinius. Vieni autoriai kompetenciją supranta pirmiausia kaip gebėjimus, žinias, įgūdžius, antruoju atveju labiau akcentuojamos asmeninės savybės, charakteristikos, elgsena, būdo bruožai, trečiasis požiūris kompetenciją apibūdina kaip gebėjimų, žinių, asmeninių individo savybių, charakteristikų derinį ar visumą.

Pirmajam požiūriui atstovaujantys autoriai Goodas (1959), Medley (1982), Webbas (2006), Jovaiša (1993), Lee, Beardas, (1994), Masten ir kt. (1996), Boyatzis (1982, 2002), Vaitkevičiūtė, (1999), Poole, Wamer (2000), Jucevičienė, Lepaitė (2000), Moonas (2002), Petkevičiūtė, Kaminskytė (2003), Laužackas (2005), Gražulis, Markuckienė, (2013) ir kiti, kaip esminį kompetencijos aspektą išskiria tam tikrus *darbuotojo gebėjimus* (žr. 1 priedą). Kompetencijos ir gebėjimo sąsajas galima surasti ne vieno autoriaus suformuluotose apibrėžimuose. Kompetencijos sąvoka paprastai vadinami plataus spektro gebėjimai, kurie susiję su asmens patyrimu. Good'o (1959) nuomone kompetencija yra gebėjimas praktiškai pritaikyti pagrindinius tam tikro turinio principus ir technikas, McClellandas (1973) kompetencijas apibrėžė kaip individualias charakteristikas, galinčias lemti didesnę tam tikros veiklos efektyvumą. Šias charakteristikas sudaro gabumai (įgimtas talentas, atvirumas pokyčiams), gebėjimai (praktinis talento pritaikymas) ir žinios (privaloma informacija tam tikrai užduočiai įvykdyti), Jovaiša (1993) kompetencija vadina gebėjimą pagal turimą kvalifikaciją, įgūdžius bei žinias gerai atlikti darbą. Masten (1996) kompetenciją apibūdina kaip efektyvius tarpusavio santykius, sėkmingą problemų sprendimą, mokėjimą prisitaikyti prie besikeičiančių sąlygų, tinkamai elgtis ir laikytis taisyklių, remiantis įgytomis žiniomis ir įgūdžiais. Lee, Beardo (1994) manymu, kompetencija galima vadinti tinkamą įgūdžių ir technologinių priemonių derinį, kuris pagrindžiamas išreikštomis ir neišreikštomis žodžiais žiniomis.

Šį požiūrį dar labiau papildo ir praplečia Jucevičienė, Lepaitė (2000), pasak kurių tai gebėjimas atsižvelgti į pasikeitusią situaciją, pasirinkti jai tinkančius darbo metodus ir pastoviai integruoti dalykines bei profesines žinias. Jos teigia, kad „kompetencija kaip holistinė idėja gali būti apibrėžiama kaip koncepcija, kuri akcentuoja gebėjimą perkelti žinias ir įgūdžius į naujas situacijas, tuo pačiu įgalinant žmogų veikti įvairiuose veiklos lygiuose“ (Jucevičienė, Lepaitė, 2000, p. 48).

Moonas (2002) nurodo, kad asmens gebėjimas turi būti formalizuojamas, t. y., paremtas oficialiu dokumentu su pagrįstai nustatytu kokybės lygiu ar kvalifikacija ir tinkamai bei produktyviai vykdyti tam tikrą profesinę veiklą ir/ar funkciją

Anot Petkevičiūtės ir Kaminskytės (2003), kompetencijos sąvoką galima apibūdinti kaip plataus diapazono gebėjimus, susijusius su asmens patirtimi. Pasak autorių, „kompetencija dažnai vartojama tarsi žinių ar gebėjimų atributas, siekiant apibūdinti darbuotojų gebėjimą labai gerai atlikti užduotis

arba organizacijos gebėjimą teikti aukščiausios kokybės paslaugas“ (Petkevičiūtė, Kaminskytė, 2003, p. 66).

Pasak Martinkaus, Sakalo, Neverausko (2003) – kompetencija galima vadinti žinių ir įgūdžių derinį bei sugebėjimą jį pritaikyti tam tikromis aplinkybėmis. Panašios pozicijos laikosi ir Skaržauskienė, Paražinskaitė (2010), kurių manymu, tai plataus intervalo sugebėjimai, vienokiu ar kitokiu būdu susieti su patyrimu: meistriškumu, specializacija, problemų sprendimu ir pan., leidžiančiais konkrečioje organizacijoje atitinkamais būdais pasiekti efektyvumo įgyvendinant strateginius organizacijos tikslus. Maskaliūnienė, Kaminskienė (2012) kompetenciją apibrėžia kaip gebėjimą atlikti tam tikrą darbą ar užduotį tikroje arba sumodeliuotoje situacijoje. Jų manymu, kompetenciją sąlygoja formaliojo ugdymo metu gautos žinios, gebėjimai, turimi požiūriai ir nuostatos, t. y. į kompetencijos sąvoką įeina ir vertybiniai kriterijai.

Kiek kitokį požiūrį į kompetencijos sampratą išsako Adamonienė, Daukilas, Krikščiūnas ir kt. (2001), Gudauskaitė (2007), Laužackas, Pukelis (2000), Medley (1982), Martinkus, Sakalas, Neverauskas (2003), Webbas (2006), Michaelis, Markham (2017), Virgailaitė-Mečkauskaitė (2011), kurie kaip vieną iš esminių kompetencijos elementų išskiria *žinias/žinojimą ir įgūdžius* (žr. 1 priedą). Žinios yra traktuojamos kaip pagrindiniai kompetencijos elementai, kurie yra būtini bet kuriam darbuotojui, norinčiam produktyviai atlikti savo darbą. Žinios ir įgūdžiai nusako asmens kvalifikaciją, kartu su žmogaus turimomis vertybėmis ir susiformavusiu požiūriu įtakoja kompetencijos formavimąsi. Jovaiša (1993) mano, kad kompetencija yra labai kvalifikuotas žinojimas. Šią apibrėžtį papildoma Laužackas, Pukelis (2000) teigdami, kad kompetencijos pamatas yra žinios, o įgūdžiai, kurie yra esminis darbuotojo profesionalumo parametras, – viršūnė.

Boyatzis (1982, 2002) mano, kad kompetenciją sudaro pagrindinės asmens charakteristikos, tokios kaip elgsenos motyvai, būdo bruožai, gebėjimai, socialiniai vaidmenys, žinios, kurias asmuo gali panaudoti. Jucevičienės ir Lepaitės (2000) nuomone, „kompetencija kaip holistinė idėja gali būti apibrėžiama kaip koncepcija, kuri akcentuoja gebėjimą perkelti žinias ir įgūdžius į naujas situacijas, tuo pačiu įgalinant žmogų veikti įvairiuose veiklos lygiuose“ (Jucevičienė, Lepaitė, 2000, p. 48). Autorių manymu, kompetencija – tai individo kvalifikacijos raiška arba gebėjimas veikti, įtakotas asmens žinių, mokėjimų, įgūdžių, požiūrių, būdo bruožų bei vertybinių nuostatų. Autorės pateikia kompetencijos sąvokos struktūrą (žr. 1 pav.)

1 pav. Kompetencijos sąvokos struktūra pagal Jucevičienę ir Lepaitę (2000)

Anot Adamonienės (2004), kompetencija – tai asmens savastimi, jam charakteringomis vertybėmis, profesinėmis žiniomis ir įgūdžiais grindžiama bei darbdavio nustatytais taisyklėmis apribota raiška, nukreipta į gerą profesinės veiklos rezultatą.

Mohammado, Askherzari, Mojtabos (2012) manymu, kompetencijos – tai savybės, žinios, įgūdžiai, mąstysena, mąstymo modeliai, kurių suderinimas ir panaudojimas sukuria sėkmingus veiklos rezultatus, o pasak Morris (2013) – tai žinios, įgūdžiai, požiūriai, vertybės ir elgesys, kuriuos panaudodamas žmogus gali sėkmingai atlikti tam tikrą veiklą ar užduotį.

Akademinėje literatūroje svarbus vaidmuo kompetencijos turinyje tenka žmogaus asmenybei, vertybinėms pozicijoms ir nuostatoms, gyvenimo normoms, saviraiškos būdams, asmeninėms savybėms, elgsenai, būdo bruožams. Daugelio autorių – Adamonienė (2004), Boyatzis (1982), Gražulis, Markuckienė (2013), Jovaiša (2007), Lee, Beardas (1994), Mistarihis (2012), Schoonoveris (1998) ir kt. pateikti kompetencijos apibrėžimai akcentuoja asmens individualias savybes ir gebėjimus atlikti vienokį ar kitokį darbą (žr. 1 priedą).

Boyatzis (1982, 2002) teigia, kad kompetencijos sudedamosios dalys yra esminės individo savybės, tokios kaip elgesio motyvai, charakterio bruožai, gebėjimai, socialiniai vaidmenys, mokėjimai ir įgūdžiai, kuriuos asmuo gali panaudoti. Tai asmens savybės, priešastiniais ryšiais susietos su efektyviu arba pranašesniu darbo atlikimu. Trotter, Ellison (1997) papildo, kad tai yra ne tik įgūdžiai, gebėjimai, bet ir charakteristikos, kurios atsiskleidžia žmonių veikloje siekiant numatyto rezultato, jiems atliekant tam tikras užduotis ir veikiant tam tikromis aplinkybėmis.

Schoonoveris (1998) prideda, kad tai ir nuo situacijos priklausantis elgesys, kuris nusako, kaip toje situacijoje atrodo sėkminga veikla. Pasak Gudauskaitės (2007), tai yra kombinacija įgūdžių, kitokių gebėjimų, įpročių, charakteristikų ir žinių, kuriuos, norėdamas gerai atlikti darbą, asmuo privalo turėti (valdyti). Maskaliūnienės, Kaminskienės (2012) nuomone kompetenciją lemia formaliojo ugdymo metu gautos žinios, gebėjimai, turimi požiūriai ir vertinimai. Mistarihis (2012) kompetencijas apibrėžia kaip pagrindines individo charakteristikas, kurios keisdamosios viena su kita, sukuria efektyvius rezultatus. Pasak Atkočiūnienės, Juškaitės (2012), „kompetencija nėra būseną, o veiksmas, kylantis iš asmeninių išteklių (žinių, gebėjimų, kokybės, patirties, kognityviųjų gebėjimų, emocinių išteklių ir t. t.) ir aplinkos išteklių (technologinių, duomenų bazių, knygų, socialinių tinklų ir t.t.) kombinacijos“ (Atkočiūnienė, Juškaitė, 2012, p. 21). Anot Youngo, Conboy (2013) – tai pagrindinė žmogui būdinga ypatybė, kuri gali būti motyvas, bruožas, įgūdis, savęs įvaizdžio, socialinio vaidmens ar žinių kontekstas, kurį jis naudoja savo veikloje.

Melnikova, Trakšėly (2016) kompetenciją apibrėžia kaip darbo atlikimo standartams priklausomą ekvivalentą, įgūdžių, žinių derinį, susijusį su sėkminga veikla, organizacijai naudingais konkrečiais rezultatais, apimančią pagrindines asmens savybes (charakteristikas), tampančias kompetencijos sudėtine dalimi, kai jos yra priešastiniais ryšiais susietos su efektyviu darbo atlikimu. Zubrickienė, Adomaitienė (2016) mano, kad tai ne tik kvalifikacijos sudedamoji dalis, bet ir holistinė asmens potencialo raiška, pabrėžiant individo asmeninius požymius, vertybines nuostatas bei gebėjimą įgyvendinti sukaupią pajėgumą ir patirtį veikloje.

Nemažai autorių – Bagdonienė, Hopenienė (2004), Gražulis, Markuckienė (2013), Jovaiša (2007), Lee, Beardas (1994), Medley (1982), Webbas (2006) teigia, kad kompetencija yra tam tikrų komponentų derinys ar visuma. Medley (1982), Webbas (2006) mano, kad kompetencija yra žinių, gebėjimų ir profesinių vertybinių nuostatų derinys, kad tai elgsenos modelių, kurių reikia sėkmingam darbo atlikimui, kompleksas. Būtent motyvų, bruožų, požiūrių, įgūdžių ir gebėjimų junginys įgalina atskirti geriausius atlikėjus nuo vidutinių, Sokolas (2001) pritaria, kad tai reikalingų darbo užduočių ar vaidmeniui atlikti mokėjimo įgūdžių, žinių ir gebėjimų kompleksas. Šią sampratą papildo

Martinkus, Sakalas, Neverauskas (2003), kurių nuomone tai – žinių ir įgūdžių derinimas bei gebėjimas juos pritaikyti apibrėžtomis sąlygomis, atsižvelgiant į aplinkos situacijos apribojimus, jiems pritaria Bagdonienė, Hopenienė (2004) teigdamos, kad tai žinių, įgūdžių ir mokėjimo elgtis tam tikrose situacijose kombinacija ir Kasiulis (2005), kurio manymu tai žinių ir įgūdžių derinys bei sugebėjimas juos pritaikyti konkrečiose situacijose.

Pasak Trotter, Ellison (1997), kompetencijos reiškia kompleksinę veiksmų sistemą, kuri apima ne tik pačias žinias, bet modelių kūrimą tų žinių pagrindu, kuriems reikia pritaikyti ne tik turimas žinias bei gebėjimus, bet ir požiūrius, emocijas, taip pat sumanų (produktyvų) šių gebėjimų valdymą. Gudauskaitė (2007) kompetenciją įvardina kaip komplektą įgūdžių, kitokių gebėjimų, įpročių, charakterio bruožų ir žinių, kuriuos privalu turėti, norint gerai atlikti darbą.

Gražulis, Markuckienė, (2013) kompetenciją apibrėžia kaip pamatuojamų veiklos dimensijų rinkinį, susidedantį iš komandinio darbo ir organizacinių gebėjimų, susietų su aukšta darbo atlikimo kokybe ir suteikiančių organizacijai neabejotiną konkurencinį pranašumą, o Markhamas (2017) – kaip įgūdžių, žinių ir savybių visumą, leidžiančią asmeniui sėkmingai atlikti tam tikrą užduotį ar veiklą.

Liučvaitienės ir Paunksnienės (2011) teigimu, „Vieni autoriai kompetenciją supranta kaip gebėjimą atlikti tam tikrą veiklą, grindžiamą individo žiniomis, mokėjimais, įgūdžiais, požiūriais, patirtimi, polinkiais, asmeninėmis savybėmis ir vertybėmis; kiti – kaip įgūdžius, gebėjimus, žinojimą ir charakteristikas, susijusias su žmonių veikla bendraujant ir siekiant norimo rezultato, atliekant užduotis tam tikromis aplinkybėmis. Esant tokiai apibūdinimų gausai, tikslinga daryti prielaidą, kad tai nėra tik žinių ar įgūdžių visuma, o gebėjimas tinkamai ir laiku jas panaudoti ir šitaip įgyti konkurencinį pranašumą“ (Liučvaitienė, Paunksnienė, 2011, p. 75)

Apibendrinant užsienio ir Lietuvos autorių sampratas ir apibrėžtis bei juose išskiriamus ir akcentuojamus kompetencijos sandus, galima suformuluoti šios sąvokos bendrą apibrėžtį: *kompetencija – tai funkciniai/ plataus diapazono išmatuojami darbuotojo gebėjimai, žinios, įgūdžiai, asmeninės savybės/ būdo bruožai/ charakteristikos bei žinių, gebėjimų, profesinių vertybinių nuostatų ir požiūrių, motyvų, elgesio bruožų derinys/visuma.*

1.2. Bibliotekos darbuotojų kompetencijų teorinis pagrindimas

XXI a. pradžios bibliotekoms nuolat keliami reikalavimai peržiūrėti ir persvarstyti savo misiją ir tikslus, t. y. „dalyvauti žinių visuomenės kūrime; kurti milžinišką technologijų ir žinių infrastruktūrą, atsisakyti hierarchijos ir dirbti komandiniu principu; tapti savo srities profesionalais, novatoriais ir verslo lyderiais; kurti aukštos pridėtinės vertės paslaugas, orientuojantis į vartotojų poreikius, taigi perimti žinių vadybos sąvokas, koncepcijas ir praktiką“ (Lymantaitė, 2009, p. 30). J. Rowley (2003) manymu, bibliotekoms, nepriimsiančioms šio iššūkio, lemta pralaimėti. Keičiantis bibliotekų vaidmenims, kinta ir darbuotojams keliami reikalavimai.

Kiekvienos organizacijos reikšmingiausias turtas yra žmogus, kurio turimos žinios, gebėjimai, patirtis, įgūdžiai yra kiekvienos organizacijos egzistavimo kertinis akmuo ir išlikimo garantas. Bibliotekos institucijai kyla iššūkis įvertinti ir efektyviai valdyti organizacijos darbuotojų turimas kompetencijas. Realizuojant pokyčius bibliotekininkai savo turimas kompetencijas turi nuolat tobulinti ir pritaikyti prie pasikeitusių vartotojų poreikių ir naujų išbandymų (Martin, Zaghoul, 2011). Ypatingą dėmesį būtina skirti modernaus bibliotekininko individualiems gebėjimams ir susiformavusiam požiūriui į jų profesinę kvalifikaciją, nes būtent darbuotojų kompetencijos daro

tiesioginį poveikį įstaigos teikiamų paslaugų kokybei, novatoriškumui ir nuolatiniam darbo procesų tobulinimui.

Mokslinėje literatūroje pagrindines šiuolaikinės bibliotekininkystės kompetencijas autoriai apibūdina labai įvairiai. Vieni – Ashcroftas (2004), Feretas & Marcinek (1999), Lynchas, Smithas (2001), labiau akcentuoja asmenines kompetencijas, kiti – Choi, Rasmussenas (2009), Glosienė, Petuchovaitė, Racevičiūtė (1998), Petuchovaitė (2006), Nonthacumjane (2011), Sreenivasulu (2000) daugiau orientuoti į bendrąsias, specialiąsias profesines ar hibridines kompetencijas.

Englandas (1994) mano, kad bibliotekininkas yra mokytojas ir konsultantas, tyrėjas, organizatorius ir leidėjas, skaitmeninės bibliotekos dizaino komandos narys. Glosienė, Petuchovaitė, Racevičiūtė (1998) nuomone, vienu reikšmingiausių ir perspektyviausių ateities bibliotekininko vaidmenų bus vartotojų mokymas, informacinio ir kompiuterio raštingumo ugdymas ir informacijos paieškos, panaudojimo bei jos technologijos naudojimo įgūdžių diegimas. Vienas svarbiausių bibliotekininko vaidmenų yra informacijos patarėjas, mano Abramas (1999). Glosienė (2000) papildo, kad šiuolaikiniams bibliotekininkams priskiriamos naujos, anksčiau jiems nebūdingos funkcijos: informacijos vadybininko, konsultanto, edukatoriaus, tinklo navigatoriaus, elektroninio leidėjo, daugialypės terpės dizainerio ir kt. Reiškia, bibliotekose turi atsirasti kitų sričių specialistų, taipogi patys bibliotekininkai turi ugdyti ir tobulinti turimas bei įgyti naujų papildomų kompetencijų. Iš jų reikalaujama ne tik gerai žinoti bibliotekų fondus, bet ir turėti mokymosi proceso organizavimo, mokymo metodų, pedagogikos, andragogikos, mokymosi psichologijos, studijų programų sudarymo, vadybos, rinkodaros žinių, gerai išmanyti informacines technologijas. Bibliotekininkai turi išmanyti ir gebėti naudotis naujomis informacijos paieškos, saugojimo ir perdavimo technologijomis ir priemonėmis, tobulinti medijų bei informacinio raštingumo srities žinias, būti susipažinę su naujomis mokymosi visą gyvenimą teorijomis. Šiuolaikinis bibliotekininkas turi sugebėti atpažinti informacinius poreikius, valdyti vartotojus ir skatinti žmonių, turinčių skirtingus įgūdžius dirbti toje pačioje komandoje (Biddiscombe, 2001). Nageswara ir Babu (2001) kaip svarbias kompetencijas įvardina *paieškos tarpininko, pagalbininko, trenerio-pedagogo, svetainių kūrėjo-leidėjo, tyrėjo, sąsajos dizainerio, žinių vadybininko, informacijos išteklių vadybininko gebėjimus*.

Petuchovaitė (2003) nuomone, viena svarbiausių – *informacijos paieškos, radimo ir taikymo kompetencija*, taip pat būdingos hibridinės kompetencijos: bibliotekininkystės (komunikacijos ir informacijos); pedagogikos (ar andragogikos). Modernus bibliotekininkas nuolat nori keistis ir tobulėti. Jis lengvai prisitaiko prie nuolat kintančios informacinės aplinkos, jis turi mokymo patirties ir gerus bendravimo įgūdžius (Salter, 2003). Ashcroft (2004) išskiria šešias pagrindines įgūdžių kategorijas, kurios yra profesionalumas, rinkodara ir skatinimas, vertinimas, bendravimas-derybos-bendradarbiavimas, cenzūra ir asmeniniai perduodami įgūdžiai.

Jucevičienė, Tautkevičienė (2004), Petuchovaitė (2006) mano, kad bibliotekininkai turi turėti edukacinės aplinkos kūrėjo-konsultanto/edukatoriaus kompetencijas. Lamanauskienė (2006) ir Petuchovaitė (2006), remdamosios norvegų sistema, įvardina šiuos bendrus bibliotekos darbuotojų kompetencijų dėmenis:

- Asmeninės kompetencijos (atsakomybė, atsidavimas darbui, iniciatyva, etika);
- Funkcinės kompetencijos (gebėjimas spręsti problemas, bendradarbiavimas, organizacijos supratimas, socialinis intelektualumas);
- Strateginės kompetencijos (aplinkos supratimas, tikslai, vizija ir idėjinis bibliotekos pagrindas);

- Profesinės ir techninės kompetencijos (teorinės bei profesinės žinios, metodai ir taisyklių išmanymas). (Petuchovaitė, 2006, p. 8)

Lamanauskienės (2006) manymu, asmeninė kompetencija daro tiesioginį poveikį bibliotekos teikiamų paslaugų kokybei, todėl ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas būtent šiai kompetencijai. Petuchovaitė (2006) pritaria, teigdama, kad nors šiuo metu daugiausia dėmesio yra skiriama profesinei-techninei kompetencijai, kuri skiria bibliotekininkus nuo kitų profesijų, pirmosios trys, nors iš dalies apima ir bibliotekinį turinį, yra labiau susijusios su bendrosiomis asmenybės, mąstymo ir intelekto savybėmis bei patirtimi.

Choi, Rasmussenas (2009) papildė pagrindines bibliotekininkystės kompetencijas, tarp jų profesinę etiką, išteklių kūrimą, informacijos ir žinių valdymą, žinių kaupimą, tyrimą ir sklaidą, technologines žinias, švietimą ir mokymąsi visą gyvenimą. *Technologinės žinios ir valdymas, bendri kompiuteriniai įgūdžiai ir kompiuterinis raštingumas, informacinių technologijų žinios ir supratimas* dažniausiai buvo minimi kaip reikalingiausios kompetencijos. Taip pat kaip labai svarbūs buvo paminėti komandinio darbo įgūdžiai, bendravimo ir tarpasmeniniai įgūdžiai. Howardas (2009) įgūdžius ir žinias suskirstė į tris kategorijas: asmeninius, bendruosius ir profesinius. Jo teigimu, dirbant skaitmeninės bibliotekos aplinkoje reikalingi asmeniniai įgūdžiai – lankstumas, gebėjimas bendrauti su įvairiais vartotojais, prisitaikymas, reflektyvumas, reakcija į kitų poreikius, bei bendrieji įgūdžiai – komunikavimas ir kritinis mąstymas.

Prokopčik ir Rudžionienės (2013) nuomone, šiandienos bibliotekininkų sugebėjimus galima drąsiai įvardinti kaip informacijos vadybininko, konsultanto kompetencijas. Glosienės (2020) manymu, bibliotekininkai yra informacijos valdytojai. Bibliotekos specialistai yra įgiję reikalingas žinias, įgūdžius ir gebėjimus ja naudotis ir būti informacijos valdymo ekspertais. Specialistai, turintys informacijos valdymo gebėjimų, yra labai vertinami šiuolaikinėje organizacijoje. Ateityje informacinių gebėjimų paklausa tik augs ir bibliotekininkai turi įsitraukti į jų sklaidos procesą, nes tai viena iš sričių, kuriai jie gali būti naudingi ir kuriai privalo skirti išskirtinį dėmesį.

Nemažai autorių (Goulding, Bromham, Hannbuss ir kt., 1999; Kwasik, 2002; Lamanauskienė, 2006; Marion, 2001; Pečeliūnaitė, 2018) akcentuoja asmenines savybes bei bendrąsias kompetencijas. Marion (2001) kaip svarbiausią kompetenciją įvardija bendravimo įgūdžius, Kwasik (2002) pritaria, kad bendravimo įgūdžiai yra antroje vietoje pagal pageidaujamą kvalifikaciją. Apskritai ji nustatė tradicinius įgūdžius labiau pageidaujamus nei skaitmeninio pasaulio gebėjimai (pvz., metaduomenų standartai ir žymėjimo kalbos). Goulding, Bromham, Hannbuss ir kt. (1999), siekdami rasti asmeninių savybių sąrašą, ištyrė informacijos specialistams būtinas asmenines savybes ir išskyrė keturias esmines kompetencijas: *bendravimo įgūdžius, lankstumą, gebėjimą dirbti patiriant spaudimą ir bendrauti su įvairiais vartotojais*. Pupelienė (2002) mano, kad reikalingos tokios kompetencijos kaip išradingumas, gebėjimas dirbti komandoje, komunikabilumas, tolerantiškumas, atkaklumas, lankstumas. Glosienė (2010) bibliotekininkus laiko dinamiškais, kūrybiškais, smalsiais, socialiai ir ekonomiškai aktyviais, versliais ir inovatyviais, gebančiais dirbti ir veikti neapibrėžtomis sąlygomis. Pečeliūnaitė (2018) įvardija komunikavimo svarbą ir tokias kompetencijas, kaip gebėjimą rasti bendrą kalbą su įvairių socialinių sluoksnių vartotojais, skirtingo išsilavinimo ir amžiaus asmenimis. Gebėjimas išklaudyti, patarti, padėti – esminiai faktoriai, inspiruojantys žmonių pasitikėjimą bibliotekininkais ir skatinantys grįžti į biblioteką.

Atlikus mokslinių šaltinių: Choi, Rasmussenas (2009); Howardas (2009); Jucevičienė, Tautkevičienė (2004); Glosienė (2000, 2010); Kwasik (2002); Lamanauskienė (2006); Petuchovaitė (2006) ir kt. analizę ir susisteminius gautus duomenis, galima išskirti tokias pagrindines kompetencijas, reikšmingas bibliotekinių veikloje (žr. 2 priedą):

- Komunikacinė kompetencija
- Edukacinė kompetencija
- Informacinė kompetencija
- IT kompetencija
- Asmeninė kompetencija
- Profesinė kompetencija

Komunikacinė kompetencija. Literatūroje galima rasti daug įvairių komunikacijos apibrėžimų, aiškinančių šią sąvoką, tačiau vieno apibrėžimo, kuris tiktų visoms vartojimo sritims ir tiksliausiai nusakytų sąvokos prasmę, nėra.

Hamer (1983) nuomone, komunikacija yra individo gebėjimas keistis informacija remiantis žinių sistemos baze. Pasak Henrici (1986), komunikavimo kompetencija yra gebėjimas kalbėti specifinėse situacijose kaip to tikisi pašnekovas, arba gebėjimas atremti pašnekovą savo pagrįstais argumentais. Tokiu būdu abu, tiek kalbantysis, tiek klausytojas, supranta vienas kitą ir kalbinis procesas suvokiamas pagal motyvus, tikslus, alternatyvas. Petrovskaja (1996) komunikavimo kompetenciją apibrėžia kaip žinių, įgūdžių, patirties, įsitikinimų ir jausmų panaudojimą. Sabanci, Sahin, Sönmez ir kt. (2016) mano, kad komunikacija yra nesiliaujantis ir vientisas procesas, kurio metu vyksta apsikeitimas su kitu žmogumi savo patirtimi, jausmais, apmąstymais. Jemeljanovas (1985) komunikavimo kompetenciją apibūdina kaip socialinių priemonių vystymą ir situacinę adaptaciją. Jo nuomone, komunikavimo kompetencijos pagrindą sudaro asmeninės savybės, kurios lemia gebėjimą bendrauti, atspindi elgesio normas ir požiūrius. Komunikavimo kompetencija apima ne tik įprastą kalbinį bendravimą, bet ir jausmus, mąstymą ir gebėjimą veikti specifinėse socialinėse situacijose. Jemeljanovas taip pat tvirtina, kad komunikavimo kompetencijos sąvoka yra žymiai platesnė nei tik kalbinė kompetencija. Nevinskaitė (2011) teigia, kad „lietuviškas komunikacijos sąvokos atitikmuo yra *bendravimas, bendrauti*. Tačiau komunikacijos teorijos požiūriu žodžiui bendravimas yra suteikiama siauresnė reikšmė, jis nėra taikomas visoms situacijoms, kurias galėtume vadinti komunikacija, pavyzdžiui, televizoriaus žiūrėjimui. Todėl bendravimo sąvoka paprastai taikoma tiesioginei, dažniausiai nedaugelio žmonių tarpusavio komunikacijai“ (Nevinskaitė, 2011, p. 8). Trenholmas (1986) išskiria komunikacijos kontekstus arba lygmenis: tarpasmeninis, grupinis, organizacinis, viešasis ir masinė komunikacija.

Visuotinėje lietuvių enciklopedijoje komunikacijos (lot. *communicatio* – pranešimas) sąvoka apibrėžiama kaip įvairios bendravimo, ryšių, susisiekiimo, keitimosi patirtimi, mintimis, žiniomis, išgyvenimais formos, informacijos perdavimas; socialinė sąveika ženklais.

Komunikacija gali būti suprantama dviem požiūriais: procesiniu arba informaciniu. Pasak Gudonienės (2006), komunikacija gali būti apibūdinama įvairiai. Procesiniu požiūriu ją galima įvardinti kaip veiksmą, kai išorinis poveikis įgauna prasmę. Informaciniu požiūriu ją galima suvokti ir kaip sąmoningą veiksmą, norint perduoti tam tikrą informaciją, daryti poveikį, įtikinti. Komunikacijos pirminis šaltinis ar kūrėjas yra žinios ar informacijos siuntėjas. Ji labai priklauso nuo komunikuojančiųjų skaičiaus, išsilavinimo, socialinių vaidmenų, kultūrinės aplinkos, komunikavimo būdų bei priemonių ir gali reikštis skirtingomis formomis.

Komunikavimo kompetenciją galima apibūdinti kaip gebėjimą suprasti ir būti suprastam. Dažnai ji įvardijama kaip gebėjimas keistis ženklais (kalba, garsais, gestais, simboliais, mimika, žvilgsniais, laikysena, judesiais, daiktais). Bendravimo teorijoje kalbama apie tris lygius: žodinį bendravimą, (kas sakoma), vokalinį bendravimą (kaip sakoma) ir nežodinį bendravimą (kūno kalbą). Klientus aptarnaujančiam personalui svarbu turėti visų lygių įgūdžių (Johannsen, Pors, 2005).

Pirmiausia komunikacija buvo susidomėta privačiame sektoriuje, tačiau dabar vis daugiau organizacijų, tame tarpe ir bibliotekos, gerai suvokia tiek bendravimo įstaigos viduje, tiek išorinės komunikacijos svarbą. Pasak Johannseno ir Porso (2005), bibliotekoje komunikacija yra įvairialypė. Komunikuojama tiek individualiai aptarnaujant vartotojus, tiek su vartotojų grupėmis, visuomene, per įvairias informacijos priemones (informacijos bei komunikacijos technologijas, įvairaus pobūdžio viešąją informaciją, reklamą bei ryšių su visuomene kanalus). Komunikacija su klientais ir su kitais bibliotekos veikla suinteresuotais asmenimis vadinama išorine komunikacija. Tuo pat metu bendravimas vyksta ir bibliotekos viduje, tiek individualiai, tiek per įvairias informacijos priemones. Bibliotekos viduje vyksta tarpasmeninis bendravimas tarp pačių darbuotojų, tiek tarp personalo ir vadovų ir gali pasireikšti įvairiomis formomis: individualus bendravimas, neformalus ir formalūs pokalbiai, įvairios informacijos priemonės.

Kwasik (2002), Lynchas & Smithas (2001), Gerolimas & Konsta (2008) nustatė, kad svarbiausi bibliotekos darbuotojams yra žodiniai ir rašytiniai bendravimo įgūdžiai, bendravimo įgūdžiai buvo vieni iš aukščiausiai vertinamų įgūdžių, Pečeliūnaitė (2018) įvardija komunikavimo svarbą ir tokias kompetencijas, kaip gebėjimą komunikuoti su įvairių visuomenės sluoksnių atstovais, skirtingo išsilavinimo asmenimis. Pasak jos, „tokie bendravimo bruožai, kaip išklaudyti, išgirsti, patarti, padėti – yra esminiai, keliantys žmonių pasitikėjimą bibliotekininkais, skatinantys grįžti į biblioteką“ (Pečeliūnaitė, 2018, p. 78).

Partridge, Menzies, Lee, Munro (2010) kaip vieną iš būdingų bibliotekininkui kompetencijų įvardino tarpasmeninės komunikacijos įgūdžius: gebėjimas bendradarbiauti, turėti klientų aptarnavimo įgūdžių, gebėjimas bendrauti ir dirbti su skirtingų poreikių vartotojais, gebėjimai bendrauti tiesiogiai ir nuotoliniu būdu.

Swapna (2016) nuomone, bendravimo įgūdžius galima apibūdinti kaip sugebėjimą veiksmingai perduoti žinias vienu kitiems. Bendravimas (komunikacija) yra labai svarbi gerinant vartotojams teikiamas paslaugas. Bibliotekos specialistai bendraudami perduoda bibliotekos paslaugų vertę vadovams, darbuotojams ir vartotojams. Teikdami informaciją vartotojams, bibliotekininkai turi su jais bendrauti aiškiai ir pagarbiai, visada įdėmiai išklaudyti vartotojus ir kolegas bei išlaikyti puikius bendravimo įgūdžius, kad galėtų veiksmingai derėtis su leidėjais, vartotojais, vadovybe ir pardavėjais.

Eurogide LIS (angl. *Library and Information Science*, toliau – LIS) Bibliotekų ir informacijos specialistų asociacijos reikalavimų vadove pateiktame kompetencijų sąrašė komunikacijos kompetencija nurodoma kaip viena iš bibliotekininkystės specialistams reikalingiausių kompetencijų. Vadove pateikiamos 7 komunikacijos kategorijos:

1. Žodinė komunikacija: kalbant profesiniais klausimais vartoti neprofesionalui suprantamą leksiką, valdyti pokalbį su keliasi pašnekovais, išklaudyti, padėti vartotojui performuluoti užklausa, rengti žodines ataskaitas ir pristatymus, duoti interviu spaudai ar televizijai ir kt.

2. Rašytinė komunikacija: suprasti ir vykdyti rašytinius nurodymus, suprantamai rašyti profesinėje aplinkoje, taisyklingai atsakyti į laiškus, ištaisyti rašybos klaidas ir netinkamus terminus dokumente, parengti informacinį tekstą, santrauką ar konspektą, pataisyti arba perrašyti (terminų pasirinkimas, sintaksė, stilius) kitų parašytą tekstą, sudaryti ir parengti originalų dokumentą, pateikiant ir plėtojant idėjas, argumentus ir išvadas ir kt.

3. Audiovizualinė komunikacija: atpažinti įvairias audiovizualines medijas, perrašyti informaciją iš vienos grafinės formos į kitą, sukurti paveikslėlių, diagramą, grafiką ir pan., pateikti dalyko informacinį turinį audiovizualinio dokumento pavidalu ir kt.

4. Kompiuterinė komunikacija: naudoti pagrindines operacinės sistemos funkcijas, sukurti dokumentą, atpažinti dažniausiai naudojamus failų tipus, formatuoti dokumentus, įterpti objektą į dokumentą, sukurti skaidres pristatymui ir kt.

5. Užsienio kalbų mokėjimas: suprasti pagrindinį nespecializuoto dokumento turinį, užmegzti asmeninį dialogą, kurį sudaro kelios paprastos frazės, suprasti ir mokėti suprantamai išsireikšti kasdieniame gyvenime ir profesinėse situacijose.

6. Tarpasmeninis bendravimas: suprasti savo poziciją kitų, su kuriais bendraujama, atžvilgiu ir pasirinkti tinkamą toną, pasitikslinti, kad pranešimas buvo suprastas teisingai, suprasti ir atsižvelgti į skirtingą kultūrinę aplinką, vykdyti derybas taikant atitinkamas strategijas, užbaigti derybas taip, kad nė viena šalis nesijaustų įžeista, pasirinkti tinkamus argumentus ir pateikimo metodus, kurie leistų derybų metu išspręsti prieštaravimus.

7. Institucinė komunikacija: paruošti ir įdiegti priemonės reklaminei komunikacijai, suasmeninti informacinius produktus pagal vartotoją, rengti dokumentus (įvairiose žiniasklaidos priemonėse) veiklos sklaidai, vykdyti komunikacijos politiką, kurti ir plėtoti švietimo ir kultūros politiką per veiklą, skirtą vartotojams, viduje ir už organizacijos ribų ir kt.

Komunikacijos kompetencija leidžia bibliotekininkystės ir informacijos specialistams tinkamai atstovauti įstaigai, būti informuotomis ir iškalbingomis asmenybėmis. Puikūs komunikacijos gebėjimai apima informacijos paiešką, diskretiškumą ją teikiant ir padeda greitai suformuluoti ir pateikti tikslūs atsakymus arba nuorodas į vartotojui rūpimus klausimus.

Pasak Glosienės ir Manžuch (2009), pagrindinis bibliotekos veiklos tikslas – tenkinti vartotojų poreikius užtikrinant komunikaciją, t. y. dokumento ir vartotojo sąveiką. Vykdydamos šią funkciją bibliotekos tarpininkauja tarp vartotojų ir dokumentų, sukurtų skirtingu laiku, įvairių autorių ir esančių įvairiose plotmėse bei pateikia juos vartotojui tiek fizinėje bibliotekoje, tiek bet kurioje kitoje vietoje. Komunikacinė funkcija suteikia prieigą prie dokumentų ir sudaro galimybę vartotojams operatyviai juos gauti.

Komunikacinė funkcija taip pat vykdoma per bibliotekose kuriamus katalogus, kartotekas, rodykles, duomenų bazines. Šiuolaikiniams vartotojams, besinaudojantiems asmeniniais kompiuteriais ir gaunantiems informaciją bet kokioje vietoje, dažnai lieka neaiškus bibliotekininko vaidmuo šiame procese, tačiau ir šioje situacijoje biblioteka atlieka svarbią komunikacinę funkciją: suteikia galimybę naudotis bibliotekos prenumeruojamais ir/ar specialiai atrinktais informacijos ištekliais (duomenų bazėmis, elektroninėmis knygomis ir žurnalais ir kt.), suteikia fizinę prieigą prie kompiuterio ir interneto, moko vartotojus naudotis programine įranga, padeda atrinkti tiksliausią ir aktualiausią informaciją, konsultuoja.

Dar viena komunikacinės funkcijos vykdymo forma – įvairūs renginiai, susitikimai su autoriais ir kitais asmenimis, diskusijos, konferencijos, knygų pristatymai ir kt.

Glosienės ir Manžuch (2009) teigimu, „komunikacinę funkciją biblioteka įgyvendina pateikdama vartotojui dokumentus, informaciją apie juos, pačią informaciją ir organizuodama betarpišką vartotojų, taip pat vartotojų ir autorių bendravimą“ (Glosienė ir Manžuch, 2009, p. 104–105).

Taigi komunikacinė kompetencija yra viena svarbiausių, o gal net ir pati svarbiausia bibliotekininko savybė, įtakojanti teikiamų paslaugų kokybę bei formuojanti bibliotekos, kaip aukštai kotiruojamų paslaugų teikėjos, įvaizdį. *Apibendrinant galima teigti, kad komunikacinė kompetencija – tai gebėjimas bendradarbiauti, bendrauti ir dirbti su įvairių socialinių sluoksnių, skirtingų poreikių, amžiaus ir išsilavinimo vartotojais, gebėti aiškiai dėstyti mintis žodžiu ir raštu, mokėti išklausti ir argumentuotai pateikti savo nuomonę, moderuoti renginius, bendrauti su žiniasklaida, mokėti bent vieną užsienio kalbą bei užtikrinti vartotojo ir dokumento sąveiką.*

Edukacinė kompetencija. Tarptautinių žodžių žodyne (1985) edukacijos (lot. *educatio*) sąvoka aiškinama kaip auklėjimas, lavinimas, švietimas; edukacinis (plg. *edukacija*) – auklėjamasis, lavinamasis, šviečiamasis. Edukacijos terminas Lietuvos mokslinėje terminologijoje įsitvirtino XX a. 9-ame dešimtmetyje. Pasak Rupšienės (2016), galimai formaliai šį terminą pirmoji įtvirtino P. Jucevičienė (1997, p. 19). Rupšienės (2016) nuomone, edukacinė veikla – tai veikla, kurią sudaro šie komponentai: švietimas, mokymas, lavinimas, auklėjimas.

Šią sąvoką praplečia Jovaiša (2001), kurio manymu edukacinė sąveika yra pakankamai plati, ir edukacinėje praktikoje turi būti išskiriami ne tik švietimo, lavinimo, auklėjimo, bet ir mokymo, formavimo, gebėjimų bei kiti sudėtiniai elementai:

- švietimas – naujos informacijos skleidimas;
- lavinimas – fizinių, intelektinių ir praktinių gebėjimų plėtojimas;
- auklėjimas – santykių su aplinka, veikla ir savimi tobulinimas;
- mokymas – parama individui mokantis, gilinant ir plečiant savo žinojimo, mokėjimo, gebėjimų ribas;
- gebėjimas – galia veikti; žinių, galimybių, sugebėjimų ir gabumų panaudojimas intelektinėje ir praktinėje veikloje;
- formavimas – tikslingas ugdytojo veikimas siekiant naujos fizinių, psichinių ir dvasinių savybių kokybės (Jovaiša, 2001, p.12).

Lamanauskas (2010) pagrindiniais edukologijos elementais laiko ugdymą, švietimą, auklėjimą, lavinimą ir mokymą:

- ugdymas – organizuotas, tikslingas ir kryptingas gyvenimo patirties (žinių, gebėjimų, vertybių) įgijimas gyvenimui (pažinimui, apmąstymui, veikimui);
- švietimas – situacinis asmens (asmenybės) ir visuomenės orientacijos esamoje aplinkoje išplėtimas įvairiais aspektais;
- auklėjimas – (ugdymo) procesas, kai vertybėms ir gebėjimams sąveikaujant formuojama asmens moralė (dora);

- lavinimas – asmenybės brandumą užtikrinančių kriterijų visapusiškas, pastovus ir sistemingas plėtojimas bei tobulinimas;
- mokymas – (ugdymo) procesas, kai žinių ir gebėjimų sąveikos pagrindu formuojamas asmens intelektas (Lamauskas, 2010, p. 5).

IFLA / UNESCO viešųjų bibliotekų manifešte (2001), nusakančiame pagrindinius viešųjų bibliotekų veiklos principus, viešoji biblioteka apibrėžiama kaip švietimo, kultūros ir informacijos centras, sudarantis sąlygas visiems asmenims ir socialinėms grupėms mokytis visą gyvenimą. Manifešte, be kitų, įvardijami ir tokie viešosios bibliotekos uždaviniai: ugdyti ir lavinti ankstyvojo amžiaus vaikų skaitymo gebėjimus; dalyvauti bei kitaip prisidėti prie individualaus, neformaliojo ir formaliojo švietimo; sudaryti sąlygas asmenybės kūrybinių gebėjimų ugdymui; skatinti kultūros paveldo pažinimą ir kultūrų įvairovę, mokytis suprasti meną, pažinti mokslo pasiekimus ir inovacijas; teikti kokybiškas informacijos paslaugas vietos bendruomenėms, asociacijoms ir interesų grupėms; rengti kompiuterinio ir informacinio raštingumo mokymus įvairaus amžiaus grupėms ir kt. (UNESCO Public Library Manifesto, 2001). Dokumente akcentuojama, kad viešoji biblioteka remia mokymąsi visą gyvenimą, bendradarbiavimą su įvairiomis ugdymo ir švietimo įstaigomis, kad padėtų įvairaus amžiaus mokiniams įgyti formalųjį išsilavinimą. Švietimo pagalbos teikimo iššūkis suteikia galimybę viešosioms bibliotekoms bendrauti ir bendradarbiauti su mokytojais ir kitais švietimo klausimais, turi prisidėti prie formaliojo ir neformaliojo mokymosi proceso, sudaryti vartotojam sąlygas mokytis bei naudotis mokymosi šaltiniais.

IFLA / UNESCO viešųjų bibliotekų gairėse (2001) nusakomos pagrindinės viešosios bibliotekos paslaugos, kurios turi būti prieinamos vartotojui, tarp kurių yra šios:

- dalyvavimas vartotojų švietimo, skaitmeninio ir informacinio raštingumo ugdymo programose;
- edukaciniai, kultūriniai projektai ir renginiai.

Viena iš IFLA 2017 nuostatų edukaciją nurodo kaip strateginę ir labai svarbią bibliotekų vystymosi kryptį. Biblioteka įvardijama kaip patraukli erdvė bendruomenės susibūrimams, neformaliai ir informaciniam ugdymui. Švietimas nurodomas kaip viena iš modernios bibliotekos paslaugų sričių, kai biblioteka tampa mokymosi, susitikimų erdve, vieta dalyvauti, diskutuoti ir keistis idėjomis (Next Library, 2017).

Amerikos bibliotekų asociacija (angl. *American Library Association* – toliau ALA) prisideda prie besimokančios visuomenės kūrimo, palaikymo ir tobulinimo, skatindama savo narius bendradarbiauti su pedagogais, valdžios pareigūnais ir organizacijomis, siekiant inicijuoti ir paremti visapusiškas pastangas, užtikrinančias, kad mokyklų, viešosios, akademinės ir specialiosios bibliotekos bendradarbiautų kiekvienoje bendruomenėje, teikdamos visiems mokymosi visą gyvenimą paslaugas.

Bibliotekos ir jų aptarnaujamos bendruomenės nuolat tobulėja, todėl tęstinis mokymasis, profesinis augimas ir įsipareigojimas mokytis visą gyvenimą yra pagrindiniai gero bibliotekos specialisto bruožai. Bibliotekininkai, nepaisant jų specializacijos ar atliekamų pareigų, turėtų turėti pagrindinis įgūdžius ir supratimą apie:

- a) dalyvavimą ir vadovavimą nuolatiniam profesiniam tobulėjimui, kad galėtų geriau tarnauti savo bendruomenėms;

- b) atpažinti bibliotekos vaidmenį tęstinio mokymosi ir mokymosi visą gyvenimą procese;
- c) naudoti įvairius metodus, kad būtų galima pritaikyti skirtingus mokymosi būdus ir skatinti mokymąsi visą gyvenimą;
- d) suprasti nusistovėjusias ir naujas mokymosi teorijas, kritinės ir įtraukiosios pedagogikos principus, mokymo metodus ir mokymosi rezultatų vertinimą ir pritaikyti juos švietimo iniciatyvoms informacinėje aplinkoje.

Bibliotekos funkcijos apibrėžiamos Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2016 m. balandžio 29 d. įsakyme „Dėl bibliotekų plėtros strateginių krypčių 2016 – 2022 metams patvirtinimo“. Pirmoji strateginė kryptis – bibliotekos visuomenės mokymuisi. Šios strategijos tikslas – „stiprinti gyventojų kultūrinių ir informacinių kompetencijų bei raštingumo ugdymo(si) veiklas bei motyvaciją dalyvauti mokymosi visą gyvenimą procese veiksmingai išnaudojant bibliotekų, kaip integralių mokymo(si) erdvių, potencialą“ (Bibliotekų plėtros strateginės kryptys 2016 – 2022 metams, 2016, p. 2). Dokumente pažymima, kad bibliotekos misija – prisidėti prie švietimo sistemos veiklų, ugdyti visuomenės kultūrinį, informacinį ir skaitmeninį raštingumą. Vienas iš šios strateginės krypties uždavinių – teikti kuo įvairesnes ugdymo paslaugas, didinti jų skaičių, gerinti prieigą ir kokybę bei skatinti formaliojo mokymo našumą konsoliduojant bibliotekų turimus išteklius bei paslaugas į formaliojo švietimo procesus ir priemones.

Heery, Morgano (1996) nuomone, bibliotekininko edukacinei kompetencijai būtinos žinios ir gebėjimai, reikalingi ugdymo veiklai, jiems pritaria Feretas ir Marcinekas (1999), kurie svarbiausiais įvardija mokymo įgūdžius, Peacockas (2001), Powis (2004) prideda informacinio raštingumo ugdymo gebėjimus, Salter (2003) – mokymo patirtį, Glosienė (2000) nurodo mokymosi proceso organizavimo bei mokymosi psichologijos kompetencijas, Partridge, Hallam (2004) bei Myburgho (2005) nuomone, edukacinė kompetencija turi būti orientuota į mokymosi visą gyvenimą veiklas, Petuchovaitė (2006) prideda pedagogikos (ir/ar andragogikos) kompetenciją.

Pasak Glosienės ir Manžuch (2009), švietimo arba edukacinė viešųjų bibliotekų funkcija yra viena svarbiausių ir pastoviausių. Autorių nuomone, „Švietimas ir mokymas(is) neatsiejami nuo lavinimo, ugdymo, auklėjimo, pažinimo, akiračio plėtimo, asmenybės tobulėjimo, savojo „aš“ ir atsakymų į būties klausimus paieškų“ (Glosienės, Manžuch, 2009, p. 112).

Juchnevič (2016) kultūros pažinimo ir prieinamumo užtikrinimą per edukacinę veiklą įvardino kaip reikšmingą bibliotekos veiklos funkciją. Ji išskyrė tokias edukacijų bibliotekose subkategorijas: „įgyvendinamos edukacinės ir kultūrinės programos socialinės atskirties grupėms“, „įgyvendinamos skaitymo skatinimo ir skaitymo edukacijos veiklos“, „bibliotekos kaip švietimo srities parama ar dalis“, „teikiamos informacijos ir bibliotekų paslaugos nutolusioms bendruomenėms“, „įgyvendinamos neformaliosios švietimo veiklos [pagal kontekstą]“, „mokslo parama: informacijos prieiga, erdvė mokymuisi, tyrimams ir informacijos apie tyrimų rezultatus sklaidai“, „dalyvaujama mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo procese, sukuriama erdvė nuolatiniam mokymuisi“ (Juchnevič, 2016, p. 32, 82).

Pasak Grigo (2013), „atsižvelgiant į bibliotekininko edukatoriaus veiklos laukui būdingus aspektus, laikytina, kad bibliotekininko edukatoriaus pamatinės orientacijos turėtų apimti paslaugų ir programų, kurios prisideda prie mokymosi visą gyvenimą veiklų, plėtojimą, vartotojų ugdymą,

mokymų koordinavimą, mokymų įgyvendinimą ir kritinio bei kūrybinio mąstymo ugdymą“ (Grigas, 2013, p. 63).

Grigo (2013) manymu, bibliotekininko edukaciniai gebėjimai geriausiai atsiskleidžia vykdant informacinių šaltinių paieškos edukacijas. Vartotojų informacinį raštingumą ugdantiems bibliotekų specialistams apibūdinti vartojamas terminas „bibliotekininkas edukatorius“. Pasak Grigo (2013), „Bibliotekininkas, užsiimantis informacinio raštingumo gebėjimų ugdymu, apima specialisto ir turinio bei bendrųjų gebėjimų ir turinio sąveiką, t. y. informacinio raštingumo gebėjimų ugdymu užsiimančiam bibliotekininkui būdingas išsamus tam tikros informacijos išteklių visumos žinojimas ir kartu informacijos organizavimo principų išmanymas“ (Grigas, 2013, p. 50).

Selematsela ir du Toit (2007) sudarė informacinio raštingumo ugdymu užsiimančių bibliotekininkų gebėjimų sąrašą, kuriame ugdymo gebėjimus išskyrė į techninius ir netechninius (žr. 1 lentelė)

1 lentelė. Ugdymu užsiimančio bibliotekininko gebėjimai (pagal Selematsela ir du Toit, 2007, p. 127)

Techniniai gebėjimai	Netechniniai gebėjimai
Pateikčių teikimo, ugdymo gebėjimai	Tarpasmeniniai gebėjimai
Andragogikos principų žinojimas	Kalbų mokėjimas
Pagrindinių mokymo metodų išmanymas	Empatija
Pedagogikos pagrindai	Orientacija į paslaugas
Mokymosi stilių išmanymas ir supratimas	Orientacija į rezultatą
Mokymosi strategijos išmanymas	Organizaciniai gebėjimai
Informacinio raštingumo standartų žinojimas	Gebėjimas veikti greitai
Informacinio raštingumo gebėjimai	Iniciatyvumas
Nuotolinio mokymosi aplinkos išmanymas	Bendradarbiavimas
Mokėjimas apibrėžti numatomus išugdyti gebėjimus	Logiškas sprendimų priėmimas
Turinio kūrimo ir pateikimo principų išmanymas	Analitiniai gebėjimai
Konceptualių žemėlapių kūrimo gebėjimai	Asertyvumas
Vertinimo metodų išmanymas ir supratimas	Lankstumas
Ugdymo priemonių išmanymas ir supratimas	Laiko valdymas
Elektroninių išteklių formato išmanymas ir supratimas	Gebėjimas paaiškinti
Gebėjimas sudaryti paskaitos planą	Prieinamumas (draugiškumas)
Gebėjimas naudotis pateikčių įranga	Kritinis mąstymas
Kompiuterinio raštingumo įgūdžiai	Konfliktų sprendimas
Dalykinių disciplinų išmanymo pagrindai	Derėjimosi gebėjimai
Projektų valdymo principų žinojimas	Sprendimų priėmimas

Bendradarbiavimo valdymas	
Tarpasmeninių santykių vadyba	

Bibliotekose vykdomų edukacinių veiklų spektras labai platus. Bibliotekose vartotojai mokomi naudotis informacijos ištekliais, ugdomi informacinio raštingumo įgūdžiai. Pasak Valaitytės (2018), „pagrindinis vartotojų mokymų tikslas – ugdyti informacijos iešką ir jos kritinį vertinimą, gebėjimą atrinkti informaciją pagal tam tikrus kriterijus, kad ji būtų naudinga pažintiniu ir naudojimo aspektu“ (Valaitytė, 2018, p. 173–179). Be informacinio raštingumo mokymų bibliotekose vykdomi ir kompiuterinio bei skaitmeninio raštingumo mokymai. Kompiuterinio raštingumo mokymai Lietuvos viešosiose bibliotekose prasidėjo nuo aljanso „Langas į ateitį“ ir projekto „Bibliotekos pažangai“ gyventojų mokymo programų įgyvendinimo bei vėliau sekusių projektų „Bibliotekos pažangai 2“ ir „Gyventojų skatinimas išmaniai naudotis internetu atnaujintoje viešosios interneto prieigos infrastruktūroje“. Kompiuterinio raštingumo mokymus (darbo kompiuteriu ir internetu pradžiamokslis, pažintis su „Microsoft Office“ programomis) papildė skaitmeninių gebėjimų ugdymas. Kaip teigia Valaitytė (2018), „reikia ne tik mokėti naudotis internetu, bet išmanyti darbo rinkoje ir buityje paplitusias informacines ir komunikacines technologijas, naudotis e. valdžios, e. sveikatos, e. bankininkystės, e. prekybos ir kt. paslaugomis bei medijomis, skelbti informaciją socialiniuose tinkluose, naudotis išmaniųjų įrenginių galimybėmis ir pan.“ (Valaitytė, 2018, p. 173–179). Autorės manymu, šie mokymai ne tik skatina mokytis visą gyvenimą, bet ir suteikia žinių bei įgūdžių, reikalingų savarankiškam mokymuisi, bendrųjų kompetencijų ugdymui, kurios padeda konkuruoti darbo rinkoje, skaitmeninėje aplinkoje bei visuomeniniame gyvenime. Taip pat jie skatina tarpusavio bendravimą, gebėjimą konkuruoti kuriant ir pritaikant naujas žinias, planuoti ateitį, prisitaikyti prie informacinės visuomenės technologijų.

Iš savivaldybių viešųjų bibliotekų pateiktų veiklos ataskaitų (2019–2021) matyti, kad bibliotekose vyksta ir kita edukacinė veikla, kurią galima apibūdinti kaip kultūrinius ir informacinius renginius arba kultūros edukaciją. Tai įvairūs mokymai, seminarai, diskusijos, paskaitos, konferencijos ir susitikimai, veikiančios kūrybinės dirbtuvės/laboratorijos, skaitymo skatinimo programos, klubai įvairaus amžiaus ir pomėgių vartotojams, muzikos įrašų, filmų, komiksų kūrimo, programavimo, inžinerinių gebėjimų lavinimo ir robotikos užsiėmimai, užsiėmimai vaikams, turintiems autizmo spektro sutrikimų bei kalbos ar komunikacijos sunkumų, sveikatinimo, teisinio ir finansinio raštingumo, kalbų mokymai, sensoriniai skaitymai, rengiami įvairaus tipo mokymai ir užsiėmimai ikimokyklinio ir mokyklinio amžiaus vaikams, studentams, šeimoms, suaugusiesiems ir senjorams.

Edukacinė bibliotekininko kompetencija, glaudžiai koreliuojanti su anksčiau aptarta komunikacijos kompetencija, didžiąja dalimi sąlygoja vienos iš esminių šiuolaikinės bibliotekos funkcijų – neformalaus švietimo sėkmę ir tuo pačiu formuoja bibliotekos – patikimo ir kompetentingo partnerio vaidmenį. *Apibendrinant galima teigti, kad edukacinė kompetencija – tai gebėjimas įgyvendinti kultūrinės edukacines programas įvairaus amžiaus ir socialinių grupių vartotojams, ankstyvojo amžiaus vaikų skaitymo įgūdžių ugdymas ir lavinimas, informacinio ir kompiuterinio raštingumo ugdymas įvairaus amžiaus grupėse, dalyvavimas tęstinio mokymosi ir mokymosi visą gyvenimą procese į edukacinius procesus integruojant bibliotekos išteklius ir paslaugas bei pasitelkiant įvairius mokymo metodus ir būdus.*

Profesinė kompetencija. Tarptautinių žodžių žodynas (2005) nurodo, kad profesija (lot. *professio*) – nuolatinė specialybė; veiklos, užsiėmimų rūšis, kuri reikalauja tam tikro pasiruošimo ir yra

pragyvenimo šaltinis. Profesinis (plg. *profesija*) – susijęs su profesija (pvz., įgūdis); būdingas tam tikrai užsiėmimo rūšiai; susijęs su nuolatinio darbu kurioje nors srityje.

Pasak Lamers ir Garcia (2009), „tradiciškai profesijos sąvoka vartojama apibrėžiant veiklą, kuriai būdingas emocinis neutralumas, tam tikros žinių visumos įvaldymas, formalūs elgsenos standartai, orientacija į paslaugų teikimą, aukštesnis socialinis statusas, tęstinis mokymasis ir švietimas, savikontrolė ir socialinė kontrolė, profesinių asociacijų įsteigimas“ (Lammers, Garcia, 2009, p. 362).

Anot Manžuch (2010), akivaizdžiausias profesijos požymis – specifinis žinių ir gebėjimų rinkinys. Autorės manymu, „jis skiria profesijas nuo kitos veiklos, nereikalaujančios ekspertinių žinių ir gebėjimų, bei padeda skirti profesijas vieną nuo kitos. Profesinės bendruomenės suformuoja savitą požiūrį į problemų, susijusių su specifine profesinės veiklos sritimi, sprendimą ir net pačių problemų formulavimą“ (Manžuch, 2010, p. 117–119). Laužackas, Stasiūnaitienė (2005) mano, kad darbuotojų profesinės kompetencijos susideda iš valstybės pripažintais dokumentais formalizuotų kompetencijų bei įvairiuose mokymuose, kursuose, seminaruose dokumentais pagrįsti neformaliojo mokymosi rezultatai.

„Kultūros sektoriaus darbuotojų 2020–2022 metų kvalifikacijos tobulinimo programoje“ profesinė kompetencija apibrėžiama kaip „gebėjimas spręsti konkrečių profesinių uždavinių kompleksą, kuris yra pagrįstas integruotomis žiniomis, įgūdžiais ir patirtimi, taip pat asmeninėmis savybėmis, leidžiančiomis efektyviai atlikti specifines profesines ir praktines veiklas. Profesinė kompetencija – gebėjimas atlikti konkrečias profesines (kultūrinės) veiklos ir / arba pareigų funkcijas“ (Kultūros sektoriaus darbuotojų 2020–2022 metų kvalifikacijos tobulinimo programa, 2020, p. 2). Iš įvairių dokumentų ir mokslinių šaltinių (Čiužas, 2013; Laužackas, 2005; Lepaitė, 2005; Ogienko, Rolyak, 2009) aiškėja, kad suskirstyti kompetencijas į bendrąsias, specialiąsias ir profesines yra pakankamai sudėtinga. Mažiausiai problemiškas bendrųjų kompetencijų apibrėžimas, sunkiau atskirti profesines ir specialiąsias kompetencijas. Surinkta informacija parodo tam tikrus sisteminius elementus: kokios kompetencijos bendrai formuoja kultūros srities darbuotojo gebėjimus, ir kokios, specialiosios ar profesinės kompetencijos, sąlygoja kultūros darbuotojo išskirtinius gebėjimus.

Ogienko ir Rolyak (2009) specialiąsias kompetencijas priskiria konkrečiai veiklos sritims (pvz., bibliotekų, muziejų, archyvų darbuotojams), o profesines kompetencijas sieja su konkrečios profesijos specifika (pvz., bibliotekininko, muziejininko, archyvaro).

Dokumente konstatuojama, kad profesinės kompetencijas pagal koncepciją yra siauriausios, būdingos konkrečiam profesijų ratui. Šios kompetencijos suteikia gebėjimų atlikti tik specifines, konkrečiai profesijai būdingas veiklas, bet jų nepakanka platesnėms profesinėms specializacijoms. Jos paprastai būdingos atskiroms veiklos sritims, pavyzdžiui bibliotekoms, muziejams, kultūros centrams, archyvams ir kt. (Kultūros sektoriaus darbuotojų 2020–2022 metų kvalifikacijos tobulinimo programa, 2020).

Kavaliauskienė (2011), remdamasi Banks, išskyrė bendrus profesijų atributus bei (pagal Matulionį) charakteristikas. Bendri visoms profesijoms atributai:

- susistemintos teorijos pagrindas;
- klientūros pripažinta konkrečios profesinės grupės kompetencija, galia;
- platesnės bendruomenės pritarimas tos profesinės grupės kompetencijai, galiai;
- etikos kodeksas, reguliuojantis profesijos atstovų santykius su paslaugų vartotojais ir kolegomis;

- profesinė kultūra, palaikoma formalios profesinės asociacijos (Kavaliauskienė, 2011, p. 28).

Bendrosios profesinės charakteristikos:

- veikla, besitęsianti gana ilgai;
- veikla, kuriai reikia specialaus profesinio pasirengimo bei išsimokslinimo, žinių ir įgūdžių;
- darbe ir už jo ribų pasireiškianti tam tikrai profesijai būdinga elgsena;
- profesinis susidomėjimas, pagal kurį kuriasi įvairios profesinės organizacijos;
- asmens susitapatinimas su profesija, teigiant savo statusą kitų profesijų atžvilgiu (pagal Kavaliauskienė, 2011).

Atviroje informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistemoje (toliau – AIKOS), teikiančioje informaciją apie įvairias profesijas, kvalifikacijas ir studijų programas bibliotekininko profesija apibūdinama taip: „Bibliotekininkai ir kiti informacijos specialistai renka, atrenka, tobulina, tvarko ir prižiūri bibliotekų kolekcijas ir kitas informacijos saugyklas, organizuoja ir kontroliuoja kitas bibliotekų paslaugas ir teikia informaciją skaitytojams“ bei nurodomas bibliotekininko profesijos tikslas, kuris yra: „kaupti, tvarkyti, sisteminti ir saugoti informaciją bibliotekoje teikiant ją panaudai ir viešinant, organizuojant kultūrinės ir edukacinės programas.“ (Bibliotekininkas, 2018)

Sistemoje nurodomos pagrindinius profesinės kvalifikacijos vienetus sudarančios kompetencijos:

- Teikti panaudai dokumentus vartotojams.
- Užtikrinti prieigą prie elektroninių informacijos išteklių.
- Ugdyti vartotojų gebėjimus naudotis bibliotekos paslaugomis, informacijos resursais, viešosios prieigos technologijomis, įranga ir tinklais.
- Rengti teminius skaitytojų mokymus.
- Konsultuoti ir teikti kitokią metodinę pagalbą bibliotekos vartotojams.
- Teikti išorines bibliotekos paslaugas.
- Vykdyti bibliotekos fondų komplektavimą, apskaitą, patikrinimą.
- Atrinkti dokumentus nurašymui.
- Rengti bibliotekos specialistų ir vartotojų mokymą.
- Ugdyti skaitytojų ir informacijos vartotojų kompiuterinį ir informacinį raštingumą.
- Bendradarbiauti su vietos bendruomene, administracija, ugdymo ir švietimo įstaigomis, kitais socialiniais partneriais.
- Dalintis gerąją ugdomosios veiklos patirtimi.
- Laikytis bibliotekininko profesinės etikos principų.
- Laikytis asmens duomenų apsaugos reikalavimų ir etikos principų.
- Užtikrinti visiems vartotojams lygias galimybes naudotis bibliotekų paslaugomis, eliminuojant bet kokią diskriminaciją (Bibliotekininkas, 2020).

Sidarienės (1989) nuomone, bibliotekininko profesiniai įgūdžiai labai priklauso nuo to, kokiame skyriuje jis dirba. Vienokių įgūdžių reikia aptarnaujant vartotojus, visai kitokių – komplektavimo, informacijos, metodikos ar kt. skyriuose. Autorė išvardina tokias profesines kompetencijas:

- gebėjimai aprašyti dokumentus, įrašus suklasifikuoti ir indeksuoti. Aprašo taisyklių mokėjimas, gebėjimas klasifikuoti pagal mokslo šakas.
- gebėjimai naudoti įvairias propagandos formas; jų organizavimo įgūdžiai;
- bibliografiniai gebėjimai (iš dokumentų atrinkti skaitytojams aktualią informaciją, ją aprašyti ir įtraukti į duomenų bazes, gebėti sudaryti bibliografinį leidinį atskiromis temomis).

- metodiniai gebėjimai: analizuoti kolegų darbą, supažindinti su naujienomis, nustatyti daromas klaidas, jomis vadovaujantis rengti paskaitas, straipsnius, jas tiesiogiai aiškinti kolegoms (Sidarienė, 1989, p.10).

Profesinė šiandienos bibliotekininko kompetencija apima didelį spektrą žinių ir patirčių – nuo pamatinių profesinių įgūdžių (informacijos išteklių formavimo, katalogavimo, profesinės veiklos apskaitos organizavimo ir pan.) iki sparčiai besikeičiančių technologijų, be kurių neįsivaizduojama šiuolaikinė, moderni biblioteka, įvaldymo, bibliotekos kaip inovacijų ir bendruomenės centro kūrimo, įstaigos, atviros pačioms įvairiausioms visuomenės grupėms, formavimo. *Apibendrinant galima teigti, kad profesinė kompetencija – tai gebėjimas komplektuoti ir tvarkyti bibliotekos dokumentus įvairiose laikmenose, užtikrinti prieigą prie informacijos išteklių, teikti dokumentus panaudai, mokyti vartotojus naudotis bibliotekos paslaugomis, informacijos ištekliais, ugdyti vartotojų kompiuterinį ir informacinį raštingumą, turėti gerus informacijos paieškos įgūdžius, gebėti kataloguoti ir indeksuoti.*

Informaciniai įgūdžiai. Šiuolaikinė visuomenė dažnai vadinama žinių ar informacine visuomene. Glosienė, Petuchovaitė, Racevičiūtė (1998) ją apibrėžia taip: „Informacinė visuomenė apibūdinama sparčiu informacijos augimu ir didėjančia įvairove, informacijos ir komunikacijos technikos ir technologijos plėtra, informacijos kaip prekės traktuote, žinių ir informacijos industrijos susiformavimu, informacijos ir jos technologijų poveikiu visoms veiklos sritims, mokymosi ir darbo pobūdžiui bei kasdienio gyvenimo stiliui“ (Glosienė, Petuchovaitė, Racevičiūtė, 1998, p. 106). Kaip teigia Erlendsdóttir (1998), „mes nebesame tik knygų sergėtojai. Mes esame informacijos teikėjai aplinkoje, kuri nuolat kinta ir kurioje reikia greitai ir efektyviai surinkti informaciją. Šiandien mūsų misija yra skatinti paslaugas vis didesnam informacijos kiekiui. Ir net jei mums tai nepatinka, informacinės technologijos pakeitė mūsų darbą“ (Erlendsdóttir, 1998, p. 1).

Petuchovaitės (2003) nuomone, viena svarbiausių bibliotekininko kompetencijų – informacijos paieškos, radimo ir taikymo kompetencija. Glosienės (2020) manymu, bibliotekininkai yra informacijos valdytojai, turintys reikiamus įgūdžius bei gebėjimus ja naudotis ir galintys būti informacijos vadybos sferos avangarde. Sreenivasulu (2000) esmine kompetencija laiko gebėjimą valdyti skaitmenines bibliotekas ir skaitmenines žinias bei ryšių palaikymą, siekiant sujungti vartotojus ir informaciją.

Informacijos ir žinių amžiuje informacijos valdymo specialistai yra labai svarbūs – jie suteikia konkurencinį pranašumą žiniomis pagrįstoms organizacijoms, skubiai reaguodami į svarbius informacijos poreikius. Žiniomis pagrįstai organizacijai informacija, tiek išorinė, tiek vidinė, yra gyvybiškai svarbi, būtina įgyvendinti naujovėms ir tęstiniam mokymuisi.

Euroguide LIS kaip pagrindines bibliotekininkystės ir informacijos specialistams reikalingas kompetencijas išskiria informacines, technologines, komunikacijos bei vadybines, iš kurių informacijos kompetencija laikoma svarbiausia.

Amerikos specialiųjų bibliotekų asociacija (*Special Libraries Association*, toliau – SLA) išskyrė keturias informacinių kompetencijų grupes, kurių kiekviena papildoma specifiniais įgūdžiais: informacinių organizacijų valdymas; informacijos išteklių valdymas; informacijos paslaugų valdymas; informacinių priemonių ir technologijų taikymas.

1. Informacinių organizacijų valdymas. Informacijos specialistai gerai išmano įvairaus dydžio informacinių organizacijų valdymą, kurių pasiūla yra nemateriali, kurių rinkos nuolat kinta ir kuriose

tiek aukštųjų technologijų, tiek aukšto lygio ryšiai yra gyvybiškai svarbūs siekiant sėkmingos organizacijos.

Kompetencijos:

- Suderinti ir nustatyti organizacijos ir pagrindinių klientų strategines kryptis, bendradarbiauti su pagrindinėmis suinteresuotomis šalimis ir tiekėjais.
- Įvertinti ir perduoti informacijos vertę organizacijai, įskaitant informacijos paslaugas, produktus ir politiką, vyresniajai vadovybei, pagrindinėms suinteresuotosioms šalims ir klientų grupėms.
- Nustatyti veiksmingus valdymo, veiklos ir finansų valdymo procesus ir priima pagrįstus verslo ir finansinius sprendimus.
- Veiksmingai prisidėti prie aukščiausio lygio vadovų strategijų ir sprendimų, susijusių su informacinėmis programomis, įrankiais ir technologijomis bei organizacijos politika.
- Sukurti veiksmingą informacijos paslaugų komandą ir jai vadovauti bei užsiimti organizacijoje dirbančių žmonių profesiniu ir asmeniniu tobulėjimu.
- Parduoti informacijos paslaugas ir produktus.
- Rinkti, priimti, palaikyti sprendimus apie naujas aptarnavimo galimybes, paslaugų modifikavimą, naujų produktų kūrimą.
- Patarti organizacijai autorių teisių ir intelektinės nuosavybės bei jų laikymosi klausimais.

2. Informacijos išteklių valdymas. Informacijos specialistai turi patirties visapusiško informacijos išteklių valdymo srityje, įskaitant atitinkamų informacijos išteklių nustatymą, pasirinkimą, įvertinimą, apsaugą ir prieigą prie jų. Šie ištekliai gali būti bet kokios rūšies ar formato. Informacijos specialistai pripažįsta žmonių svarbą kaip pagrindinį informacijos šaltinį.

Kompetencijos:

- Tvarkyti visą informacijos gyvavimo ciklą nuo jos sukūrimo ar gavimo iki sunaikinimo. Tai apima organizavimą, kategorizavimą, katalogavimą, klasifikavimą, platinimą; kuriant ir valdant taksonomijas, intraneto ir ektraneto turinį, žodynus ir kt.
- Sukurti dinamišką informacijos išteklių rinkinį, pagrįstą giliu klientų informacijos poreikių ir jų mokymosi, darbo ir (arba) verslo procesų supratimu.
- Parodyti ekspertines žinias apie informacijos išteklių turinį ir formatą, įskaitant gebėjimą kritiškai juos įvertinti, pasirinkti ir filtruoti.
- Suteikti prieigą prie geriausių turimų išorėje paskelbtų ir viduje sukurtų informacijos išteklių ir dislokuoti turinį visoje organizacijoje, naudojant informacijos prieigos priemonių rinkinį.
- Derėtis dėl reikalingų informacinių produktų ir paslaugų pirkimo ir licencijavimo.
- Rengti organizacijos informacijos politiką, susijusią su išorėje skelbiamais ir viduje sukurtais informacijos ištekliais.

3. Informacijos paslaugų valdymas. Informacijos specialistai valdo visą informacinių paslaugų gyvavimo ciklą – nuo koncepcijos etapo iki projektavimo, kūrimo, bandymo, rinkodaros, pristatymo ir šių pasiūlymų pardavimo. Informacijos specialistai gali prižiūrėti visą šį procesą arba sutelkti dėmesį į tam tikrus etapus, tačiau jų patirtis neabejotina teikiant pasiūlymus, leidžiančius klientams nedelsiant integruoti ir pritaikyti informaciją savo darbo ar mokymosi procesuose.

Kompetencijos:

- Plėtoti ir palaikyti esamas bei kurti naujas informacines paslaugas klientams.

- Atlikti esamų ir potencialių klientų grupių informacijos elgesio ir problemų rinkos tyrimus, kad nustatytų naujų ar patobulintų informacijos sprendimų šioms grupėms koncepcijas. Paversti šiuos sprendimus į pritaikytus informacijos produktus ir paslaugas.

- Taikyti įrodymais pagrįstą valdymą, siekiant nuolat tobulinti informacijos šaltinių ir paslaugų vertę.

4. Informacinių priemonių ir technologijų taikymas. Informacijos specialistai naudoja esamas ir tinkamas technologines priemones, kad galėtų teikti geriausias paslaugas, teikti tinkamiausius ir prieinamiausius išteklius, kurti ir pristatyti mokymo priemones, kad klientai maksimaliai naudotųsi informacija.

Kompetencijos:

- Įvertinti, atrinkti ir taikyti esamas ir naujas informacijos priemones bei sukurti prieigos prie informacijos ir pateikimo sprendimus, valdyti informacijos srautus.

- Taikyti duomenų bazių, indeksavimo, metaduomenų ir informacijos analizės bei sintezės žinias, kad pagerintų informacijos paiešką ir naudojimą organizacijoje.

- Saugoti klientų informacijos privatumą.

- Domėtis naujomis atsirandančiomis technologijomis, išlaikyti dabartinį supratimą apie naujas technologijas, kurios šiuo metu gali būti neaktualios, tačiau gali tapti svarbiomis būsimų informacijos išteklių, paslaugų ar programų priemonėmis.

Stasėnaitė ir Naujokienė (2012) kaip svarbiausius informacijos specialistams išskyrė šiuos informacinius gebėjimus: nustatyti vartotojų informacinius poreikius; pasirinkti teisingus informacijos paieškos įrankius; vykdyti informacijos sklaidą ir ją populiarinti (Stasėnaitė, Naujokienė, 2012, p. 133). Bronstein (2015) informacinius įgūdžius vadina svarbiausia šiuolaikinio bibliotekininko kompetencija ir profesijos pagrindu. Autorė išskiria dvi bibliotekininkystės specialistų informacinių kompetencijų grupes:

1. informacijos teikimo/aprūpinimo grupė;
2. informacijos tvarkymo grupė.

Pirmąją grupę – informacijos paslaugoms teikti reikalingų įgūdžius – autorė apibūdina detaliau:

- Informacijos teikimo paslaugos (mokėjimas bendrauti su informacijos vartotojais ir geras informacijos gavimo šaltinių išmanymas);
- klientų aptarnavimas (gebėjimai teikti informacinio aptarnavimo paslaugas vartotojams);
- vartotojų instruktavimas ir mokymas (gebėjimai vesti mokymus vartotojams ir juos instrukuoti);
- poreikių identifikavimo įgūdžiai (gebėjimai nustatyti vartotojų poreikius ir sudaryti informacijos paieškos planą, atitinkantį vartotojo poreikius ir prieinamus informacijos šaltinius);
- tiriamieji informacijos paieškos įgūdžiai (gebėjimai atlikti sudėtingas informacijos paieškos procedūras vartotojams, kurie pageidauja išsamesnės informacijos);
- duomenų analizės ir ataskaitos rašymo įgūdžiai (kokybinių bei kiekybinių duomenų analizavimas ir interpretavimas ir gautų rezultatų pristatymo gebėjimai);
- informacijos paieškos ir pateikimo įgūdžiai (gebėjimai atlikti informacijos paiešką, ją surinkti iš skirtingų šaltinių ir apibendrinti);

- informacijos paieškos duomenų bazėse įgūdžiai (gebėti suformuoti informacijos paieškos duomenų bazėse strategijas) (Bronstein, 2015, p. 136–137).

Antroji, informacijai tvarkyti reikalingų įgūdžių grupė, apibūdinama sekančiais:

- Katalogavimas (bibliografinio aprašo išmanymas, dalykinimo, indeksavimo ir klasifikavimo įgūdžiai);
- periodinių leidinių administravimas (gebėjimai atlikti periodinių leidinių valdymo procesus, tai yra užprenumeruoti, sekti gavimą, įrišti rinkinius ir juos saugoti);
- rinkinių telkimas (žinoti metodus ir procedūras, kaip atrinkti, užsakyti ir įsigyti įvairius informacijos išteklius (dokumentų rūšis, laikmenas, medijas);
- klasifikavimas (gebėjimai pagal klasifikavimo sistemą suklasifikuoti dokumentus, kad informacijos paieška būtų aiškesnė ir paprastesnė vartotojams);
- žinių vadyba (gebėjimai valdyti organizacijos sukurtas žinias);
- dalykinimas (gebėjimas informacijos šaltiniui nustatyti dalykines rubrikas ir pildyti bibliotekos dalykinių rubrikų duomenų bazę);
- informacijos tvarkymas (susipažinimas su tradicinėmis informacijos tvarkymo priemonėmis) (Bronstein, 2015, p. 136–137).

Spartus informacinių technologijų vystymasis, kompiuterių skaičiaus ir elektroninės informacijos kiekio augimas bibliotekose, naujų leidybos būdų ir informacijos laikmenų atsiradimas iš esmės pakeitė informacijos saugojimo, suradimo bei pateikimo formas ir būdus. Šiandien yra alternatyvių būdų susirasti informaciją, naudojantis internetiniais katalogais (angl. *internet directories*), paieškos sistemomis (angl. *search engines*) bei duomenų bazėmis. Tačiau bibliotekininkų darbo patirtis rodo, kad surasti tikslią ir reikalingą informaciją yra gana sudėtingas procesas, kuriam reikia specialaus profesinio pasirengimo, užsienio kalbų mokėjimo, specialių žinių apie informacijos užrašymo, saugojimo, klasifikavimo būdus, katalogų ir duomenų bazių architektūrą, užklausų formulavimo kriterijus ir taisykles, terminologiją ir kt. Vartotojams savarankiškai atlikti šį darbą be bibliotekininko pagalbos yra gana sunku. Moderniose bibliotekose lankytojams, ieškantiems informacijos kompiuteriniuose bibliotekų kataloguose, duomenų bazėse internete, kompaktiniuose diskuose, persiunčiamiems reikalingą informaciją į kitą aplinką, turėtų būti suteikiama pagalba, jeigu jie neturi pakankamų informacinių įgūdžių. Šiuo metu bibliotekose sudaromos sąlygos vartotojams naudotis kompiuteriais, skirtais informacijos paieškai ir komunikacijai, galimybė naudotis internetu bei elektroniniu paštu, valstybinėmis, statistinėmis ar komercinėmis duomenų bazėmis. Norint naudotis šiomis galimybėmis, reikalinga atitinkama bibliotekininkų kompetencija bei vartotojų žinios ir gebėjimai. Gebėjimai naudotis tradiciniais informacijos šaltiniais, anot Behers'o (1994), – tai gebėjimai rasti ir naudoti informaciją išsaugotą tradiciniuose (spausdintuose) informacijos šaltiniuose. Gebėjimai naudotis šiuolaikiniais informacijos šaltiniais, kaip teigiama American Library Association Presidential Committee on Information Literacy (1989), – tai gebėjimai rasti, įvertinti ir efektyviai naudoti informaciją, išsaugotą tiek tradiciniuose, tiek šiuolaikiniuose informacijos šaltiniuose: spausdintuose leidiniuose ir dokumentuose, elektroniniuose dokumentuose, internete ir kt. Individidas, turintis tokius gebėjimus, žino, kaip informacija sudaryta, kur ją galima rasti ir kaip ją naudoti.

Šiuolaikiniai gebėjimai naudotis informacijos ištekliais yra naujos kokybės, nes vartotojas turi net tik sugebėti rasti reikalingą informaciją, bet ir įvertinti ją. Be to, prasiplečia informacijos išteklių samprata. Bibliotekininkai, siekdami realizuoti jiems deleguotus uždavinius, pirmiausia turėtų

suvokti pokyčius, įtakojančius jų veiklą. Jiems iškyla užduotis tinkamai paruošti, apmokyti savo vartotojus naudotis kompiuterinėmis priemonėmis, supažindinti juos su informacijos paieškų sistemomis ir t.t. Bibliotekininkai turi atlikti ne tik informacijos saugojimo ir teikimo, bet ir informacijos vartotojo ugdomąją funkciją. Tam jie patys turi turėti atitinkamas kompetencijas.

Apibendrinant galima teigti, kad informacinė kompetencija – tai gebėjimas komunikuoti su informacijos vartotoju, identifikuoti jo poreikius ir pateikti tuos poreikius atitinkančią informaciją, rasti, įvertinti ir efektyviai naudoti informaciją, išsaugotą įvairiuose informacijos šaltiniuose, gebėjimai vesti informacinio raštingumo mokymus vartotojams, katalogavimo, bibliografinio aprašo sudarymo, dalykinimo ir klasifikavimo įgūdžiai.

Asmeninė kompetencija. Nemažai autorių (Adamonienė, 2004; Boyatzis, 1982; Gražulis, Markuckienė, 2013; Jovaiša, 2007; Jucevičienė, Lepaitė, 2000; Mistarihi, 2012; McClellandas, 1973; Spencer, Spenceris, 1993; Virgailaitė-Mečkauskaitė (2011) kaip labai svarbias ar net esmines kompetencijos dedamąsias akcentuoja žmogaus individualias savybes, būdo bruožus, vertybines nuostatas.

Boyatzio (1982, 2002) manymu, kompetenciją sudaro individo savybės, būdo bruožai, pagrindinės asmens savybės, kurios priežastiniais ryšiais susijusios su našiu arba našesniu darbo atlikimu. Spenceris ir Spencer (1993) kompetenciją įvardina kaip asmens charakteristikas, išryškinančias universalumą, užtikrinančias asmenybės tęstinumą ir sudarančias prielaidą numatyti individo elgesį įvairiose veiklos situacijose. Jucevičienė ir Lepaitė (2000) teigia, kad kompetencijos kertinis akmuo yra asmens asmeninės savybės ir gebėjimai, Virgailaitė-Mečkauskaitė (2011) išskiria vertybines nuostatas bei asmenines savybes, Gudauskaitė (2007) kompetenciją įvardina kaip kompleksinę veiksmų sistemą, apimančią požiūrius, asmenybės savybes, emocijas bei vertybes. Mistarihi (2012) nuomone, kompetencija – tai pagrindinės individo charakteristikos, kurios keisdamosios viena su kita, sukuria efektyvius rezultatus.

Asmeninė kompetencija glaudžiai susijusi su individo savybėmis. Khoo (2005, p. 6) nuomone, asmeninius įgūdžius galima apibrėžti kaip tinkamus požiūrius, vertybes ir asmenines savybes. Gevorgianienė (2014) (pagal Halász, Michel 2011; Bulajeva ir kt. 2011) asmenines kompetencijas apibūdina kaip individo vientisumą, savivertę, pasitikėjimą savimi, atsakomybę už savo veiksmus, gebėjimą kelti sau tikslus ir kryptingai jų siekti. Autorė asmenines kompetencijas įvardina kaip gebėjimus, vertybes, nuostatas, kurios pasireiškia tam tikromis individo savybėmis ir specialistų grupėje kryptingai kuria tinkamą psichologinę aplinką, padedančią spręsti dalykines problemas.

Laužackas (1999) asmenines kompetencijas apibrėžia kaip savęs pažinimo ir mokėjimo sukurti tinkamą savęs vaizdą kitiems gebėjimais. Šie gebėjimai padeda realizuoti save, tobulėti, prisitaikyti prie kintančių visuomenės taisyklių ir joje vykstančių pokyčių, sėkmingai įsidarbinti ir bendrauti tarpusavyje. Manoma, kad asmeninės kompetencijos yra įgimtos ir formuojasi vystantis žmogaus gebėjimams ir gali keistis kintant asmens požiūriui, vertybėms, savimonei bei vykstant tikslingam asmenybės ugdymo procesui. Asmeninės kompetencijos įtakoja profesinių kompetencijų realizaciją.

Abels ir kt. (2003) nuomone, bibliotekininko asmeninės kompetencijos – tai nuostatų, įgūdžių ir vertybių rinkinys, įgalinantis praktikus efektyviai dirbti ir prisidėti prie savo organizacijos, klientų gerovės ir profesinės kompetencijos tobulinimo.

Orme (2008) išskyrė tokius bibliotekininko asmeninius gebėjimus kaip entuziazmas, lankstumas, motyvacija. Boumarafi (2015) įvardijo šiuos pageidaujamus bibliotekininko asmeninius įgūdžius: tarpasmeninės komunikacijos įgūdžiai, komunikaciniai gebėjimai, užsienių kalbų mokėjimas, grupinio-komandinio darbo įgūdžiai, tobulėjimo siekiai, derybiniai įgūdžiai, teisinis išprusimas, analitiniai įgūdžiai. (Boumarafi, 2015, p. 6–7). Bronstein išskyrė asmeninių kompetencijų grupę, kurioje įvardinti šie gebėjimai ir įgūdžiai: užsienio kalbos mokėjimas, savarankiškumas, orientacija į paslaugų teikimą, iniciatyvumas, kruopštumas, tarpasmeninių ryšių palaikymas, savarankiškas mokymasis, atsakingumas, komandinio darbo įgūdžiai, atkaklumas, organizaciniai gebėjimai, darbo bibliotekoje patirtis, vadybos įgūdžiai, rinkodara, ryšių palaikymas, komunikacijos įgūdžiai, orientacija į technologijas, gebėjimas dirbti patiriant spaudimą, valdymo patirtis (Bronstein, 2015, p. 136–137). Johansenas, Porsas (2005, p. 55) asmeninei kompetencijai priskiria tokias savybes kaip atsakomybė, atsidavimas darbui, iniciatyva, etika.

Sidarienės (1989) nuomone, bibliotekininkui reikalingos asmeninės savybės yra geras literatūrinis skonis, apsiskaitymas; sumanumas panaudojant bibliotekos fondo komplektavimui skirtas lėšas; kruopštumas, atkaklumas, tvarkos pomėgis, monotonijos toleravimas; greita orientacija, profesinė atmintis, atidumas, gebėjimas susikaupti, geranoriškumas, pasirengimas padėti žinių siekiančiam žmogui; profesinis pasiruošimas, drąsa, išradingumas (Sidarienė, 1989, p. 10–22).

2011 metais Nonthacumjane (2011) pristatė tyrimo medžiagą, kurioje aptariami pagrindiniai naujos kartos Bibliotekininkystės ir informacijos mokslo specialistų (angl. *Library and Information Science*, toliau – LIS) įgūdžiai ir kompetencijos. Šiame darbe LIS specialistų kompetencijos klasifikuojamos kaip asmeniniai įgūdžiai, bendrieji įgūdžiai ir specifinės dalykinės žinios. Tyrime nustatytos asmeninės kompetencijos, kurias reikia turėti naujos kartos LIS specialistams: kūrybiškumas, analitiškumas, lankstumas, reflektyvumas, gebėjimas bendrauti su įvairiais vartotojais, prisitaikymas, reagavimas į kitų poreikius, entuziazmas ir motyvacija (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. Asmeninės LIS specialistų kompetencijos (pagal Nonthacumjane, 2011)

Asmeninės kompetencijos	Anališkas	Kūrybiškas	Techniškas	Lankstus	Atspindintis (reflektyvus)	Gali bendrauti su įvairiais vartotojais	Tyrėjas	Prisitaikantis	Reaguoja į kitų poreikius	Entuziastas	Motyvuotas
Feret, Marcinek (1999)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Goulding (1999)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Lynch, Smith (2001)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Kwasik (2002)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Lovato-Grassman (2003)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Partridge, Hallam (2004)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

Myburgh (2005)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
O'Connor, Li (2008)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Orme (2008)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Howard (2009)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Nonthacumjane (2010)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

Profesinės karjeros vadove (1998) akcentuojami šie bibliotekininkui reikalingi asmeniniai gebėjimai: komunikaciniai gebėjimai, gebėjimas aiškiai pateikti informaciją žodžiu ir raštu, iniciatyvos rodymas ir aktyvumas, organizaciniai gebėjimai, analitinis mąstymas, fizinis pajėgumas, iškalbingumas, noras padėti, patarnauti kitiems, gera regimoji atmintis, atidumas, savidrausmė, pakantumas nejudriam darbui, geras regėjimas (Profesinės karjeros vadovas, 1998, p. 428) .

AIKOS informacinėje sistemoje įvardijamos šios bibliotekininko profesijai reikšmingos asmeninės savybės: atsakingumas, kruopštumas, kūrybingumas, gebėjimas aiškiai ir sklandžiai kalbėti, tolerantiškumas, užsienio kalbų mokėjimas, gebėjimas komunikuoti su skirtingo amžiaus žmonėmis (Bibliotekininkas, 2018).

LNB sudarytame bibliotekininkų kvalifikacijos kėlimo kompetencijų modelyje (2017), bibliotekininkui deleguojamos charakteristikos, nuostatos, žinios, gebėjimai ir įgūdžiai, kuriais remiasi visa bibliotekos specialisto veikla: asmeninis veiksmingumas, gebėjimas mokytis, bendravimas ir informavimas bei kt. Šių kompetencijų reikalavimai nustatomi visiems darbuotojams, nepriklausomai nuo jų pareigybės paskirties ir veiklos, tačiau gali skirtis kompetencijos lygio reikalavimas (Lietuvos viešųjų bibliotekų darbuotojų kvalifikacijos kėlimo sistemos modelis, 2017, p. 27–28).

Specialiųjų bibliotekų asociacijos (*Special Library Association*; toliau – SLA) leidinio XXI a. informacijos specialistų kompetencijos (angl. *Competencies for Information Professionals of the 21st Century*), skirto bibliotekos specialistams keliamiems kvalifikaciniais reikalavimams autoriai mano, kad informacijos specialistams reikalingos dviejų tipų kompetencijos: profesinės ir asmeninės. Jų manymu, asmeninės kompetencijos yra tam tikra požiūrių, įgūdžių ir vertybių visuma, leidžianti praktikams efektyviai dirbti ir teigiamai prisidėti prie savo organizacijų, klientų ir profesijos. Šių kompetencijų amplitudė svyruoja nuo puikių bendravimo įgūdžių iki asmeninio indėlio pridėtinės vertės demonstravimo, lankstumo ir išlaikant pozityvumą nuolat besikeičiančioje aplinkoje.

Asmeninės kompetencijos išskleidžiamos ir apibūdinamos sekančiai:

- Siekia iššūkių ir išnaudoja naujas galimybes;
- Mato bendrą vaizdą;
- Efektyviai bendrauja;
- Generuoja idėjas;
- Užtikrintai ir įtakingamai derasi;
- Kuria partnerystes ir aljansus;

- Sukuria abipusės pagarbos ir pasitikėjimo aplinką, kuria šiltus santykius;
- Bendradarbiauja ir moka dirbti komandoje;
- Drąsus ir atkaklus, kai susiduria su netikėtumais, prisiima apskaičiuotą riziką;
- Planuoja savo karjerą;
- Ieško naujų galimybių;
- Subalansuoja darbą, šeimą ir bendruomenės įsipareigojimus;
- Išlieka lankstus ir pozityvus nuolatinių pokyčių metu;
- Pažymi pasiekimus ir pergales.

Apibendrinant asmeninę bibliotekininko kompetenciją galima teigti, kad tai yra kryptinga kompleksinė sistema, apimanti individo vertybines nuostatas, požiūrius, būdo bruožus, asmenines savybes, tokias kaip komunikabilumas, iniciatyvumas, atsakingumas, kūrybiškumas, tolerancija, gebėjimas lanksčiai reaguoti į pokyčius, bendradarbiauti ir dirbti komandoje, siekis tobulėti ir kt.

IT gebėjimai. Dulinsko ir Jokubaitienės (2004) manymu, informacinės technologijos (IT) yra „informacijos kaupimo, laikymo, apdorojimo ir pateikimo būdų bei priemonių visuma“ (Dulinskas, Jokubaitienė, 2004, p. 32). Jonušauskas (2004) informacinę technologiją apibrėžia kaip kompiuterių ir šiuolaikinių komunikacijos priemonių naudojimą informacijai gauti, apdoroti, perduoti ir saugoti. Skyriaus, Mikalauskiene, Zalieckaitės (2009) nuomone, informacinėms technologijoms priskiriama viskas, kas skirta įrašyti, perduoti ar išreikšti informaciją, t.y.:

- visos kompiuteriais pagrįstos technologijos;
- tradicinės popierinės technologijos – dokumentai, laiškai, užrašai, spauda;
- ryšių technika – telefonas, telegrafas;
- saugyklos – kartotekos, archyvai, bibliotekos;
- specialaus užrašymo ir kodavimo sistemos – stenografija, kriptografija;
- garso/vaizdo įrašymo ir atkūrimo būdai (Skyrius, Mikalauskiene, Zalieckaitė, 2009, p. 17).

Pasak Pupelienės (2009), IKT diegimas turi labai didelę įtaką bibliotekos personalo tobulinimui ir mokymui. Technologijų pažanga reiškia, kad visų lygių bibliotekos specialistams reikia kur kas įvairesnių kompetencijų paketo, negu anksčiau, ir tai turi įtakos reikalavimams jų mokymui. „IKT – tai procesas, taikantis duomenų rinkimo, apdorojimo bei perdavimo metodus ir priemones siekiant gauti naujos kokybės informaciją apie objekto, proceso ar reiškinio būklę“ (Pupelienė, 2009, p. 86).

Technologijoms vis labiau įsiliejant į bibliotekos aplinką, bibliotekininkams iškilo naujų kompetencijų poreikis: gebėti pažinti ir nuolat sekti besikeičiančias technologijas ir įgytas žinias pritaikyti skaitytojų poreikiams tenkinti. Glosienė, Petuchovaitė, Racevičiūtė (1998), Orme (2008), O'Connor, Li (2008), Mavodza, Ngulube (2011) įvardijo kompiuterinio raštingumo ir technologijų naudojimo įgūdžių svarbą, gebėjimą taikyti naujas skaitmenines technologijas kaip labai reikšmingas skaitmeninės eros bibliotekininko darbe.

Boumarafi (2015), atlikusi darbo skelbimų tyrimą, išskyrė šiuos bibliotekos specialistams reikalingus technologinius įgūdžius:

- Programavimas, kompiuterinių technologijų supratimas, bibliotekinių sistemų valdymas, palaikymas, plėtojimas ir su tinklalapių kūrimu susijusių problemų sprendimas; grafinio dizaino įgūdžių pritaikymas svetainių kūrimui; programavimo kalbų mokėjimas; virtualių paslaugų kūrimas ir teikimas, „Microsoft Office“ programos mokėjimas;
- Dėstymo / mokymo įgūdžiai, informacinio raštingumo žinios, poreikių analizės gebėjimai ir jų tenkinimo įgūdžiai; paslaugų kūrimas ir sklaida; nuotolinių paslaugų teikimas, paieškos DB įgūdžiai, informavimas, informacijos paieška ir pateikimas, vartotojų aptarnavimas, nuotolinių paslaugų ir paslaugų tinkle teikimas, mokymo e. aplinkoje įgūdžiai;
- Bibliotekinių standartų taikymo išmanymas; bibliografiniai įgūdžiai, tradicinių ir elektroninių kolekcijų vadybos įgūdžiai, metaduomenų kūrimo įgūdžiai, serialinių leidinių vadybos gebėjimai, katalogavimo gebėjimai, tinklalapių archyvavimo įgūdžiai (Boumarafi, 2015, p. 6–7).

Bronstein (2015), ištyrusi profesionalius bibliotekininkų kompetencijas, susijusius su IT kaita ir šio proceso įtaka įgūdžiams, išskyrė 4 struktūrines įgūdžių grupes, viena kurių yra technologinių gebėjimų grupė (žr. 3 lentelę).

3 lentelė. Bibliotekininko technologinės kompetencijos (pagal Bronstein, 2015, p. 136–137)

Įgūdžiai	Apibūdinimas
Tinklalapio palaikymas (<i>angl. support</i>)	Gebėjimas palaikyti bibliotekos tinklalapį
Bibliotekinių kompiuterinių programų palaikymas ir naudojimas	Gebėjimai įvesti duomenis ir atlikti informacijos paiešką bibliotekos turimose bibliotekinėse programose
Turinio administravimas	Gebėjimai kurti, redaguoti, publikuoti, išsaugoti ir valdyti tinklalapių turinį
Tinklo administravimas	Gebėjimai valdyti kompiuterių grupę, susiejant juos taip, kad būtų galima pasidalinti duomenimis
Socialinių tinklų administravimas	Gebėjimai naudotis įvairiais socialiniais tinklais vykdant bibliotekos paslaugų ir veiklų sklaidą
Duomenų bazių administravimas	Gebėjimai valdyti ir palaikyti duomenų bazes
Svetainių dizaino kūrimas	Gebėjimas kurti bibliotekos svetainių dizainą
Naudojimosi internetu įgūdžiai	Gebėjimai naudotis interneto informacijos resursais
Projektų administravimas	Gebėjimai planuoti, organizuoti, inicijuoti, kontroliuoti išteklių naudojimą ir procedūras siekiant numatytų tikslų
Kompiuterinio raštingumo įgūdžiai	Gebėjimai efektyviai naudotis kompiuteriais ir kitomis išmaniosiomis technologijomis (pradedant nuo programavimo pagrindų iki pažengusiųjų lygio)
Tinklalapio valdymas	Gebėjimai palaikyti, redaguoti, publikuoti ir valdyti tinklalapį
Programavimo gebėjimai	Gebėjimai sukurti programą, skirtą duomenų apdorojimui kompiuteriu
Duomenų bazių kūrimas (<i>angl. design</i>)	Gebėjimai projektuoti, kurti ir valdyti duomenų bazes

Apibendrinant bibliotekininko IT kompetenciją galima sakyti, kad tai gebėjimas naudotis kompiuteriais, kitomis išmaniosiomis technologijomis ir įvairiomis kompiuterinėmis programomis, kurti, redaguoti, publikuoti ir valdyti tinklalapių turinį, valdyti lokalias duomenų bazes, gebėti įkelti duomenis ir rasti informaciją bibliotekinėse programose, programuoti, naudotis interneto resursais, teikti nuotolines paslaugas.

Pasak Janavičienės (2019), mokslininkai, analizuodami bibliotekininko profesionalumą indikuojančius įgūdžius ir kompetencijas, akcentuoja proceso tęstinumą. Bibliotekininkams svarbu prisitaikyti prie spartaus technologijų vystymosi, bet ne mažiau aktualu neprarasti pagrindinių

profesijai bei veiklai reikalingų vertybių. Be profesinių gebėjimų labai svarbūs ir reikšmingi perkeliemieji įgūdžiai bei asmeninės savybės. Bibliotekininko profesionalumą apibūdinančius įgūdžius būtų galima suskirstyti į keturias grupes: informacines paslaugas vartotojams, informacijos tvarkymą, technologinius įgūdžius ir asmenines kompetencijas. Toks skirstymas apimtų ne tik tradicines kompetencijas (informacijos paieška, komplektavimas, katalogavimas ir pan.), bet ir perkeliamuosius ar technologinius įgūdžius (vartotojų aptarnavimas, mokymas, informacijos sklaida socialiniuose tinkluose ir pan.). Atskirai reikėtų išskirti pageidaujamas asmenines kompetencijas, tokias kaip užsienio kalbų mokėjimas, kūrybiškumas, iniciatyvumas, kruopštumas, empatija ir t.t. Asmeninių kompetencijų sąrašas yra pats ilgiausias. Anot Janavičienės (2019), žinant, kad „Lietuvos bibliotekininkams teko ir vis dar tenka išgyventi ne tik globalius pokyčius, bet ir ideologinius bei ekonominius pasikeitimus, akivaizdžiai kyla poreikis ištirti ne tik bendruosius bibliotekininko profesionalumą nusakančius įgūdžius, bet ir esamą situaciją, darbdavių vertinamus įgūdžius. Taip pat svarbu išsiaiškinti, kokius įgūdžius ir kaip vertina patys bibliotekų darbuotojai, kokių įgūdžių jiems trūksta“ (Janavičienė, 2019, p. 150–151).

Išnagrinėjus bibliotekininko kompetencijas teoriniame kontekste apibendrinant galima teigti, kad svarbiausios ir būtinos bibliotekininkui kompetencijos yra informaciniai įgūdžiai, IT gebėjimai, komunikacinė, edukacinė, asmeninė ir profesinė kompetencijos. Nemažai autorių (Gerolimos ir Konsta (2008); Glosienė ir Manžuch (2009); Swapna (2016) ir kt.) viena svarbiausių laiko komunikacinę kompetenciją, tačiau dauguma autorių (Bronstein, Grigas, Glosienė, Petuchovaitė ir kt.) informacinę kompetenciją laiko pačia svarbiausia ir įvardija ją kaip esminę, laiko ją bibliotekininko profesijos pagrindu.

2. Bibliotekininkui keliami kvalifikaciniai reikalavimai

Pagrindinis bibliotekų veiklą reglamentuojantis dokumentas yra Lietuvos Respublikos Bibliotekų įstatymas. Jame bibliotekos ir bibliotekininko sąvokos apibrėžiamos sekančiai: Biblioteka – įstatymų nustatyta tvarka įsteigtas juridinis asmuo, veikiantis informacijos sklaidos, kultūros, mokslo ir švietimo srityse ir vykdamas bibliotekų veiklą, arba juridinio asmens, turinčio teisę vykdyti bibliotekų veiklą, struktūrinis padalinys; bibliotekininkas – fizinis asmuo, dirbantis bibliotekoje ir atliekantis bibliotekinį darbą ar jį administruojantis (*LR bibliotekų įstatymo pakeitimo įstatymas, 2004, p. 1*).

Bibliotekininkystės ir informacijos specialistų kompetencijų ugdymo, kitais profesiniais klausimais ir su tuo susijusiomis problemomis rūpinasi tokios tarptautinės asociacijos kaip Bibliotekų ir informacijos specialistų asociacija (angl. *Association of Library and Information Professionals, toliau – ALIP*), Tarptautinė bibliotekų asociacijų ir institucijų federacija (angl. *The International Federation of Library Associations and Institutions, toliau – IFLA*), Amerikos bibliotekų asociacija (angl. *American Library Association – toliau ALA*) ir kitos. Tarptautinių profesinių organizacijų sukurti kompetencijų sąvadai ir kiti dokumentai tampa profesinės veiklos standartais ir specialistų akreditacijos įrankiais. Iki 2011 metų Lietuvoje darbuotojų kompetencijų ugdymu užsiėmė Kultūros darbuotojų tobulinimosi centras, tačiau 2011 metais jis buvo likviduotas. Šiuo metu Lietuvoje bibliotekininkystės ir informacijos specialistų kompetencijomis rūpinasi nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, Lietuvos bibliotekininkų draugija, apskričių ir savivaldybių viešosios bibliotekos, kurios vykdo įvairius Lietuvos kultūros tarybos, Europos sąjungos struktūrinių fondų, kitų fondų regioninio ir institucinio lygio kvalifikacijos kėlimo ir kompetencijų ugdymo projektus.

Lietuvoje bibliotekos darbuotojams keliamus kvalifikacinius reikalavimus ir būtinas kompetencijas reglamentuoja „Švietimo sektoriaus ir bibliotekų veiklos profesinis standartas“ (2019), „Kultūros sektoriaus darbuotojų 2020–2022 metų kvalifikacijos tobulinimo programa (2020)“ „Kvalifikacinių reikalavimų bibliotekų, kurių savininkė yra valstybė ar savivaldybė, vadovams aprašas“ (2021).

Išsamiausiai kvalifikaciniai reikalavimai apibūdinami įsakyme „Dėl švietimo sektoriaus ir bibliotekų veiklos profesinio standarto patvirtinimo“. Šiame įsakyme nustatyta, kad žemiausia bibliotekininko kvalifikacija gali būti suteikiama asmeniui, turinčiam vidurinį išsilavinimą ir baigusiam kvalifikaciją teikiančią švietimo programą. Tačiau tokie nuostatai prieštarauja Lietuvos respublikos valstybės ir savivaldybių įstaigų darbuotojų darbo apmokėjimo įstatymas (2017), suskirstydamas pareigybes į lygius (A,B) ir apibrėžia kvalifikacinius reikalavimus, kurie reglamentuoja biudžetinės įstaigos (ir bibliotekos) specialisto išsilavinimą, ne žemesnį kaip aukštesnysis išsilavinimas, įgytas iki 2009 metų, ar specialusis vidurinis išsilavinimas, įgytas iki 1995 metų. Bibliotekininkui priskiriami kvalifikaciniai vienetai: bibliotekos vartotojų aptarnavimas; fondų tvarkymas; vartotojų ir darbuotojų mokymas; partnerystė, tinklaveika, bendravimas ir bendradarbiavimas; profesinės etikos, lygių galimybių užtikrinimo, pagarbos įvairovei ir žmogaus teisėms nuostatų ir principų taikymas. Kiekvienam kvalifikaciniam vienetai priskiriamos kompetencijos bei apibrėžiamos kompetencijų ribos.

Kompetencijos, kurias privalo turėti bibliotekininkas:

- gebėti skolinti dokumentus vartotojams;
- teikti prieigą prie elektroninių informacijos išteklių;
- mokyti vartotojus naudotis bibliotekos paslaugomis, informacijos ištekliais, viešos prieigos technologijomis, įranga ir tinklais;

- teikti išorines bibliotekos paslaugas.
- atrinkti spaudinius nurašymui;
- organizuoti bibliotekos fondų patikrinimą;
- organizuoti bibliotekos darbuotojų ir vartotojų mokymą;
- lavinti vartotojų gebėjimus naudotis bibliotekos informacinėmis technologijomis;
- vykdyti teminius skaitytojų mokymus;
- teikti konsultacijas ir metodinę pagalbą bibliotekos vartotojams.
- bendradarbiauti su vietos bendruomene, kitais bibliotekos socialiniais partneriais;
- skleisti gerąją ugdomosios veiklos patirtį;
- taikyti bibliotekininko profesinės etikos principus;
- laikytis asmens duomenų apsaugos reikalavimų;
- užtikrinti kiekvienam vartotojui lygias bibliotekų paslaugų teikimo galimybes.

Vyresniojo bibliotekininko kvalifikacijai reikia turėti aukštąjį komunikacijos ar informacijos studijų išsilavinimą ir profesinio bakalauro ar bakalauro kvalifikacinį laipsnį. Vyresniajam bibliotekininkui nurodomos šios kompetencijos:

- teikti informacijos išteklių prieigą bibliotekos vartotojams;
- įtraukti aptarnaujamą bendruomenę į paslaugų kūrimo ir (ar) atnaujinimo procesą;
- įtraukti bendruomenę į kultūrinės ir edukacines veiklas;
- įvertinti esamą tradicinės ir skaitmeninės visų tipų, rūšių ir formų leidinių leidybos rinkos situaciją;
- nustatyti informacinius bibliotekos vartotojų poreikius;
- formuoti bibliotekos informacinių išteklių fondą;
- vykdyti bibliotekos fondų apskaitą ir tvarkymą;
- organizuoti informacijos išteklių fondų apsaugą ir išsaugojimą;
- skaitmeninio turinio pagrindu kurti elektronines paslaugas vartotojams;
- organizuoti bibliotekos darbuotojų ir vartotojų mokymo ir mokymosi procesą;
- kurti mokymąsi skatinančią aplinką bibliotekoje;
- ugdyti vartotojų medijų ir informacinį raštingumą;
- konsultuoti bibliotekos vartotojus;
- bendradarbiauti su vietos bendruomene, administracija, kitais bibliotekos specialistais, socialiniais partneriais;
- skleisti gerąją ugdomosios veiklos patirtį;
- taikyti bibliotekininko profesinės etikos principus;
- laikytis asmens duomenų apsaugos ir pagarbos įvairovei reikalavimų;
- vengti diskriminacijos, užtikrinant kiekvienam vartotojui lygias bibliotekų paslaugų teikimo galimybes.

Bibliotekininko-kultūrinės veiklos vadybininko kvalifikacijai įgyti asmuo turi turėti aukštąjį komunikacijos arba informacijos paslaugų, ar vadybos studijų krypties išsilavinimą, profesinio bakalauro ar bakalauro kvalifikacinį laipsnį bei turėti šias kompetencijas:

- gebėti įvertinti esamą kultūrinę ir socialinę bibliotekos ir vietos bendruomenės aplinką;
- nustatyti kultūrinius lankytojų ir vietos bendruomenės poreikius;
- planuoti įstaigos kultūrinę ir edukacinę veiklas;

- organizuoti kultūrinius ir edukacinius renginius;
- rengti ir įgyvendinti kultūrinės veiklos programas bei projektus; bendrauti ir bendradarbiauti su šalies bei užsienio partneriais;
- viešinti kultūrinius ir edukacinius renginius bei jų rezultatus;
- organizuoti kultūros produktų reklamą ir sklaidą bei kultūros produktų gamybą;
- organizuoti kultūrinį švietimą;
- bendradarbiauti su socialiniais partneriais vykdant edukacines veiklas bendruomenėse.

Bibliotekininko-metaduomenų kūrimo specialisto kvalifikacijai įgyti reikia turėti aukštąjį komunikacijos arba informacijos paslaugų studijų krypties išsilavinimą, profesinio bakalauro ar bakalauro kvalifikacinį laipsnį. Jam priskiriamos kompetencijos:

- rengti metaduomenis informacijos išteklių semantikai, sintaksei ir struktūrai aprašyti;
- redaguoti metaduomenis institucijos veiklos profilį kuriamose duomenų bazėse;
- koordinuoti bibliografinės informacijos paiešką, analizę ir kūrimą;
- organizuoti bibliografinės informacijos sklaidą;
- vykdyti bibliografinių elektroninių paslaugų funkcionavimo ir vartojimo stebėseną;
- diegti darbo su elektroniniais ištekliais ir elektroninių paslaugų naujoves;
- vertinti bibliografinių elektroninių paslaugų kokybę;
- vykdyti bibliografinių elektroninių paslaugų sklaidą (Švietimo sektoriaus ir bibliotekų veiklos profesinis standartas, 2019, p.77 – 90).

Remiantis šiuo dokumentu galime teigti, kad vyriausioju bibliotekininku gali tapti bet kurios srities specialistas, jei yra įgijęs aukštąjį universitetinį arba koleginių išsimokslinimą ir ketverių metų darbo patirtį. Minėtame teisės akte nustatyta, kad mažiausiam kvalifikaciniam laipsniui priskiriamas bibliotekininko pareigas gali eiti asmuo, įgijęs vidurinį išsimokslinimą ir turintis vienu metų darbo stažą, tačiau nenurodyta, kur tokia darbo patirtis turi būti įgyta – dirbant kultūros ar informacijos įstaigoje, o gal bet kurioje kitoje srityje. Išnagrinėjus dokumentą matyti, kad tik vyresniojo bibliotekininko pareigybei rekomenduojamas specialusis bibliotekininkystės, informacijos ir komunikacijos srities išsimokslinimas ir dvejų metų darbo patirtis. Tokiu specialiai šiam darbui pasirengusiu profesionalu gali būti laikomas universitetinį išsimokslinimą iki 1995 m. įgijęs asmuo, kuriam suteiktas aukštos kvalifikacijos bibliotekininko ir bibliografo kvalifikacinis laipsnis, vėlesniais metais – universitetines informacijos ir komunikacijos srities studijų programas baigę asmenys.

Kultūros sektoriaus darbuotojų 2020–2022 metų kvalifikacijos tobulinimo programoje (2020) pateikiamas išsamus sąrašas specialiųjų ir profesinių bibliotekų srities kompetencijų akademinė bei valstybinė reikšmės, viešųjų ir specialiųjų bibliotekų specialistams. Dokumente nurodomos šios bibliotekininkų specialiosios ir profesinės kompetencijos: kultūrinė diplomatija; kultūros išteklių skaitmeninimas ir atvirųjų duomenų politika; duomenų valdymas ir analitika; mokslo komunikacijos teorija; mokslo informacijos šaltiniai ir ieška; dirbtinis intelektas ir sprendimų priėmimas; tarpdiscipliniškumas; bibliotekos fondų apskaita, katalogavimas, indeksavimas ir išsaugojimas; archyvistikos pagrindai; lektologija; informacijos valdymas, analizės metodai ir įrankiai; informacijos paieškos strategija, paieškos rezultatų vertinimas ir efektyvus panaudojimas; elektroninių išteklių ir informacinių sistemų valdymas; andragoginė veikla; kultūros/švietimo ir mokslo įstaigų struktūros, procesų ir išteklių valdymas; leidyba/skaitmeninė leidyba; skaitmenizavimas ir naujos paslaugos; kritinis mąstymas; naujų žiniasklaidos priemonių naudojimo

raštingumas; informacinis raštingumas; informacijos teisė ir intelektinės nuosavybės teisė; strateginė informacijos ir žinių vadyba; medijų industrijos; analitinės informacinės technologijos; skaitmeninės technologijos; duomenų apsauga ir atviroji prieiga; IT projektų valdymas; informacinių sistemų projektavimas; duomenų bazių valdymas; inovatyvios technologijos ir skaitmeninės inovacijos; industrinių technologijų vadyba; kultūrinių, edukacinių ir mokslinių programų kūrimas ir organizavimas; virtualių ir tinklo organizacijų kūrimas bei kitos (Kultūros sektoriaus darbuotojų 2020–2022 metų kvalifikacijos tobulinimo programa, 2020, p. 13).

Bibliotekų vadovams keliami reikalavimai nurodomi „Kvalifikacinių reikalavimų bibliotekų, kurių savininkė yra valstybė ar savivaldybė, vadovams apraše“ (2021). Dokumente nurodoma, kad bibliotekų vadovai privalo turėti šias kompetencijas:

- išmanyti Lietuvos Respublikos Konstituciją, Lietuvos Respublikos biudžetinių įstaigų įstatymą, Lietuvos Respublikos darbo kodeksą, Lietuvos Respublikos bibliotekų įstatymą, ir kitus su bibliotekų administravimu ir veikla susijusius teisės aktus ir gebėti juos taikyti praktiškai;
- išmanyti Kultūros įstaigų darbuotojų profesinės veiklos ir etikos taisykles ir Lietuvos bibliotekininkų etikos kodeksą;
- būti susipažinę su Lietuvos bibliotekų sistema, bibliotekų veiklos tendencijomis Lietuvoje ir užsienyje, išmanyti ir taikyti bibliotekų veiklos taikomuosius tyrimus, gebėti prognozuoti bibliotekų sektoriaus raidos perspektyvas;
- mokėti lietuvių kalbą trečiosios valstybinės kalbos mokėjimo kategorijos lygiu;
- mokėti bent vieną iš trijų Europos Sąjungos darbo kalbų (anglų, prancūzų ar vokiečių);
- turėti bazinę kompiuterinio raštingumo kvalifikaciją;
- strateginio valdymo (gebėjimas formuoti bibliotekos strateginius veiklos tikslus, suderintus su valstybės ir (ar) savivaldybės prioritetais; inicijuoti ir valdyti pokyčius; sistemiškai analizuoti ir objektyviai vertinti bibliotekos veiklos kontekstą, priimti ir įgyvendinti duomenimis pagrįstus strateginius sprendimus veiklai tobulinti; skirti prioritetus priimant sprendimus; formuoti veiksmingus viešuosius ryšius ir partnerystes nacionaliniu ir tarptautiniu lygmenimis);
- lyderystės (gebėjimas aiškiai perteikti bibliotekos viziją, misiją ir tikslus ir įkvėpti bei motyvuoti darbuotojus jų siekti; formuoti ir valdyti komandas; veiksmingai deleguoti užduotis darbuotojams ir įtraukti juos į sprendimų priėmimą; kurti bendradarbiavimu pagrįstą bibliotekos organizacinę kultūrą; kurti mokymuisi palankią aplinką, sudaryti sąlygas darbuotojams mokytis ir tobulėti, atskleisti jų potencialą; ugdyti ir sukurti pozityvią darbo aplinką);
- bibliotekos struktūros, procesų, išteklių valdymo (gebėjimas kurti, veiksmingai valdyti ir tobulinti bibliotekos organizacinę struktūrą ir infrastruktūrą; formuoti ir įgyvendinti veiksmingą personalo politiką, taikyti šiuolaikinius vadovavimo metodus; nustatyti materialinių, finansinių ir kitų išteklių poreikį, jų šaltinius bei paskirstymo prioritetus, inicijuoti papildomų išteklių pritraukimą; užtikrinti, kad visi ištekliai būtų valdomi ir už juos atsiskaitoma remiantis Lietuvos Respublikos įstatymais ir kitais teisės aktais) (Kvalifikacinių reikalavimų bibliotekų, kurių savininkė yra valstybė ar savivaldybė, vadovams aprašas, 2021, p. 2 – 3).

Vadovaujantis dokumente išdėstyta medžiaga galima teigti, kad bibliotekos vadovui keliami kitokio pobūdžio reikalavimai, nei bibliotekininkui. Iš vadovo reikalaujama teisinio išprusimo, jis turi

išmanyti Lietuvos Respublikos įstatymus ir teisės aktus, žinoti etikos kodeksą, būti susipažinęs su Lietuvos bibliotekų sistema. Jis privalo turėti vadybinių ir administracinių gebėjimų, kurti bibliotekų strategijas ir jas įgyvendinti, inicijuoti pokyčius ir juos valdyti. Bibliotekos vadovas turi būti lyderis, turintis komandinio darbo gebėjimų, telkiantis bibliotekos bendruomenę numatytų tikslų įgyvendinimui, kurti partnerystę ir bendradarbiavimu pagrįstą įstaigos kultūrą. Vadovas turi ne tik pats nuolat mokytis, bet ir motyvuoti darbuotojus bei sukurti sąlygas darbuotojų mokymuisi, savišvietai, kompetencijų ugdymui bei tobulinimui.

2017 metais LNB parengtame Lietuvos viešųjų bibliotekų kvalifikacijos kėlimo kompetencijų modelyje nurodomos šios specifinės ir profesinės bibliotekininko kompetencijos: informacijos paieškos įgūdžiai, katalogavimas, indeksavimas, išsaugojimas (fizinis ir skaitmeninis), žinių vadyba, archyvų ir įrašų tvarkymas, darbas su paveldu, vertinimas (paslaugų, informacijos išteklių ir t. t.) (Lietuvos viešųjų bibliotekų darbuotojų kvalifikacijos kėlimo sistemos modelis, 2017, p. 28)

Kultūros sektoriaus darbuotojų 2020–2022 metų kvalifikacijos tobulinimo programa (2020), vadovaujantis LNB sukurtu kompetencijų modeliu, išskiriamos esminės kompetencijų grupės bibliotekoje dirbantiems informacijos ir komunikacijos specialistams:

- Technologinės / skaitmeninės kompetencijos: naudojimas mobiliosiomis ir kitomis naujomis technologijomis; turinio skaitmenizavimas; skaitmeninių išteklių valdymas; darbas su didžiais duomenimis; metaduomenų įgūdžiai; virtualus bendradarbiavimas; naujos žiniasklaidos raštingumas.
- Specifinės ir profesinės kompetencijos: paieškos įgūdžiai; katalogavimas; indeksavimas; išsaugojimas (fizinis ir skaitmeninis); žinių valdymas; archyvų ir įrašų valdymas; darbas su kultūros paveldu; vertinimas (paslaugos, informacinių išteklių ir t. t.).
- Vadybinės ir lyderystės kompetencijos: sprendimų priėmimas; strateginis planavimas; projektų valdymas; vadovavimas; mentorystė; delegavimas; tarpdalykiškumas; kognityvinio krūvio valdymas; paaiškinimo ieškojimas; nestandartinis mąstymas.
- Darbo su bendruomenėmis kompetencijos: komunikaciniai įgūdžiai; mokymo programų kūrimas; pristatymo įgūdžiai; turinio pritaikymas; daugiakultūriškumas; socialinė inteligencija. (Kultūros sektoriaus darbuotojų 2020–2022 metų kvalifikacijos tobulinimo programa, 2020, p. 8)

Apibendrinant galima teigti, kad visi aukščiau išvardinti LR teisės aktai ir kiti oficialūs dokumentai, reglamentuojantys profesinius reikalavimus įvairių lygių bibliotekininkams, įvardija labai platų kompetencijų spektrą, kuris nėra baigtinis, nes reikalavimai bibliotekininko profesijai kinta kartu su sparčiai besikeičiančia visuomene. Bibliotekininkui keliami reikalavimai apima tiek bendruosius gebėjimus, įgūdžius, žinias, tiek specialiuosius. Akivaizdu, kad bibliotekininko profesijoje negali būti siauros specializacijos sričių, todėl šalia pamatinių profesinių kompetencijų svarbios įvairių gyvenimo sričių žinios ir patirtys.

3. Bibliotekininko kompetencijų raiškos Panevėžio miesto ir rajono savivaldybių viešosiose bibliotekose tyrimas

3.1. Tyrimo metodika ir organizavimas

Pasak Lobanovos (2008), „darbuotojų žinios, gebėjimai ir kompetencijos yra žiniomis pagrįstos visuomenės ir ekonomikos pagrindas, todėl žmogiškųjų išteklių valdymo tobulinimas tampa vis aktualesne organizacijų valdymo sritimi ne tik verslo įmonėse, bet ir viešajame sektoriuje“ (Lobanova, 2008, p. 52).

Visuomenėje vykstantys pokyčiai – globalizacija, spartus informacinių technologijų tobulėjimas ir skverbtis, gyventojų demografinė raida, ideologinė takoskyra, vertybiniai aspektai ir kiti veiksniai lemia bibliotekininkams keliamus naujus reikalavimus ir jų kompetencijų kaitą. Bibliotekos institucijai kyla iššūkis įvertinti ir efektyviai valdyti organizacijos darbuotojų turimas kompetencijas, o bibliotekininkams – nuolat mokytis, tobulėti, atnaujinti žinias bei įgūdžius, idant patenkinti kintančius vartotojų poreikius ir lūkesčius. Užsienio autoriai daug dėmesio skiria bibliotekininkų kompetencijoms, jų įtakos įstaigos konkurenciniam pranašumui bei veiklos efektyvumui nagrinėjimui. Lietuvoje stokojama tyrimų, kuriose būtų analizuojamos bibliotekininkų kompetencijos ir jų tobulinimo poreikis, todėl šiame darbe siekiama išsiaiškinti, kaip patys bibliotekininkai vertina savo turimas kompetencijas.

Valackienės ir Mikėnės (2008) teigimu, teisingai pasirinktas tyrimo metodas nulemia tyrimo sėkmę bei parodo pasirinkto objekto ar reiškinių objektyvų vaizdą. Organizuojant tyrimą parengtas tyrimo instrumentarijus (žr. 3 priedą) ir sudarytas tyrimo instrumentas – uždaro tipo klausimynas (žr. 4 priedą).

Tyrimo instrumentarijų sudaro du diagnostiniai blokai. I-asis diagnostinis blokas sukonstruotas remiantis teorinėje darbo dalyje atlikta dokumentų (Bibliotekų plėtros strateginės kryptys 2016 – 2026 metams (2016), Kultūros sektoriaus darbuotojų 2020–2022 metų kvalifikacijos tobulinimo programa (2020), Lietuvos viešųjų bibliotekų darbuotojų kvalifikacijos kėlimo sistemos modelis (2017) ir kt.) bei Lietuvos ir užsienio mokslininkų (Biveinis (2018); Boumarafi (2015); Bronstein (2015); Fraser-Arnott (2013); Glosienė (2000); Gudauskas (2013); Juchnevič (2016); Nonthacumjane (2011); Partridge, Menzies, Lee ir Munro (2010); Pečeliūnaitė (2017); Petuchovaitė (2006) ir kt.) mokslinių darbų analize. Šį diagnostinį bloką sudaro šeši kriterijai, t. y. šešios kompetencijos, reikšmingiausios bibliotekininkų veikloje: komunikacinė, edukacinė, informacinė, IT, asmeninė ir profesinė. Komunikacinės kompetencijos svarbą bibliotekos darbuotojams įvardija Gerolimas, Konsta (2008), Kwasik (2002), Pečeliūnaitė (2018), o edukacinę kompetenciją, kaip vieną svarbiausių ir pastoviausių bibliotekininko veikloje, nurodo Feretas ir Marcinekas (1999), Glosienės ir Manžuch (2009), Grigas (2013), Juchnevič (2016). Informacinę kompetenciją, kaip šios profesijos pagrindą, akcentuoja Bronstein (2015), Petuchovaitė (2003), Sreenivasulu (2000). Boumarafi (2015), Mavodza, Ngulube (2011), Orme (2008) įvardija IT gebėjimų reikšmingumą bibliotekininko darbe, o asmeninių kompetencijų svarbą pabrėžia Johansenas, Porsas (2005), Nonthacumjane (2011). Profesinės kompetencijos atributus išskiria Manžuch (2010), Ogienko ir Rolyak (2009), Sidarienės (1989). Iš viso šiame diagnostiniame bloke suformuluota 60 teiginių, kiekvienam kriterijui po 10.

II-asis diagnostinis blokas – bibliotekininko sociodemografiniai duomenys (lytis, išsilavinimas, darbo stažas bibliotekoje, pareigos).

Siekiant įvertinti viešųjų bibliotekų bibliotekininkų kompetencijų raišką, pasirinktas tyrimo metodas – anketinė apklausa, naudojant uždaro tipo klausimyną. Šio metodo pasirinkimo priežastys:

- galima lengviau pasiekti ir greičiau apklausti visus respondentus;
- anonimiškumas suteikia tikslesnį rezultatą;
- visi respondentai gauna tuos pačius klausimus su galimais atsakymų variantais.

Klausimyno teiginių vertinimui pasirinkta Likert matavimo skalė, kuomet respondentų buvo prašoma pasirinkti teiginių vertinimą nuo 1 iki 5 balų (kur 1 – „visiškai nesutinku“, 5 – „visiškai sutinku“) geriausiai atspindi jų turimą kompetenciją. Apdorojant duomenis teiginiams buvo priskirtos reikšmės: „visiškai sutinku“ – 5, „sutinku“ – 4, „iš dalies sutinku“ – 3, „nesutinku“ – 2, „visiškai nesutinku“ – 1. Atsakymai „visiškai sutinku“ ir „sutinku“ buvo vertinami kaip teigiama nuomonė, atsakymas „iš dalies sutinku“ – kaip neutrali, atsakymai „nesutinku“ ir „visiškai nesutinku“ – kaip neigiama nuomonė.

Tyrimo imtis ir respondentai. Empiriniam tyrimui pasirinktos trys bibliotekos: Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešoji biblioteka, Panevėžio Elenos Mezginaitės viešoji biblioteka ir Panevėžio rajono viešoji biblioteka. Tyrimo tikslinė grupė: bibliotekų vadovai, pavaduotojai, skyrių ir padalinių vadovai, vyresnieji bibliotekininkai (specialistai).

Minėtose bibliotekose dirba 236 darbuotojai, iš kurių 168 profesionalūs bibliotekininkai: Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešojoje bibliotekoje – 75 profesionalūs bibliotekininkai; Panevėžio Elenos Mezginaitės viešojoje bibliotekoje – 42 profesionalūs bibliotekininkai; Panevėžio rajono savivaldybės viešojoje bibliotekoje – 51 profesionalus bibliotekininkas.

Siekiant nustatyti tyrimo imtį, taikyta imties dydžio nustatymo skaičiuoklė (internetiniame puslapyje surveysystem.com), sudaryta pagal Paniotto formulę ($n = 1 / (\Delta^2 + 1 / N)$). Pasirinkus 95 proc. tikimybę ir 5 proc. paklaidą apskaičiuotas tyrimo imties dydis (n) – 117.

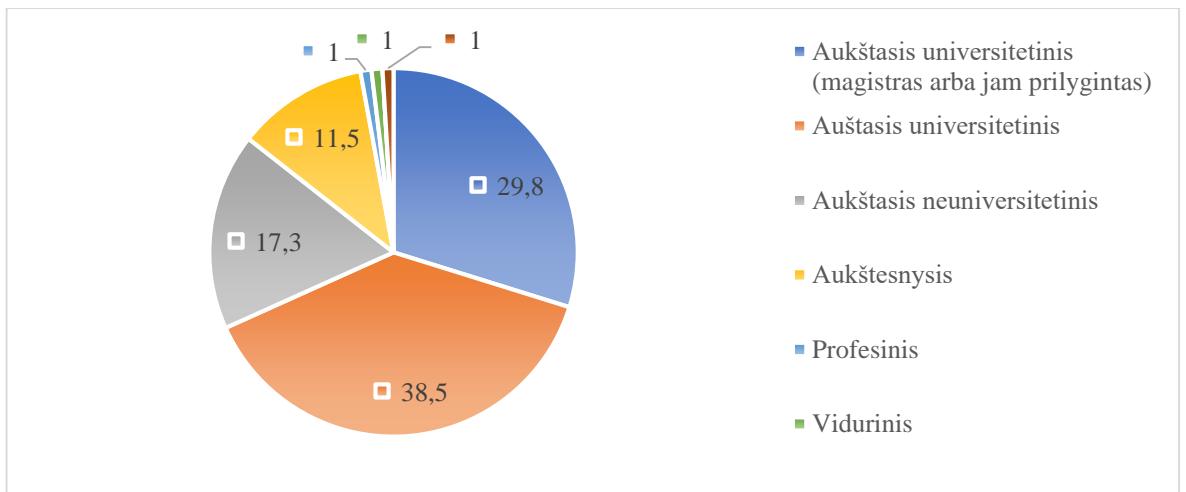
Apklausa parengta internetinėje platformoje apklausa.lt ir pateikta, prieš tai gavus jų sutikimą, bibliotekų vadovams, kad šie pasidalintų su darbuotojais. Tyrime dalyvavo Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės, Panevėžio Elenos Mezginaitės ir Panevėžio rajono viešųjų bibliotekų darbuotojai – profesionalūs bibliotekininkai. Į anketos klausimus atsakė 104 respondentai.

Tyrimas atliktas vadovaujantis bendrais tyrimo etikos principais: dalyviai supažindinti su tyrimo esme, jiems garantuotas konfidencialumas ir anonimiškumas.

Tyrimo duomenų analizei taikyta aprašomoji statistika, duomenų sisteminimui naudojant Microsoft Excel programą.

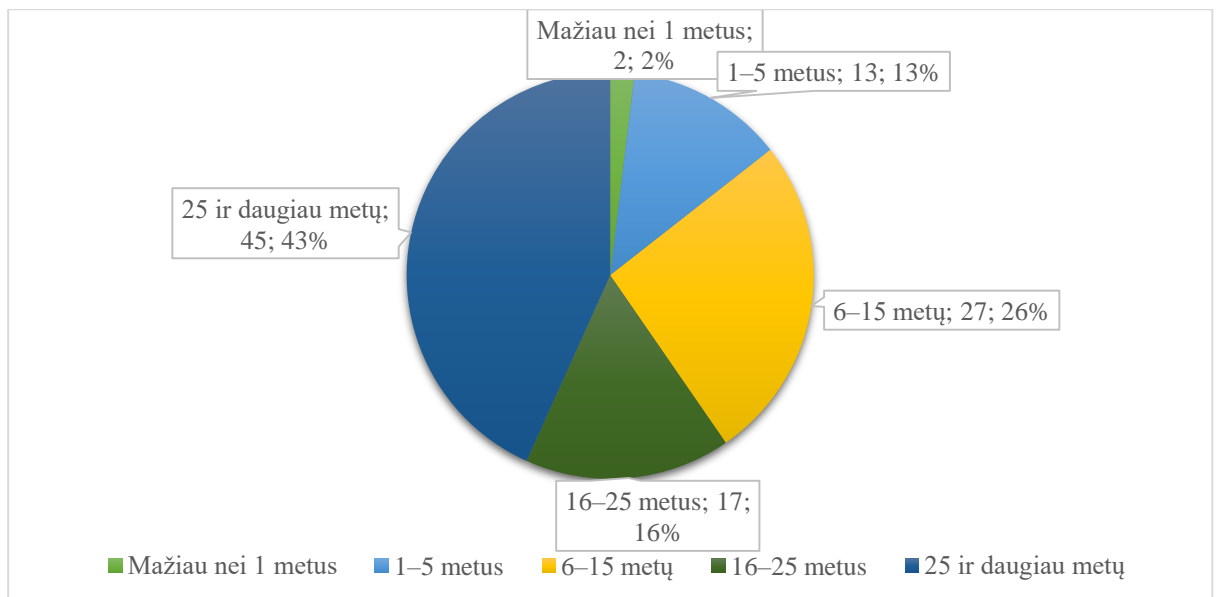
Respondentų sociodemografiniai duomenys. Tyrime dalyvavo 104 respondentai. Pagal lyties kriterijų apklausos dalyviai – 98 proc. moterų ir tik 1 proc. vyrų. Šis faktas nestebina, nes dauguma bibliotekos darbuotojų yra moterys.

Respondentų analizė pagal išsilavinimą atskleidžia, kad bibliotekose dirba išsilavinę žmonės – 30 proc. iš jų turi aukštąjį universitetinį išsilavinimą su magistro ar jam prilygintu kvalifikaciniu laipsniu, 38 proc. turi aukštąjį universitetinį, 18 proc. įgiję aukštąjį neuniversitetinį išsilavinimą, tik 12 proc. yra įgiję aukštesnįjį, 1 proc. profesinį ir 1 proc. vidurinį išsilavinimą (žr. 2 pav.).

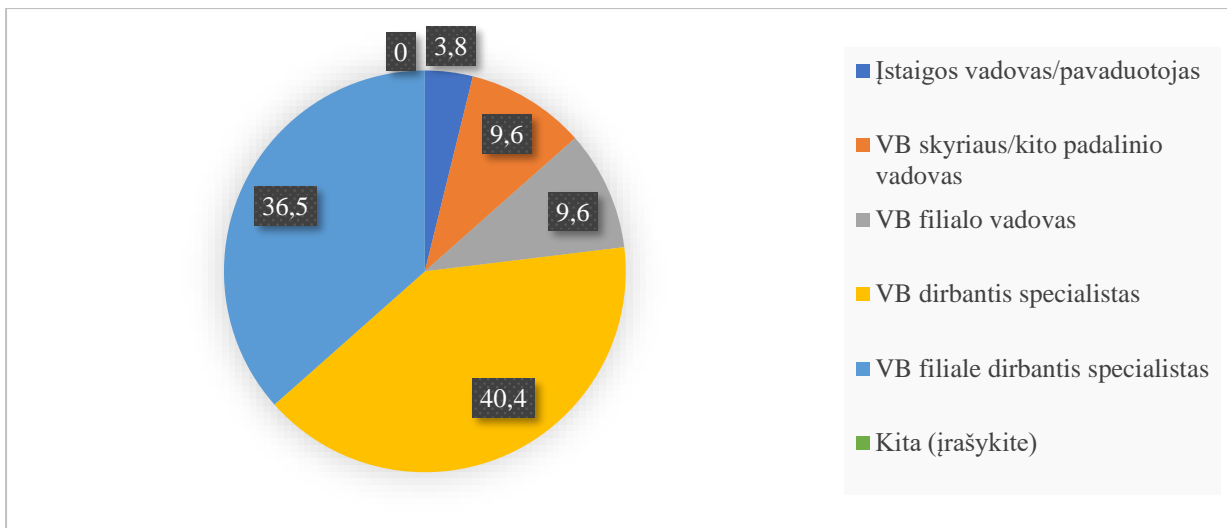
2 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą

Respondentų darbo patirtis bibliotekoje gali būti aktuali siekiant nustatyti, kiek darbuotojai yra susipažinę su savo veiklos sritimi, kokius gebėjimus yra įgiję dirbdami, kokių kompetencijų poreikis jaučiamas. Gauti rezultatai rodo, kad bibliotekininkai yra nelinkę keisti darbo pobūdžio – net 45 proc. bibliotekoje dirba daugiau nei 25 metus, 17 proc. – nuo 16 iki 25 metų, 27 proc. – nuo 6 iki 15 metų, 13 proc. 1 – 5 metus ir tik 2 proc. mažiau nei vienerius metus (žr. 3 pav.). Gauti rezultatai taip pat parodo, kad darbuotojų kaita bibliotekose yra maža.

3 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal darbo stažą bibliotekoje

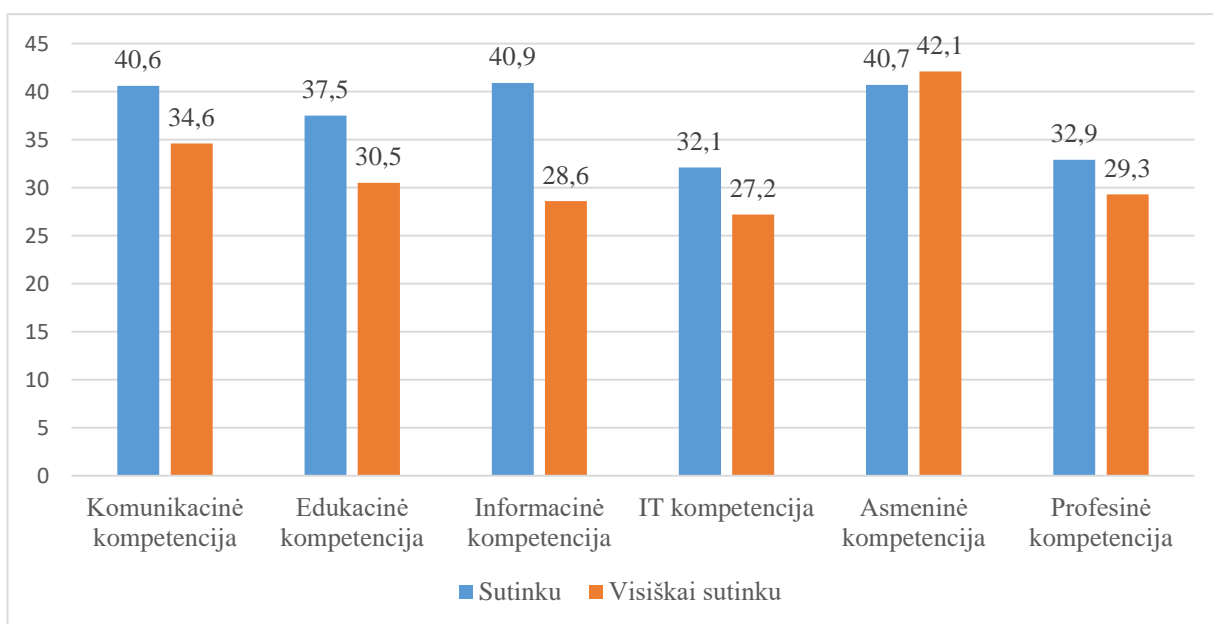
Analizuojant respondentų pasiskirstymą pagal užimamas pareigas matyti, kad dauguma apklausos dalyvių yra viešosiose bibliotekose (40 proc.) ir filialuose (36 proc.) dirbantys specialistai. Po 9 proc. apklaustųjų sudaro skyrių bei filialų vadovai, 4 proc. – bibliotekų vadovai (žr. 4 pav.).

4 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal pareigas

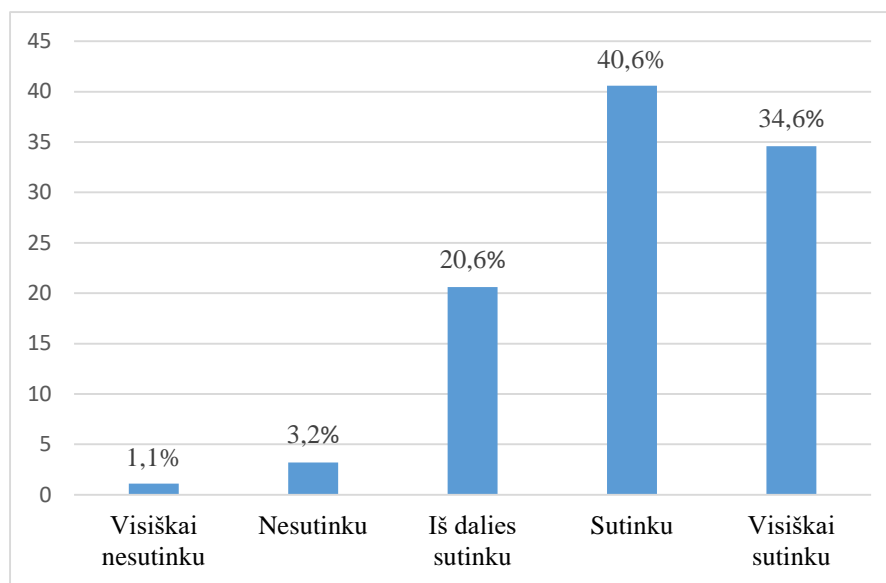
3.2. Bibliotekininko kompetencijų raiškos Panevėžio miesto ir rajono savivaldybių viešosiose bibliotekose tyrimo rezultatų analizė

Šiuolaikinėje bibliotekoje turi dirbti kompetentingi darbuotojai, atitinkantys bibliotekininkui keliamus aukštus reikalavimus. Siekiant nustatyti Panevėžio miesto ir rajono bibliotekininkų kompetencijų raišką ir kokios iš šešių kompetencijų (komunikacinė, edukacinė, informacinė, IT, asmeninė ar profesinė) reiškiasi stipriausiai, respondentams buvo pateikta 60 teiginių. Atlikus tyrimo rezultatų skaičiavimus, iš gautų duomenų matyti, kad į teiginį „sutinku“ teigiamai atsakė 37 proc. respondentų, „visiškai sutinku“ – 32 proc. (žr. 5 pav.). Reikšmes „sutinku“ ir „visiškai sutinku“ vertinant kaip teigiamą nuomonę, galima sakyti, kad 69 proc. darbuotojų mano turintys aptariamą kompetencijas. Labiausiai išreikštos respondentų manymu, yra asmeninės kompetencijos (83 proc. atsakė teigiamai) ir komunikacinės (75 proc. atsakė teigiamai). Mažiausia IT kompetencijos raiška (59 proc. atsakė teigiamai, 22 proc. iš dalies sutiko, 18 proc. atsakė neigiamai) ir profesinės (62 proc. teigiamų atsakymų, 22 proc. iš dalies sutiko, 15 proc. neigiamų atsakymų).

5 pav. Bibliotekininko kompetencijų Panevėžio miesto ir rajono savivaldybių viešosiose bibliotekose raiška

Komunikacinė kompetencija. Siekiant atskleisti komunikacinės kompetencijos raišką, respondentams buvo pateikta 10 teiginių. Teigiamus atsakymus į teiginius pateikė 75 proc. respondentų, neigiamus 4 proc., iš dalies sutiko 21 proc. (žr. 6 pav.).

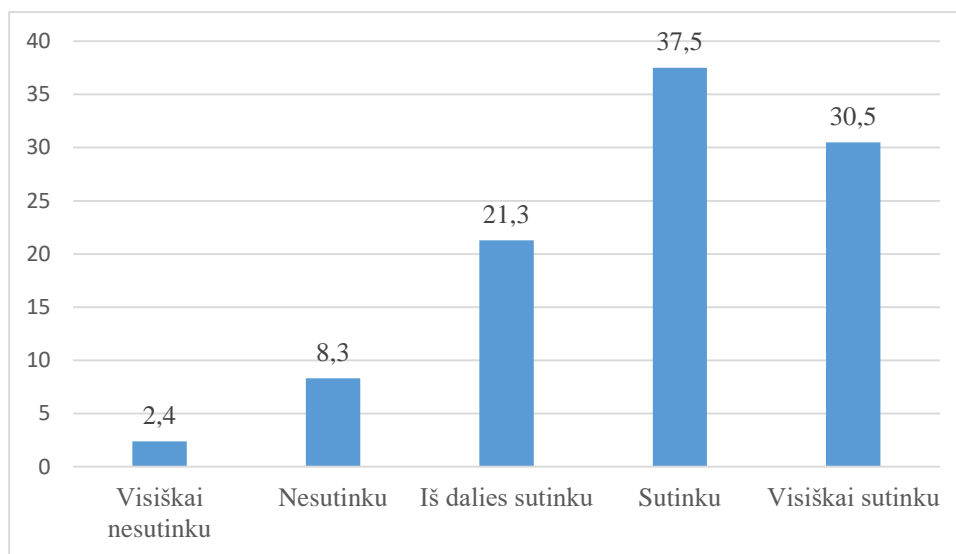
6 pav. Bibliotekininko komunikacinės kompetencijos Panevėžio miesto ir rajono savivaldybių viešosiose bibliotekose vertinimas

Daugiausia teigiamų vertinimų sulaukė teiginys, kad apklausos dalyvis yra dėmesinga(s) klausytojas, nes geba išklausti ir suprasti kitus. Į jį teigiamą atsakymą pateikė 88 proc. respondentų. Su teiginiu, kad komunuodama(s) geba atpažinti pašnekovo kūno kalbą (susidomėjęs, nuobodžiaujantis, nepatenkintas) sutiko 87 proc. Į teiginį, kad puikiai sekasi iškomunikuoti informaciją skirtingoms žmonių grupėms (pvz.: kolegoms, vartotojams, vadovams ir kt.) teigiamai atsakė 86 proc. respondentų. Mažiausiai teigiamų įverčių sulaukė teiginiai apie gebėjimus moderuoti įvairius renginius (diskusijas, konferencijas, knygų pristatymus, susitikimus ir kt.) – su teiginiais sutiko 52 proc. respondentų ir reikalui esant puikiai gebėtų bendrauti su žiniasklaida, duoti interviu spaudai ar televizijai – gauta 44 proc. teigiamų atsakymų.

Gauti rezultatai rodo, kad bibliotekų specialistai teigia turintys labai gerus komunikacinius gebėjimus, yra dėmesingi, pasižymi puikiais gebėjimais išklausti ir suprasti pašnekovą (88 proc.), atpažįsta pašnekovo kūno kalbą (87 proc.), geba bendrauti su skirtingomis vartotojų grupėmis (86 proc.), profesionaliai bendrauja raštu (83 proc.), su skirtingais pašnekovais geba bendrauti jiems priimtinu būdu (80 proc.), gali komunuoti bent viena užsienio kalba (77 proc.). Apklausos rezultatai patvirtina Gerolimas ir Konsta (2008) tyrimo duomenis, kuriuo nustatyta, kad bendravimo gebėjimai yra vieni iš aukščiausiai vertinamų ir reikalingiausių bibliotekininkų įgūdžių.

Kiek kukliau respondantai vertina savo gebėjimus moderuoti įvairius renginius, vesti diskusijas ar konferencijas (52 proc.), bendrauti su žiniasklaida (44 proc.). Galima manyti, kad dalis bibliotekininkų stokoja šių įgūdžių ir žinių, pripažindami jų svarbą šiuolaikinės bibliotekos veikloje. Šioje srityje dirba mažesnis darbuotojų skaičius, tad ir tokius gebėjimus turinčių bibliotekininkų yra mažiau, todėl ir gebėjimus bibliotekininkai vertina prasčiau. Šiuos įgūdžius derėtų labiau tobulinti, nes įvairūs renginiai, susitikimai su autoriais ir kitais asmenimis, diskusijos, konferencijos, knygų pristatymai ir kt. yra labai svarbi komunikacinės funkcijos forma.

Edukacinė kompetencija. Vertindami teiginius apie edukacinės kompetencijos raišką, teigiamus vertinimus pateikė 68 proc. apklaustųjų, neigiamų atsakymų – 11 proc., 21 proc. iš dalies sutiko su teiginiais. (žr. 7 pav.)

7 pav. Bibliotekininko edukacinės kompetencijos Panevėžio miesto ir rajono savivaldybių viešosiose bibliotekose vertinimas

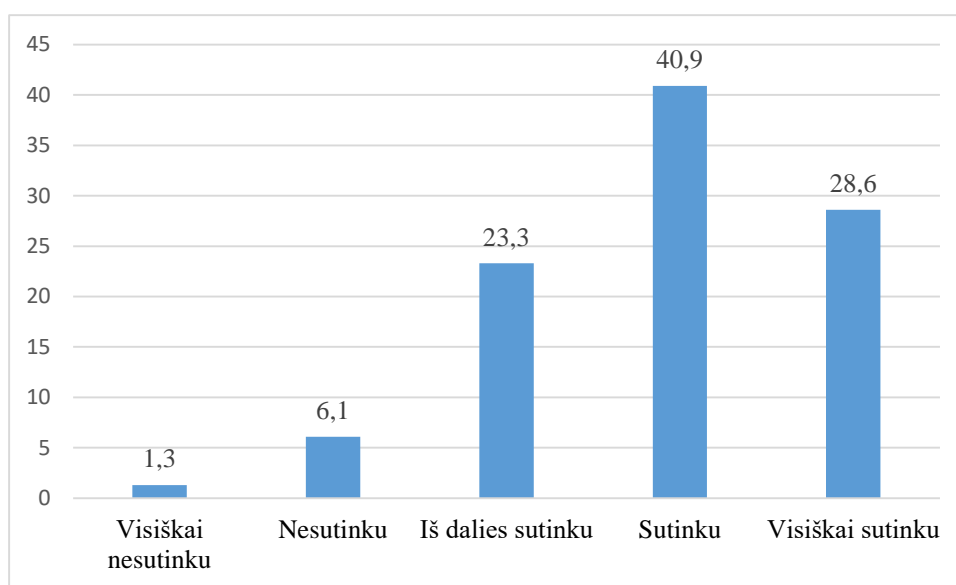
Net 94 proc. respondentų puikiai supranta mokymosi visą gyvenimą svarbą ir laikosi šio principo patys bei daug dėmesio skiria savišvietai ir saviugdai. Gebantys į edukacinius procesus integruoti bibliotekos išteklius bei paslaugas sutiko 77 proc., o mokymosi procese didelį dėmesį skiriantys asmenybės saviraiškai ir kūrybiškumo ugdymui teigiamai įvertino 74 proc. apklaustųjų. Mažiausiai respondentų (54 proc.) sutiko gebantys parengti ir įgyvendinti kultūrinės edukacines programas įvairaus amžiaus ir socialinių grupių vartotojams (ikimokyklinukams, pradinukams, paaugliams, senjorams, šeimoms, socialiai pažeidžiamoms vartotojų grupėms), 43 proc. mano gebantys kurti įvairių mokymų (kompiuterinio ir informacinio raštingumo, viešųjų elektroninių paslaugų, robotikos, 3D modeliavimo, bibliotekos galimybių ir kt.) turinį ir jį suprantamai pateikti besimokantiems.

Išanalizavus tyrimo rezultatus matyti, kad net 94 proc. respondentų didelį dėmesį skiria savišvietai ir įgūdžių tobulinimui ir puikiai suvokia mokymosi visą gyvenimą svarbą. Iš tiesų bibliotekų darbuotojai labai aktyviai dalyvauja jiems rengiamuose mokymuose, seminaruose, paskaitose, diskusijose ir noriai kelia savo kvalifikaciją. Dauguma apklaustųjų teigia didelį dėmesį skiriantys asmenybės saviraiškai ir kūrybiškumo ugdymui bei į vykdomas edukacines programas įjungiantys bibliotekos išteklius bei paslaugas (77 proc.). Respondentai teigia gebantys mokyti vartotojus naudotis bibliotekos paslaugomis, informacijos ištekliais, viešos prieigos technologijomis, įranga ir tinklais (73 proc.), padėti savarankiškai besimokantiems vartotojams (66 proc.), ugdyti įvairaus amžiaus vartotojų informacinį ir kompiuterinį raštingumą (63 proc.). Natūralu, kad šiuos gebėjimus bibliotekininkai vertina geriausiai, kadangi visose Lietuvos bibliotekose jau daugiau negu dešimtmetį vyksta gyventojų informacinio ir kompiuterinio raštingumo mokymai, kuriuos rengia bibliotekos. Taigi, prieš pradėdami mokyti vartotojus, patys bibliotekininkai buvo mokomi ir įgijo reikiamas kompetencijas, kurias nuolat tobulina įvairiuose mokymuose. Gautus apklausos rezultatus patvirtina Grigo (2013) atliktas tyrimas, kuriame jis nustatė išaugusį bibliotekininkų edukatorių, gebančių ugdyti vartotojų informacinį ir kompiuterinį raštingumą, dalyvauti savarankiškų studijų ir mokymosi visą gyvenimą veiklose, ugdyti kritinį bei kūrybinį mąstymą, poreikį.

Respondentai kiek prasčiau vertina savo gebėjimus ugdyti ir lavinti ankstyvojo amžiaus vaikų skaitymo įgūdžius (63 proc.), rengti ir įgyvendinti kultūrinės edukacines programas įvairaus amžiaus ir socialinių grupių vartotojams (54 proc.). Nors darbuotojai yra parengę platų spektrą edukacinių programų, kurių didžioji dalis yra skirta vaikų skaitymo įgūdžių lavinimui, ne visi bibliotekininkai geba dirbti edukatoriais, jiems trūksta turinio kūrimo ir pateikimo principų išmanymo, mokymo metodų žinojimo, pedagogikos ir andragogikos gebėjimų, psichologijos žinių.

Prasčiausiai įsivertinti gebėjimai kurti su naujausiomis technologijomis (robotika, 3D modeliavimas) susijusį mokymų turinį. Tik 42 proc. respondentų mano turintys šiuos gebėjimus. Rezultatas nestebina, nes tik nedidelė dalis darbuotojų dirba su šiomis technologijomis ir yra įgiję tam reikalingus įgūdžius.

Informacinė kompetencija. Vertinat atsakymus į teiginius apie informacinės kompetencijos raišką, su teiginiais sutiko 70 proc. respondentų, nesutiko 7 proc., iš dalies sutiko 23 proc. (žr. 8 pav.).

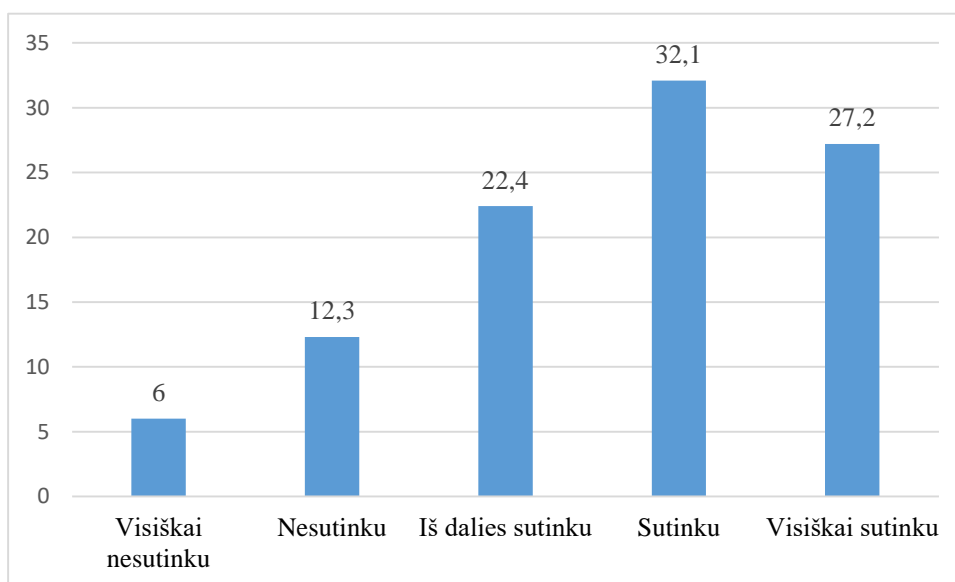
8 pav. Bibliotekininko informacinės kompetencijos Panevėžio miesto ir rajono savivaldybių viešosiose bibliotekose vertinimas

Daugiausia respondentų (93 proc.) sutiko, kad geba atlikti informacijos paiešką naudodami įvairius informacijos išteklius (pvz.: bibliotekos fondus, duomenų bazines, interneto resursus), kritiškai vertinti informacijos išteklių turinį ir formatą – 89 proc. bei geba naudoti informaciją, išsaugotą tiek tradiciniuose, tiek šiuolaikiniuose informacijos šaltiniuose (spausdintuose leidiniuose ir dokumentuose, elektroniniuose dokumentuose, duomenų bazėse, internete ir kt.) – 87 proc. Mažiausiai respondentų sutiko gebantys atlikti duomenų bazių, indeksavimo (UDK), metaduomenų (bibliografinių įrašų) ir informacijos analizę – 48 proc. ir tobulinti esamas bei kurti naujas informacines paslaugas vartotojams – 45 proc.

Iš apklausos rezultatų matyti, kad Panevėžio miesto ir rajono bibliotekininkai, vertindami savo gebėjimus, teigia gebantys teikti kokybiškas informacines paslaugas: nustatyti vartotojų poreikius, atlikti informacijos paiešką įvairiuose informacijos šaltiniuose (93 proc.), kritiškai ją vertinti (89 proc.), naudotis įvairiomis informacijos laikmenomis (87 proc.), suteikti prieigą prie skirtingų informacijos išteklių (68 proc.). Gauti rezultatai patvirtina Bronstein (2015) atlikto tyrimo metu nustatytus informacijos paslaugoms teikti reikalingus gebėjimus: gebėti komunikuoti su informacijos

vartotoju, nustatyti vartotojo poreikius ir juos analizuoti, turėti paieškos įvairiose duomenų bazėse įgūdžių, žinoti informacijos gavimo šaltinius, mokyti vartotojus, teikti nuotoline paslaugas. 61 proc. bibliotekininkų teigia besidomintys naujomis atsirandančiomis technologijomis, su kuriomis gali tekti dirbti ateityje. Tik kiek daugiau nei pusė (59 proc.) bibliotekininkų mano gebantys vykdyti informacijos sklaidą. Vėlgi, didesnė dalis kukliau vertina savo gebėjimus siauresnėse srityse, kurios greičiausiai susiję su šiuo metu užimamomis pareigomis, kas sąlygoja dalies respondentų specialiuosius profesinius gebėjimus. Tik 49 proc. bibliotekų specialistų mano turintys indeksavimo, metaduomenų kūrimo, informacijos išteklių atrinkimo ir užsakymo gebėjimus. Dokumentų komplektavimo, katalogavimo skyriuose dirba palyginti nedidelis skaičius darbuotojų, turinčių būtent tam darbui reikalingų žinių. Bibliotekininkai specialistai jau keletą metų nebuvo ruošiami aukštosiose mokyklose, o paruošti atskirų sričių specialistus pačioms bibliotekoms reikia nemažai laiko ir išteklių. Nors 72 proc. apklaustųjų teigia, kad geba identifikuoti vartotojų informacinius poreikius, tik 49 proc. sutinka, kad geba kurti naujas informacines paslaugas.

IT kompetencija sulaukė mažiausiai respondentų pritarimo – tik 59 proc. apklaustųjų į teiginius atsakė teigiamai. Su teiginiais nesutiko 18 proc., iš dalies sutiko 22 proc. (žr. 9 pav.)

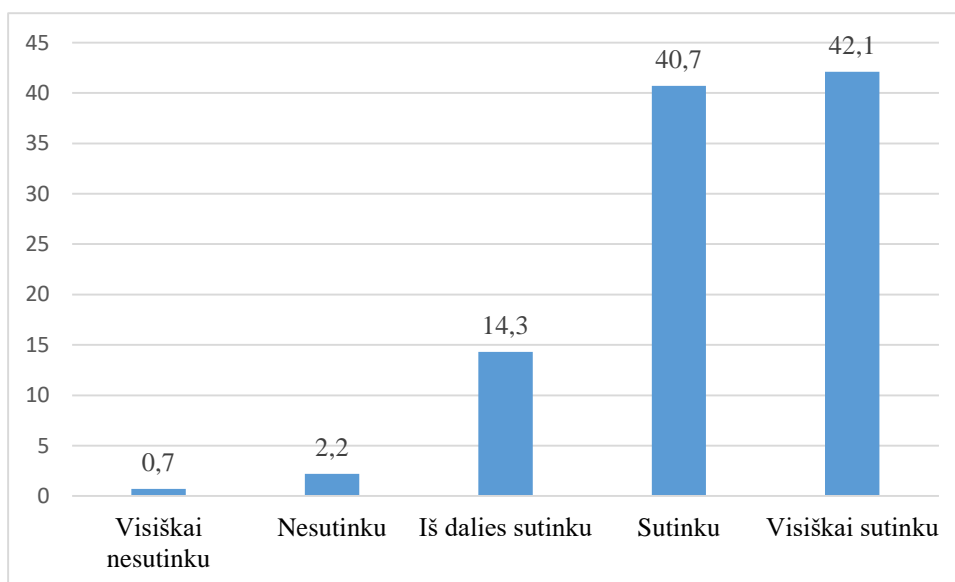
9 pav. Bibliotekininko IT kompetencijos Panevėžio miesto ir rajono savivaldybių viešosiose bibliotekose vertinimas

90 proc. respondentų mano, kad puikiai geba naudotis kompiuteriais ir įvairiomis kompiuterinėmis programomis (pvz.: Microsoft Windows, Microsoft Office paketu) bei daugiafunkciniais kopijavimo aparatais, 73 proc. sutinka gebantys įkelti duomenis ir/ar rasti informaciją bibliotekinėse programose (pvz.: LIBIS PĮ), 70 proc. geba pasinaudoti naujausiomis ryšių technologijomis (nuotoliniais vaizdo skambučiais, video konferencijomis) darbinių problemų sprendimui su kolegomis ar vadovais. Gauti tyrimo rezultatai atitinka Boumarafi (2015) atlikto tyrimo metu nustatytus bibliotekose ieškomų specialistų pageidaujamas įgūdžius: kompiuterinių technologijų išmanymas, bibliotekinių programų valdymas ir palaikymas, „Microsoft Office“ išmanymas, paieškos įvairiose duomenų bazėse įgūdžiai, virtualių paslaugų kūrimas, nuotolinių paslaugų teikimas, bibliotekinių sistemų valdymas.

Didžiausia respondentų dalis atsakė, kad puikiai geba naudotis įvairiomis kompiuterinėmis programomis („Microsoft Office“ paketu (90 proc.), bibliotekinėmis programomis (73 proc.) ir kt., naujausiomis ryšių technologijomis (70 proc.), socialiniais tinklais (68 proc.), geba naudotis atviros

prieigos turinio kūrimo įrankiais ir kurti turinį (64 proc.). Didelį vaidmenį ugdant bibliotekininkų IT kompetencijas atliko aljanso „Langas į ateitį“, „Bibliotekos pažangai“ ir kiti skaitmeninio raštingumo ugdymo projektai, kurių metu bibliotekos specialistai įgijo minimą kompetenciją ir nuolat ją tobulina įvairiuose mokymuose. Nuo 2007 metų Lietuvos bibliotekose buvo įdiegtas LIBIS posistemis, taigi kasdien naudodamiesi šia bibliotekine programa bibliotekininkai įgijo gebėjimus įkelti duomenis į sistemą, atlikti informacijos paiešką. Jau senokai bibliotekos informacijos sklaidai naudoja socialinius tinklus, naudojasi naujomis ryšių technologijomis, dėl COVID-19 pandemijos teko įvaldyti naujus gebėjimus, kad būtų galima teikti nuotolines paslaugas vartotojams pasitelkiant įvairias platformas (Skype, Zoom, Teams Meeting ir kt.). Prasčiau savo įgūdžius bibliotekininkai vėlgi vertina tose srityse, kuriose dirba nedaug darbuotojų – dokumentų skaitmeninimas (41 proc.), tinklalapių valdymas (43 proc.), duomenų bazių valdymas ir palaikymas (33 proc.), virtualių produktų kūrimas (46 proc.). Biblioteka – viena iš sparčiausiai besikeičiančių institucijų mūsų visuomenėje, todėl ir bibliotekininko kompetencijos turi atliepti vykstančius procesus, ypač IT srityje. Tai, kad dalis respondentų kritiškai vertina savo IT gebėjimus, yra teigiamas požiūris ir gali būti geru postūmiu tobulinti savo žinias bei gebėjimus.

Asmeninė kompetencija. Daugiausia respondentų pritarimo sulaukė ši kompetencija – į teiginius teigiamai atsakė 83 proc., neigiamai – 3 proc., iš dalies sutiko – 14 proc. (žr. 10 pav.)

10 pav. Bibliotekininko asmeninės kompetencijos Panevėžio miesto ir rajono savivaldybių viešosiose bibliotekose vertinimas

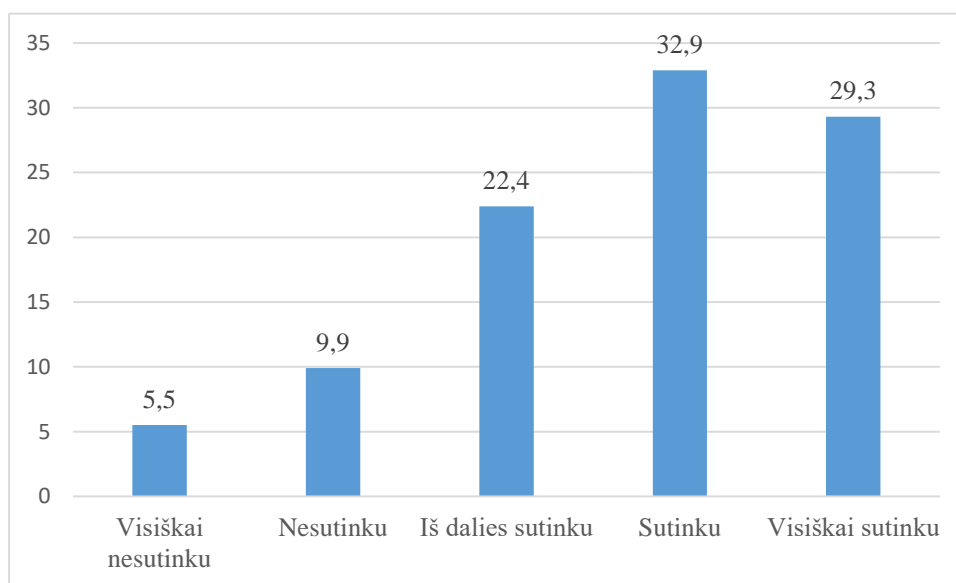
Net 94 proc. respondentų atsakė nuolat tobulinantys savo profesines kompetencijas mokymuose, seminaruose, konferencijose ir ir/ar mokosi savarankiškai, 92 proc. sutiko su teiginiu, kad yra tolerantiški kitų nuomonei ir požiūriams, 91 proc. sutinka gebantys palaikyti šiltus santykius su kolegomis ir vadovais. 77 proc. apklaustųjų mano, kad galėtų save apibūdinti kaip kūrybišką ir išradinę asmenybę, 55 proc. mano, kad turi oratorinių gebėjimų.

Apklaustos rezultatai rodo, kad bibliotekininkai yra aktyvūs mokymų dalyviai, nuolat tobulinantys savo profesines ir asmenines kompetencijas (94 proc.), gebantys savarankiškai priimti sprendimus (88 proc.). Jie save vertina kaip tolerantiškas asmenybes (92 proc.), gebančias bendradarbiauti ir dirbti komandoje (86 proc.) bei palaikyti gerus santykius su kolegomis (91 proc.). Gautus tyrimo rezultatus patvirtina Nonthacumjane (2011) atliktas tyrimas, kuriuo ji nustatė, kad šiuolaikiniam

bibliotekininkui labai svarbiu kriterijumi tampa ne tik įgyta kvalifikacija, bet ir asmeninės savybės. Aptarnaujančiam vartotojus specialistui reikia būti lanksčiam, komunikabiliam, gebėti palaikyti tarpasmeninius ryšius, reaguoti į kitų poreikius, turėti analitinių gebėjimų, gebėti dirbti komandoje.

Prasčiau respondentai vertina savo kūrybinius gebėjimus susijusius su konkrečiomis veiklomis, idėjų generavimo įgūdžius (78 proc.), oratorinius gebėjimus (55 proc.). Galbūt tai susiję ne tik su žinių, gūdžių ar patirties stoka, bet ir su psichologinėmis asmens savybėmis (nepasitikėjimas savimi, nepakankamas savęs vertinimas ir pan.).

Profesinė kompetencija. Teiginiams apie profesinę kompetenciją pritarė 62 proc. respondentų, 15 proc. nesutiko, 22 proc. sutiko iš dalies. (žr.11 pav.) Tai antroji mažiausiai teigiamų atsakymų sulaukusi kompetencija.

11 pav. Bibliotekininko profesinės kompetencijos Panevėžio miesto ir rajono savivaldybių viešosiose bibliotekose vertinimas

Iš apklausos rezultatų matyti, kad bibliotekininkams labai svarbi profesinė etika. Net 98 proc. respondentų sutiko, kad darbinėje aplinkoje laikosi bibliotekininko profesinės etikos principų, 90 proc. palaiko bendradarbiavimo kultūrą, mielai bendradarbiauja su vietos bendruomene, administracija, kitų bibliotekų specialistais, socialiniais partneriais, Lietuvos bei miesto kultūros ir ugdymo įstaigomis. Po 68 proc. sutiko su teiginiais, kad geba rengti bibliotekos veiklos dokumentus (strateginius planus, metinius veiklos planus, ataskaitas, vidaus tvarkos dokumentus ir pan.) ir teikti konsultacijas bei metodinę pagalbą bibliotekos vartotojams ir darbuotojams. Apklausos rezultatus patvirtina Partridge, Menzies, Lee, Munro (2010) atlikto tyrimo metu nustatytos šiuolaikiniam bibliotekininkui būdingos kompetencijos: vartotojų aptarnavimo įgūdžiai, gebėjimas bendradarbiauti ir bendrauti su skirtingų interesų vartotojais, pažinti ir vertinti naujoves, mokėjimas perteikti žinias, gebėti naudotis naujausiomis technologijomis, bendruomenės telkimo įgūdžiai, bibliotekų paslaugų tyrimo ir analizės gebėjimai.

Prasčiausiai apklaustieji įvertino teiginius apie papildomo finansavimo pritraukimo gebėjimus ir gebėjimą administruoti bibliotekines programas. Tik 43 proc. apklaustųjų sutiko, kad jiems puikiai sekasi pritraukti tikslingų bibliotekos papildomo finansavimo šaltinių, t. y. inicijuoti, rengti projektus, juos administruoti ir tik 39 proc. sutinka gebantys administruoti LIBIS PĮ, LIBIS SAP posistemį.

Iš apklausos duomenų matyti, kad net 98 proc. respondentų teigia besilaikantys bibliotekininko etikos kodekso, mielai bendradarbiauja su įvairiais socialiniais partneriais (90 proc.), geba rengti bibliotekos veiklos dokumentus (68 proc.), konsultuoti ir teikti metodinę pagalbą (68 proc.), bei teikti bibliotekines paslaugas už bibliotekos ribų (54 proc.). Prasčiau įsivertintos specialiosios profesinės žinios, kurias sąlygoja siauros specializacijos bibliotekinės veiklos: fondo apskaita, komplektavimas, indeksavimas, dalykinimas, bibliografinių įrašų kūrimas (57 proc.). Kadangi bibliotekininkai neberuošiami, atėję nauji darbuotojai tokių žinių neturi, jas reikia įgyti ir nuolat tobulinti. Prasčiausiai respondentai įsivertino savo gebėjimus organizuoti ir vykdyti bibliotekos tiriamąją veiklą (50 proc.), pritraukti tikslingų bibliotekos papildomo finansavimo lėšų, t. y. inicijuoti ir rengti projektus (43 proc.), administruoti LIBIS posistemį (39 proc.). Šios veiklos, keliančios nemažai iššūkių profesinėje plotmėje, susijusios su specialiomis žiniomis (pvz. LIBIS PĮ administravimas) ir reikalaujančios išmanymo, patirties, nuolatinio žinių atnaujinimo.

Apibendrinant tyrimo rezultatus galima teigti, kad Panevėžio miesto ir rajono bibliotekose dirba išsilavinę darbuotojai, turintys ilgametę darbo patirtį. Remiantis gautais tyrimo rezultatais, šiose bibliotekose dirbantys bibliotekininkai pasižymi asmenine ir komunikacine kompetencijomis, informaciniais ir edukaciniais gebėjimais, tačiau stokoja profesinės ir IT kompetencijų.

Išvados

1. Išanalizavus įvairius mokslinius šaltinius ir juos apibendrinus laikomasi prielaidos, kad kompetencija yra funkciniai / plataus diapazono išmatuojami darbuotojo gebėjimai, žinios, įgūdžiai, asmeninės savybės / būdo bruožai / charakteristikos bei žinių, gebėjimų, profesinių vertybinių nuostatų ir požiūrių, motyvų, elgesio bruožų derinys / visuma.

2. Keičiantis bibliotekų vaidmenims, kinta ir bibliotekininkams keliami reikalavimai. Bibliotekininkams priskiriamos naujos, anksčiau nebūdingos funkcijos: informacijos išteklių vadybininko, konsultanto, edukatoriaus, elektroninio leidėjo, tinklapių kūrėjo, daugialypės terpės dizainerio ir kt. Be to, iš jų reikalaujama ne tik gerai žinoti bibliotekų fondus, bet ir turėti mokymosi proceso organizavimo, mokymo metodų, pedagogikos, andragogikos, mokymosi psichologijos, vadybos, rinkodaros žinių, gerai išmanyti informacines ir kompiuterines technologijas, informacijos paiešką bei kritinį jos vertinimą. Tai atskleidžia, kad bibliotekininkai turi tobulinti turimas bei įgyti naujas kompetencijas. Atlikus mokslinių šaltinių analizę ir ją apibendrinus nustatyta, kad svarbiausiomis ir reikšmingiausiomis bibliotekininko darbe kompetencijomis galima laikyti komunikacinę, edukacinę, informacinę, IT, asmeninę bei profesinę kompetencijas.

3. Bibliotekininko kompetencijų raiškos tyrimas atskleidė, kad nors Panevėžio miesto ir rajono savivaldybių viešosiose bibliotekose dirba išsilavinę, aukštos kvalifikacijos specialistai, kurie supranta mokymosi visą gyvenimą svarbą, užsiima saviugda ir savišvieta, nuolat ugdo ir tobulina savo kompetencijas įvairiuose mokymuose, seminaruose ir konferencijose, jų turimų kompetencijų nepakanka. Apklausos rezultatai rodo, kad bibliotekininkai geriausiai vertina savo turimas asmenines ir komunikacines kompetencijas, teigia esantys tolerantiški, pozityvūs, mėgstantys ir mokantys bendrauti, palaikyti šiltus santykius, yra aktyvūs ir geba rodyti iniciatyvą, yra dėmesingi pašnekovai, gebantys bendrauti su įvairiomis vartotojų grupėmis ir mokantys bent vieną užsienio kalbą. Visgi, gauti duomenys atskleidžia, kad bibliotekininkų IT įgūdžiai ir profesinės kompetencijos reiškiasi tik iš dalies, o darbuotojai jaučia šiam darbui reikalingų žinių ir įgūdžių trūkumą. Taip pat bibliotekininkai pažymi gebėjimų dirbti su šiuolaikinėmis technologijomis, kurti ir palaikyti duomenų bazes, skaitmeninti dokumentus, kurti virtualius produktus, valdyti tinklapių turinį, stoką. Tai patvirtina bibliotekininkų profesinės kvalifikacijos tobulinimo ir ugdymo sistemos stoką Lietuvoje, nes profesiniai įgūdžiai tobulinami tik išnaudojant atsitiktines galimybes bei semiantis patirties, tikėtina, vieniems iš kitų.

4. Šiuo metu Lietuvoje stokojama bibliotekininkystės studijų programų, panaikintas kultūros darbuotojų tobulinimosi centras. Kultūros sektoriaus darbuotojų tobulinimuisi skiriamas nepakankamas finansavimas, o bibliotekininkų kompetencijų ugdymas vyksta epizodiškai, nėra sukurtos vieningos bibliotekininkų profesinės kvalifikacijos tobulinimo ir ugdymo sistemos. Remiantis teorine medžiaga bei atliktu empiriniu tyrimu, kuris leido nustatyti Panevėžio bibliotekų darbuotojų kompetencijų raišką, pateikiamos šios rekomendacijos bibliotekininkystės ir informacijos specialistų kompetencijomis besirūpinančioms Nacionalinei Martyno Mažvydo bibliotekai, Lietuvos bibliotekininkų draugijai, apskričių ir savivaldybių viešosioms bibliotekoms:

- vertinant bibliotekininkų kompetencijų ugdymo poreikį, atlikti išsamius mokymų poreikio tyrimus, kuriais būtų identifikuoti vartotojų keliami reikalavimai bibliotekininkams ir bibliotekininkų turimos kompetencijos;

- sukurti vieningą bibliotekininkų profesinės kvalifikacijos ir kompetencijų tobulinimo sistemą, užtikrinti finansavimą kompetencijų tobulinimui bei tęstinumą;
- profesinės kvalifikacijos ir kompetencijų tobulinimo sistemą adaptuoti įvairiems bibliotekininkų profesionalumo lygiams. Nebelikus bibliotekininkystės studijų aukštosiose mokyklose, į bibliotekas ateina dirbti įvairių profesijų specialistai, kuriuos būtina apmokyti. Rekomenduotina mokymus ir / ar darbuotojų kompetencijų tobulinimą organizuoti dviem lygiais: vieni būtų skirti baigusiems kitas specialybes darbuotojams, kiti – padėtų ugdyti, stiprinti ir atnaujinti dirbančių bibliotekininkų žinias bei gebėjimus;
- organizuoti pakartotinius mokymus aktualiais klausimais (pvz.: debesų paslaugos ir jų taikymo galimybės bibliotekose, kultūros paveldo skaitmeninimas, informavimo ir konsultavimo paslaugų gerinimas socialinę atskirtį patiriančioms visuomenės grupėms, virtualių paslaugų ir produktų kūrimas, duomenų bazių panaudojimas, kultūrinė komunikacija, bendravimo psichologija ir kt.) nes šiuolaikiniame pasaulyje tiek žinios, tiek įgūdžiai greitai sensta ir juos reikia sistemingai atnaujinti. Išskirtinis dėmesys turi būti skiriamas bibliotekininkų profesinės ir IT kompetencijų ugdymui;
- lokalias bibliotekininkų profesinės kvalifikacijos ir kompetencijų tobulinimo programas galėtų vykdyti ir apskričių bibliotekos, pavyzdžiui Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešoji biblioteka.

Literatūros sąrašas

1. Abels E., Jones R., Latham, J., Magnoni D., Marshall J. (2003). Competencies for Information Professionals of the 21st Century. [žiūrėta 2021-11-03]. Prieiga per internetą https://www.sla.org/wp-content/uploads/2013/01/0_LRNCompetencies2003_revised.pdf
2. Adamonienė, R. ir kt. (2001). Profesinio ugdymo pagrindai: vadovėlis aukštųjų mokyklų pedagoginio kryptingumo studentams, magistrantams, profesijos pedagogams. Vilnius, Petro ofsetas.
3. Baltrėnienė, Z., Volbekienė, V. (1998). Profesinės karjeros vadovas. Vilnius: Solertija.
4. Biveinis, P. 2018. Kultūros funkcijos ir jų realizavimas savivaldybių viešųjų bibliotekų veikloje. Šiandien aktualu, 58 (1), 58–106.
5. Bibliotekininkystės ir informacijos studijų vadovas. (2009). Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, p. 700.
6. Bronstein, J. (2015). An exploration of the library and information science professional skills: An Israeli perspective. Library & Information Science Research [interaktyvus]., v. 37, p. 130–138 [žiūrėta 2021-12-02]. Prieiga per internetą <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0740818815000146>
7. Boumarafi, B. (2015). Linking Library Profession and the Market Place: Finding Connections for the Library in the Digital Environment. QScience Proceedings [interaktyvus]., The SLA-AGC 21st Annual Conference, 4. [7 p.] [žiūrėta 2021-12-02]. Prieiga per internetą https://www.researchgate.net/publication/276853834_Linking_library_profession_and_the_market_place_Finding_connections_for_the_library_in_the_digital_environment
8. Core Values of Librarianship (2019). [žiūrėta 2021-12-02]. Prieiga per internetą <https://www.ala.org/advocacy/intfreedom/corevalues>
9. Diskienė, D., Marčinskas A., Stankevičienė A. (2010). Vadybinės kompetencijos žinių visuomenės iššūkių kontekste. Informacijos mokslai, t. 53, p. 7–19.
10. Duobinienė, G., Tautkevičienė, G. (2002). Akademinė biblioteka besimokančioje visuomenėje: mokymosi aplinkos raiška KTU bibliotekoje. Informacijos mokslai, t. 20, p. 193–199.
11. Euroguide LIS: Competence and aptitudes for European information professionals / By the European Council of Information Associations (ECIA). Vol. 1, Guide No. 8, 2004 [žiūrėta 2021-10-02]. Prieiga per internetą <https://silo.tips/download/european-council-of-information-associations-ecia-euroguide-lis-volume-1-compet>
12. Europos kvalifikacijų sąrangą, 2017. [žiūrėta 2021-09-20] Prieiga per internetą <https://www.kpmc.lt/kpmc/kvalifikaciju-formavimas/kvalifikaciju-sandara/europos-kvalifikaciju-sandara/>
13. Gerolimos, M., Konsta, R. (2008). Librarians' skills and qualifications in a modern informational environment. October Library Management. 29(8/9), 691-699 [žiūrėta 2021-10-10]. Prieiga per internetą https://www.academia.edu/6496166/Librarians_skills_and_qualifications_in_a_modern_informational_environment
14. Glosienė, A. Biblioteka informacijos politikos kontekste. Informacijos mokslai [interaktyvus]. 2000, t. 15, p. 15 [žiūrėta 2021-12-01]. Prieiga per internetą:

- <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2000~1367159213859/J.04~2000~1367159213859.pdf>
15. Glosienė, A., Petuchovaitė, R., Racevičiūtė, R. (1998). *Viešoji biblioteka: tradicija ir modernumas*. Vilnius: Žara.
 16. Glosienė, A. (2010). *Kūrybiškumas ir socialinis kapitalas žinių visuomenėje: idėjų žemėlapis*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
 17. Grigas, V. Bibliotekininko vaidmuo informacinio raštingumo ugdymo kontekste (2013). [Žiūrėta 2021-11-05]. Prieiga per internetą <https://journals.lnb.lt/relevant-tomorrow/article/view/447>
 18. Grigas, V. (2011). Bibliotekininko edukatoriaus ugdymo galimybės: Lietuvos atvejis. *Informacijos mokslai*, t. 58, p. 50–63.
 19. Gudauskas, R., Lukoševičius, R., Knopkuvienė, V. (2017) Lietuvos viešųjų bibliotekų darbuotojų kvalifikacijos kėlimo sistemos modelis: projekto santrauka. Vilnius. [žiūrėta 2021-10-10] Prieiga per internetą <http://www.kulturostyrimai.lt/wp-content/uploads/2018/05/Lietuvos-viesuju-biblioteku-kvalifikacijos-kelimo-modelis.pdf>
 20. Ivanauskienė, V., Varžinskienė, L. (2003). Socialinių darbuotojų kompetencija ir nuolatinis mokymasis. *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos*, 2003, Nr. 6
 21. Jovaiša, L. (2001). *Edukologijos pradmenys*. Antras leidimas. Vilnius :Vilniaus universiteto leidykla.
 22. Jovaiša, T. Apie profesinio mokymo kompetenciją ir kvalifikaciją [žiūrėta 2021-09-20]. Prieiga per internetą <http://www.darborinka.lt/files/profmokymokomp.pdf#search=%22apie%20profesinio%20>
22
 23. Jucevičienė, P., Lepaitė, D. (2000). Kompetencijos sampratos erdvė. *Socialiniai mokslai*. 2000. Nr. 1 (22)
 24. Juchnevič, L. (2016). *Bibliotekų vaidmenų kaita tinklaveikos visuomenėje: Lietuvos atvejis: disertacija*
 25. Kanapickaitė, J. (2017). Edukacinės veiklos bibliotekoje samprata. *Šiandien aktualu*, 2(57), 110–119.
 26. Kavaliauskienė, V. (2011). Pažintis su profesija. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla., 86, [1] p.
 27. Lamanauskas, V. (2010). Svarbiausių ugdymo mokslo terminų apibrėžtis. [Žiūrėta 2021-11-10] Prieiga internete <http://oaji.net/articles/2014/513-1394056141.pdf>
 28. Lamanauskienė, G. (2006). *Akademinė biblioteka studijų procese*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
 29. Lammers, J. C., Garcia, M. A. (2009). Exploring the concept of “profession” for organizational communication research: institutional influences in a veterinary organization. *Management communication quarterly*, vol. 22, no. 3, p. 357–384.
 30. Laurutienė, G., Mingailienė, A., Jakutienė, R. (2007). Naujas bibliotekininko-konsultanto vaidmuo informacinio raštingumo mokymo procese ŠU edukaciniame-konsultaciniame punkte. *Jaunųjų mokslininkų darbai*. 5(16), p. 35–39.
 31. Laužackas, R. (2005). *Profesinio rengimo terminų žodynas*. Kaunas: VDU.
 32. Lietuvos respublikos seimas. Dėl Lietuvos respublikos kultūros ministro 2014 m. Balandžio 11 d. Įsakymo nr. Įv-258 „dėl kvalifikacinių reikalavimų bibliotekų, kurių savininkė yra

- valstybė ar savivaldybė, vadovams aprašo patvirtinimo“ pakeitimo. Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakymas: 2021 m. kovo 16 d. Nr. ĮV-334. [interaktyvus] [Žiūrėta 2021-10-10]. Prieiga per:
<https://e-eimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/90d194d0869711eb998483d0ae31615c?jfwid=-x7kzc6wjh>
33. Lietuvos respublikos seimas. Dėl kultūros sektoriaus darbuotojų 2020–2022 metų kvalifikacijos tobulinimo programos patvirtinimo. Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakymas: 2020 m. balandžio 3 d. Nr. ĮV-284. [interaktyvus] [Žiūrėta 2021-10-10]. Prieiga per: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/a0ef9bb0789111eaa38ed97835ec4df6>
 34. Lietuvos respublikos seimas. Dėl švietimo sektoriaus ir bibliotekų veiklos profesinio standarto patvirtinimo. Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakymas: 2019 m. liepos 19 d. Nr. VI-143. [interaktyvus] [Žiūrėta 2021-10-10]. Prieiga per: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/494bed92ad8111e9b43db72f2154cfa0?jfwid=n3s632t7>
 35. Liučvaitienė, A., Paunksnienė, J. (2011). Profesinių kompetencijų transformacija verslo aplinkoje. Iš Studijos besikeičiančioje verslo aplinkoje: pranešimų medžiaga [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvos ekonomikos dėstytojų asociacija, p. 75–80 [žiūrėta 2021-12-01]. Prieiga per internetą
http://dspace.vgtu.lt/bitstream/1/1306/1/Studijos_besikeiciancioje_verslo_aplinkoje_2011_Paunksniene.pdf
 36. Lymantaitė, K. (2009). Organizacinės elgsenos ir žinių vadybos integracija kuriant žiniomis grindžiamą biblioteką kaip organizaciją. Informacijos mokslai. 48, p. 30–45.
 37. Manžuch, Z. (2010). Profesinė komunikacija teminiame bibliotekininkystės tinklaraštyje: atvejo analizė. Informacijos mokslai, t. 54, p. 115–138.
 38. Maskaliūnienė, N., Kaminskienė, L. Bendrosios kompetencijos ir vertėjų rengimas. Vertimo studijos 5(2012), p. 113–129.
 39. Mavodza, J. Ngulube, P. Exploring the use of knowledge management practices in an academic library in a changing information environment. SA Jnl Libs & Info Sci (2011). 77(1). [žiūrėta 2021-10-10] Prieiga per internetą
[https://www.researchgate.net/publication/275399032_Exploring_the_use_of_knowledge_mangement_practices_in_an_academic_library_in_a_changing_information_environment](https://www.researchgate.net/publication/275399032_Exploring_the_use_of_knowledge_management_practices_in_an_academic_library_in_a_changing_information_environment)
 40. Next library (2015) [interaktyvus]. [žiūrėta 2021-12-03]. Prieiga per internetą
<http://www.nextlibrary.net/profiles/blogs/keynote-announcement-peter-macleod>
 41. Nevinskaitė, L. (2011). Šiuolaikinės medijos ir masinės komunikacijos teorijos. Mokomoji knyga. Vilnius: UAB „Petro ofsetas“.
 42. Nonthacumjane, P. (2011). Key skills and competencies of a new generation of LIS professionals. IFLA journal, 37(4), p. 280–288.
 43. Prokopčik, M., Rudžionienė, J. (2013). Akademiinių bibliotekų veiklos vertinimas kaip kokybinių pokyčių valdymo priemonė: informacijos išteklių vertinimo bandymas Vilniaus universiteto bibliotekoje. Nr. 1 (62), p. 87–103.
 44. Pečeliūnaitė, A. (2018). Bibliotekų veiklos ir bendruomenės narių gyvenimo kokybės sąsajos: nepriklausomas Lietuvos apskričių viešųjų bibliotekų tyrimas. Kultūra ir visuomenė. Socialinių tyrimų žurnalas. 9 (2), p. 61–87.
 45. Petkevičiūtė, N., Kaminskytė, E. (2003). Vadybinė kompetencija: teorija ir praktika. Pinigų studijos. 2003/1, p. 65–80.

46. Petuchovaitė, R. (2003). Bibliotekų ir informacijos paslaugų kaitos valdymas: teorinių įžvalgų ir sėkmingo atvejo analizė. *Informacijos mokslai*, T. 27
47. The Public Library Service: the IFLA / UNESCO Guidelines for Development Prepared by a working group of the section of Public Libraries chaired by Philip Gill. 132p., Prieiga per internetą <https://cdn.ifla.org/wp-content/uploads/files/assets/hq/publications/archive/the-public-library-service/pg01-r.pdf>
48. Pukelis, K. (2009). Gebėjimas, kompetencija, mokymosi/studijų rezultatas, kvalifikacija ir kompetentingumas: teorinė dimensija. *Aukštojo mokslo kokybė*, 2009/6, p. 20.
49. Pupelienė, J. Organizaciniai pokyčiai šių dienų akademinėje bibliotekoje. *Informacijos mokslai*. 2002, t. 20, p. 201–207
50. Petuchovaitė, R. (2006). Mokykloje dirbančio bibliotekininko kompetencija ir problemos. *Tarp knygų*. 09(1), p. 8.
51. Rupšienė, L. (2016). Švietimas ar edukacija? *Pedagogika / Pedagogy* 2016, t. 122, Nr. 2, p. 5–16.
52. Selematsela, D., du Toit (2007). Competency profile for librarians teaching information literacy. *South African Journal of Library & Information Science*, 73(2), p. 119–129. <https://sajlis.journals.ac.za/pub/article/view/1345/1261>
53. Sidarienė, I. (1989). Profesija – bibliotekininkas: pokalbis apie profesiją su vaikais ir jaunimu. Vilnius: Lietuvos TSR nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka. 25, [2] p.
54. Skyrius, R., Mikalauskienė, A., Zalieckaitė L. (2009). Informacijos ir komunikacijos technologijos. Vilnius, Vilniaus universiteto leidykla.
55. Stasėnaitė, V., Naujokienė, L. (2012). Informacijos paslaugų specialistų poreikio integralumas informacinės visuomenės plėtroje pereinant į skaitmeninę globalios atminties erdvę. *Profesinės studijos: teorija ir praktika*, t. 9, p. 123–133 [žiūrėta 2021-12-07] Prieiga per internetą <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2012~1520517689664/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>
56. Tarptautinių žodžių žodynas. (1985). Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija.
57. Valaitytė, A. (2018). Edukacinė veikla bibliotekoje = edukaciniai renginiai? *Šiandien aktualu*, 1(58), p. 173–180.
58. Visuotinė lietuvių enciklopedija, t. 10. (2006). Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras.
59. Visuotinė Lietuvių enciklopedija (2020). Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, [žiūrėta: 2021-10-05]. Prieiga per internetą: <https://www.vle.lt/straipsnis/komunikacija/>

Priedai

1 priedas. Kompetencijos samprata

Autorius, metai	Samprata	Šaltinis, metai
Good (1959)	Kompetencija – tai sugebėjimas praktinėse situacijose taikyti pagrindinius tam tikro turinio principus ir technikas.	Petkevičiūtė, Kaminskytė (2003)
Boyatzis (1982)	Kompetencija – tai individo savybės, kurios priežastiniais ryšiais susijusios su efektyviu arba geresniu darbo atlikimu.	Petkevičiūtė, Kaminskytė (2003)
Medley (1982), Webb (2006)	Kompetencija yra žinių, gebėjimų ir profesinių-vertybinių nuostatų derinys.	Virgailaitė-Mečkauskaitė (2011)
Pearson (1984)	Kompetencija – tęstinė atkarpa, kuri prasideda tik žinojimu, kaip „kažką“ atlikti, ir baigiasi žinojimu, kaip „kažką“ atlikti labai gerai, taigi gebėjimas kažką atlikti kompetentingai būtų kažkur tarp šių dviejų atkarpos taškų	Čiutienė, Šarkiūnaitė (2004)
Tarptautinių žodžių žodynas (1985; 2000)	Kompetencija – [lot. Competentia] – funkcinis gebėjimas adekvačiai atlikti tam tikrą veiklą, turėti jai pakankamai žinių, įgūdžių, energijos.	Tarptautinių žodžių žodynas (1985; 2000);
Jovaiša (1993)	Kompetencija – tai yra gebėjimas pagal kvalifikaciją, įgūdžius, žinias gerai atlikti veiklą, tai įgaliojimų turėjimas ką nors daryti; labai kvalifikuotas žinojimas.	Čiutienė, Šarkiūnaitė (2004)
Lee, Beard (1994).	Kompetencija – tai gebėjimų ir technologijų derinys, pagrįstas išreikštomis ir neišreikštomis žodžiais žiniomis. Tai elgesio bruožų, būtinų sėkmingai atlikti darbą, rinkinys. Būtent motyvų, bruožų, požiūrių, įgūdžių ir gebėjimų derinys leidžia atskirti geriausius atlikėjus nuo vidutinių	Diskienė, Stankevičienė, Marčinskas (2010)
Masten ir kt. (1996)	Kompetenciją galima apibūdinti kaip tarpusavio santykių efektyvumą, gebėjimą išspręsti kylančias problemas ir prisitaikyti prie kintančios aplinkos sąlygų, sugebėjimą elgtis pagal elgesio normas ir paklusti taisyklėms turint atitinkamą žinių bei įgūdžių	Samašonok, Žukauskienė (2004)
Trotter, Ellison (1997)	Kompetencija yra įgūdžiai, gebėjimai ir charakteristikos, išryškėjantys žmonių veikloje siekiant sėkmingo rezultato, kai jie atlieka tam tikras užduotis ir veikia tam tikromis aplinkybėmis	Jucevičienė, Brazdeikis (2003)
Boyatzis (1982, 2002)	Pagrindinės asmens savybės, kaip antai: motyvai, būdo bruožai, gebėjimai, įvaizdžio ar socialinio vaidmens aspektai, žinios, kurias asmuo gali panaudoti	Čiutienė, Šarkiūnaitė (2004)
Ivanovic, Collin, (1997)	Kompetencija – rezultatyvumas, sugebėjimas atlikti darbe reikalingas užduotis	Petkevičiūtė, Kaminskytė (2003)
Schoonover (1998)	Kompetencija – pagal situaciją reikalinga elgsena, kuri apibrėžia, kaip toje situacijoje atrodo sėkminga veikla	Čiutienė, Šarkiūnaitė (2004)
Vaitkevičiūtė (1999)	Kompetencija – funkcinis gebėjimas atlikti tam tikrą veiklą	Čepas (2007)
Jucevičienė, Lepaitė (2000)	Kompetencija - žmogaus raiška arba gebėjimas veikti, sąlygotas individo žinių, mokėjimų, įgūdžių, požiūrių, asmenybės savybių bei vertybių	Simonaitienė, Targamadžė (2001)

Poole, Wamer (2000)	Kompetencija - tai sugebėjimas praktinėmis situacijomis taikyti pagrindinius tam tikro turinio srities principus ir technikas	Čiutienė, Šarkiūnaitė (2004)
Jucevičienė, Lepaitė (2000)	Kompetencija (competence) – tai gebėjimas įvertinti naują situaciją pasirinkti joje tinkamus veiklos metodus ir nuolat integruoti dalykines ir profesines žinias.	Jucevičienė, Lepaitė (2000)
Jucevičienė, Lepaitė (2000)	Kompetencija kaip holistinė idėja gali būti apibrėžiama kaip koncepcija, kuri akcentuoja gebėjimą perkelti žinias ir įgūdžius į naujas situacijas, tuo pačiu įgalinant žmogų veikti įvairiuose veiklos lygiuose.	Jucevičienė, Lepaitė (2000)
Jucevičienė, Lepaitė (2000)	Kompetencija – tai žmogaus kvalifikacijos raiška arba gebėjimas veikti, sąlygotas individo žinių, mokėjimų, įgūdžių, požiūrių, asmenybės savybių bei vertybių.	Jucevičienė, Lepaitė (2000)
Jucevičienė, Lepaitė (2000)	Kompetencija – hierarchinis struktūrinis darinys, kadangi skirtingo veiklos hierarchinio lygio atlikimui reikalinga skirtingo lygio kompetencija	Jucevičienė, Lepaitė (2000)
Laužackas, Pukelis (2000)	Kompetencijos pagrindą sudaro žinios, o viršūnę – įgūdžiai, kurie yra svarbiausias darbuotojo profesionalumo kriterijus.	Virgailaitė-Mečkauskaitė (2011)
Adamonienė (2001)	Kompetencija – tai individo savita raiška veikloje, pagrįsta profesiniais ir asmeniniais gebėjimais, priklausančiais nuo jo kryptingumo, profesinės sąmonės, socialinės, ekonominės aplinkos.	Adamonienė (2001)
Adamonienė, Daukilas, Krikščiūnas ir kt. (2001)	Kompetencija – kurios nors įstaigos ar asmens įgaliojimų sritis, apimtis; klausimų sritis, kurioje tam tikras asmuo turi žinių, patyrimo.	Virgailaitė-Mečkauskaitė (2011)
Sokol (2001)	Kompetencija – būtinų darbo uždaviniui ar vaidmeniui atlikti mokėjimo įgūdžių, žinių ir gebėjimų derinys	Petkevičiūtė, Kaminskytė (2003)
Moon (2002)	Kompetencija – tai asmens gebėjimas, formaliai patvirtintas konkrečiu dokumentu, pagrįstai (tinkamai, kvalifikuotai, konkrečiai nustatytu kokybės lygiu) ir patikimai (tiksliai ir greitai, efektyviai ir efektingai) atlikti tam tikrą profesinės veiklos dalį ar funkciją. Kompetencija (daugiskaitos forma – kompetencijos) yra griežtais reikalavimais apibrėžtas profesijos standarto elementas.	Pukelis (2009)
Petkevičiūtė, Kaminskytė (2003)	Kompetencijos sąvoka paprastai apibūdinami plataus diapazono gebėjimai, susiję su individų patirtimi. Kompetencija dažnai vartojama tarsi žinių ar gebėjimų atributas, siekiant apibūdinti darbuotojų gebėjimą labai gerai atlikti užduotis arba organizacijos gebėjimą teikti aukščiausios kokybės paslaugas	Diskienė, Stankevičienė, Marčinskas (2010)
Martinkus, Sakalas, Neverauskas (2003)	Kompetencija – žinių ir įgūdžių derinimas bei gebėjimas juos pritaikyti konkrečiomis aplinkybėmis, tai vadybos funkcijų atlikimas, atsižvelgiant į aplinkos situacijos apribojimus	Čiutienė, Šarkiūnaitė (2004)
Petkevičiūtė, Kaminskytė. (2003)	Kompetencija – gebėjimas, leidžiantis konkrečioje organizacijoje adekvačiais būdais pasiekti efektyvumo, siekiant strateginių organizacijos tikslų.	Petkevičiūtė, Kaminskytė (2003)
Bagdonienė, Hopenienė (2004)	Kompetencija (angl. competencies) – tai žinių, įgūdžių ir mokėjimo elgtis tam tikrose situacijose derinys.	Virgailaitė-Mečkauskaitė (2011)

Adomonienė (2004)	Kompetencija – tai individo savastimi, jam būdingomis vertybėmis nuostatomis ir profesiniu žinojimu bei gebėjimais pagrįsta bei darbdavio reikalavimais apribota raiška, orientuota į gerą profesinės veiklos rezultatą bei prasmingo gyvenimo kūrimą	Gudauskaitė (2007)
Lietuvių kalbos žodynas (2005)	Kompetencija – veiklos ar reiškinių sritis, su kuria yra gerai susipažinta; žmogaus ar įstaigos veiklos sritis ir įgaliojimų apimtis.	Lietuvių kalbos žodynas (2005)
Laužackas (2005)	Tai gebėjimai, kurie išsiugdomi tikslingai nukreipta praktine veikla ir yra darbuotojo asmeninio įdirbio rezultatas Kompetencija yra gebėjimas atlikti tam tikrą operaciją ar užduotį realioje ar imituojamoje veiklos situacijoje, o kompetencijos kokybiškumą įtakoja darbuotojo sukaupta patirtis.	Laužackas (2005)
Kasiulis (2005)	Kompetencija – tai žinių ir įgūdžių derinys bei sugebėjimas juos pritaikyti konkrečiomis aplinkybėmis. Tai vadybos funkcijų atitikimas, atsižvelgiant į aplinkos bei situacijos apribojimus	Kasiulis (2005)
Laužackas, Teresevičienė, Stasiūnaitė (2005)	Kompetencija yra sudėtinė kvalifikacijos dalis ir reiškia funkcinį gebėjimą atlikti dalį veiklos, t. y. vieną veiklos funkciją ar net operaciją	Virgailaitė-Mečkauskaitė (2011)
Jovaiša (2007)	Kompetencija yra rinkinys (klasteris) įgūdžių, kitokių gebėjimų, įpročių, charakterio bruožų ir žinių, kuriuos asmuo privalo turėti (valdyti), kad gerai atliktų darbą	Gudauskaitė (2007)
Gudauskaitė (2007)	Kompetencija – tai gebėjimas sėkmingai įveikti iššūkius ir įgyvendinti užsibrėžtas užduotis. Kompetencijos reiškia kompleksinę veiksmų sistemą, kuri apima ne tik žinias bei žinojimo gebėjimus, bet taip pat strategijas ir žinomus šablonus, kuriems reikia pritaikyti žinias ir įgūdžius, taip pat atitinkamai emocijas ir nuostatas bei efektyvų šių kompetencijų valdymą.	Gudauskaitė (2007)
Gudauskaitė (2007)	Kompetencija – tam tikros veiklos išraiška; efektyvios veiklos demonstravimas bei saviraiška, pagrįsta profesiniais, pedagoginiais ir asmeniniais gebėjimais; profesinės kvalifikacijos raiška, gebėjimas veikti, sąlygotas individo žinių, mokėjimų, įgūdžių, požiūrių, asmenybės savybių bei vertybių.	Gudauskaitė (2007)
Jonynienė (2010)	Kompetencija – tai asmens gebėjimas organizuoti ir sėkmingai tvarkyti savo gyvenimą remiantis turimomis žiniomis, įgytais gebėjimais tas žinias pritaikyti ir savo gyvenime vadovautis aiškiomis, tvirtomis vertybinėmis nuostatomis	Dimšaitė (2013)
Žibėnienė (2010)	Kompetencija – tai efektyvios veiklos demonstravimas, sugebėjimas atlikti pateiktas užduotis realioje ir imituojamoje darbo situacijoje, pritaikant įgytas žinias ir gebėjimus.	Virgailaitė-Mečkauskaitė (2011)
Skaržauskienė, Paražinskaitė (2010)	Kompetencijos – tai platus diapazono sugebėjimai, vienaip arba kitaip susieti su patirtimi: meistriškumu, specializacija, problemų sprendimu ir t.t., leidžiančiais konkrečioje organizacijoje adekvačiais būdais pasiekti efektyvumo siekiant strateginių organizacijos tikslų.	Luneckienė (2017)
Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (2011)	Kompetencija – gebėjimas atlikti tam tikrą veiklą, remiantis įgytų žinių, mokėjimų, įgūdžių, vertybinių nuostatų visuma.	Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (2011)

Virgailaitė- Mečkauskaitė (2011)	Kompetencija – tai trinaris konceptas, apimantis žinias, gebėjimus, įgūdžius, vertybines nuostatas bei asmenines savybes, reikalingas kokiai nors veiklai atlikti	Virgailaitė- Mečkauskaitė (2011)
Maskaliūnienė, Kaminskienė (2012)	Kompetencija – tai gebėjimas atlikti tam tikrą operaciją ar užduotį realioje ar imituojamoje situacijoje. Kompetenciją lemia mokymosi ar studijų metu įgytos žinios, gebėjimai, turimi požiūriai ir vertinimai.	Laužackas (2005)
Askherzari, Aeen (2012)	Tai išmatuojami žmogaus gebėjimai, reikalingi veiksmingiems darbo našumo reikalavimams įgyvendinti. Tai yra savybės, žinios, įgūdžiai, mąstysena, mąstymo modeliai, kurių suderinimas ir panaudojimas sukuria sėkmingus veiklos rezultatus.	Luneckienė (2017)
Mistarihi ir kt. (2012)	Kompetencijos – tai pagrindinės individo charakteristikos, kurios keisdamosios viena su kita, sukuria efektyvius rezultatus	Luneckienė (2017)
Atkočiūnienė, Juškaitė (2012)	Tai yra abstrakcija, neturinti jokios nuorodos į materialų būvį ir priklauso nuo kompetentingų individo veiksmų. Kompetencija nėra būseną, o veiksmas, kylantis iš asmeninių išteklių (žinių, gebėjimų, kokybės, patirties, kognityviųjų gebėjimų, emocinių išteklių ir t. t.) ir aplinkos išteklių (technologinių, duomenų bazių, knygų, socialinių tinklų ir t.t.) kombinacijos.	Luneckienė (2017)
Morris ir kt (2013)	Kompetencija – tai žinios, įgūdžiai, požiūriai, vertybės ir elgesys, kuriuos panaudodamas žmogus gali sėkmingai atlikti tam tikrą veiklą ar užduotį	Luneckienė (2017)
Gražulis, Markuckienė, (2013)	Tai darbuotojo gebėjimai, susieti ne tik su įgytomis žiniomis, bet ir su asmenine patirtimi bei elgsena: veiklos motyvais, meistriškumu, problemų sprendimo būdais. Tai yra pamatuojamų veiklos dimensijų rinkinys, apimantis komandinio darbo ir organizacinius gebėjimus, susietus su aukšta veiklos atlikimo kokybe ir suteikiantis organizacijai didelį konkurencinį pranašumą.	Gražulis, Markuckienė (2013)
Young, Conboy, (2013)	Tai pagrindinė žmogui būdinga ypatybė, kuri gali būti motyvas, bruožas, įgūdis, savęs įvaizdžio, socialinio vaidmens ar žinių kontekstas, kurį jis naudoja savo veikloje.	Luneckienė (2017)
Trivellas, Drimoussis (2013)	Tai asmens veikla, susieta su elgsenos veiksniais, siekiant atlikti paskirtą veiklą tikslingai, panaudojant turimus gebėjimus išsikeltų reikalavimų įgyvendinimui.	Luneckienė (2017)
Melnikova, Trakšėlys (2016)	Tai darbo atlikimo standartams priklausomas atitikmuo, įgūdžių, žinių derinys, susijęs su rezultatyvia veikla, organizacijai naudingais konkrečiais rodikliais; apimanti esmines individo savybes (charakteristikas), tampančias kompetencijos sudedamąją dalimi, kai jos priežastiniais ryšiais yra susijusios su efektyviu darbo atlikimu.	Melnikova, Trakšėlys (2016)
Zubrickienė, Adomaitienė (2016)	Kompetencija – tai ne tik kvalifikacijos sudėtinė dalis, bet ir holistinė asmens galimybių raiška, akcentuojant individo asmenines savybes, vertybines nuostatas bei gebėjimą realizuoti sukauptą potencialą ir patirtį veikloje.	Zubrickienė, Adomaitienė (2016)
Markham (2017)	Kompetencija – tai įgūdžių, žinių ir savybių visuma, leidžianti asmeniui sėkmingai atlikti tam tikrą užduotį ar veiklą.	Luneckienė (2017)
Žmogiškųjų išteklų ir personalo valdymo žodynas	Kompetencija – buvimas produktyviu, sugebėjimas atlikti darbo reikalaujamas užduotis	Žmogiškųjų išteklių ir personalo valdymo žodynas

(1997; 2003); Oksfordo verslo ir vadybos žodynas (2009)	Kompetencija – gebėjimas atlikti darbo reikalaujamas užduotis efektyviai, produktyviai, sėkmingai.	(1997; 2003); Oksfordo verslo ir vadybos žodynas (2009)
--	---	--

2 priedas. Bibliotekininko kompetencijų pagrindimas

Autorius, metai	Kompetencijos				Šaltinis, metai
Heery, Morgan (1996)	Žinios ir gebėjimai, reikalingi ugdymo veiklai				Grigas (2013)
Glosienė, Petuchovaitė, Racevičiūtė (1998)	Vartotojų mokymas	Informacinis ir kompiuterinis raštingumas	Technologijų naudojimo įgūdžiai	Informacijos paieškos įgūdžiai	Glosienė, Petuchovaitė, Racevičiūtė (1998)
Feret, Marcinek (1999)	Bendravimo ar mokymo įgūdžiai; IT įgūdžiai; vadybiniai įgūdžiai; dalykinės žinios	Komandinio darbo, viešojo bendravimo, projektų valdymo, vadovavimo įgūdžiai, atsidasavimas profesijai ir lankstumas.			Nonthacumjana (2011)
Sreenivasulu (2000)	Gebėjimas valdyti skaitmenines bibliotekas ir skaitmenines žinias	Ryšių palaikymas, siekiant sujungti vartotojus ir informaciją.			Nonthacumjana (2011)
Glosienė, (2000)	Mokymosi proceso organizavimo	Mokymosi psichologijos kompetencijos			Duobiniienė Tautkevičienė (2002)
Marion (2001)	Bendravimo įgūdžiai				Gerolimos, Konsta (2008)
Biddiscombe (2001)	Gebėjimas atpažinti informacinius poreikius, valdyti vartotojus ir skatinti žmonių, turinčių skirtingus įgūdžius dirbti toje pačioje komandoje.				Gerolimos, Konsta (2008)
Lynch, Smith (2001)	Bendravimo žodžiu ir raštu įgūdžiai	Lankstumas, kūrybiškumas ir lyderystė	Kompiuterinės technologijos		Nonthacumjana (2011)
Peacock (2001), Powis (2004)	Informacinio raštingumo ugdymo gebėjimai				Grigas (2013)
Nageswara ir Babu (2001)	Paieškos tarpininkas, pagalbininkas, pedagogas	Svetainių kūrėjas, dizaineris	Žinių vadybininkas, informacijos išteklių vadybininkas		Nageswara ir Babu (2001)
Kwasik (2002)	Bendravimo įgūdžiai	Tradiciniai bibliotekininko įgūdžiai			Gerolimos, Konsta (2008)

Pupelienė (2002)	Gebėjimas dirbti komandoje, komunikabilumas	tolerantiškumas, atkaklumas, lankstumas			Pupelienė (2002)
Albrecht, Baron (2002)	Pedagogika – bibliotekininko profesijos sudėtinė dalis				Grigas (2013)
Petuchovaitė (2003)	Informacijos paieškos, radimo ir taikymo kompetencija				Petuchovaitė (2003)
Salter (2003)	Mokymo patirtis ir geri bendravimo įgūdžiai				Gerolimos, Konsta (2008)
Ashcroft (2004)	Profesionalumas	Rinkodara ir skatinimas, vertinimas,	bendravimas- derybos – bendradarbiavimas	Asmeniniai perduodami įgūdžiai.	Gerolimos, Konsta (2008)
Partridge, Hallam (2004)	Informacinis raštingumas, mokymasis visą gyvenimą, komandinis darbas, bendravimas, etika	Atsakomybė, projektų valdymas, kritinis mąstymas, problemų sprendimas			Nonthacumjane (2011)
Glosienė, Mozūraitė, Rudžionienė (2005)	Komunikatorius	Tarpininkas	Mokytojas- edukatorius	Derybininkas	Laurutienė, Mingailienė, Jakutienė (2007)
Myburgh (2005)	Intelektinės nuosavybės įgūdžiai	Gebėjimas spręsti problemas, dirbti komandoje, priimti nuolatinius pokyčius, mokytis visą gyvenimą			Nonthacumjane (2011)
Petuchovaitė (2006)	Atsakomybė, atsidavimas darbui, iniciatyva, etinės nuostatos	Gebėjimas spręsti problemas, bendradarbiauti, socialiniai įgūdžiai, organizacijos supratimas	Aplinkos, organizacijos tikslų ir bibliotekos ideologijos supratimas	Teorinės bibliotekininkystės žinios, praktinių metodų bei taisyklių supratimas bei taikymas	Petuchovaitė (2006)
Petuchovaitė (2006)	Hibridinės kompetencijos: bibliotekininkystės (komunikacijos ir informacijos); pedagogikos (ar andragogikos)				Petuchovaitė (2006)
Choi, Rasmussen (2006)	Bendravimo, projektų valdymo ir vadovavimo įgūdžiai.				Nonthacumjane (2011)
Gerolimos, Konsta (2008)	Komunikaciniai įgūdžiai				Gerolimos, Konsta (2008)
Orme (2008)	Tarpasmeninis bendravimas; darbas kompiuteriu; komandinis darbas	Profesinė patirtis; klientų aptarnavimas;	Entuziazmas; lankstumas; motyvacija.		Nonthacumjane (2011)

		kvalifikuotas bibliotekininkas; katalogavimas, klasifikavimas ir metaduomenys			
O'Connor, Li (2008)	Kompiuterinių technologijų išmanymas	Bendravimo, lyderystės įgūdžiai	Novatoriškumas, pasitikėjimas savimi, energingumas ir entuziazmas.		Nonthacumjane (2011)
Choi, Rasmussen (2009)	Profesinė etika, tyrimai ir institucijų valdymas, projektų valdymo gebėjimai	Technologiniai ir informaciniai įgūdžiai, išteklių kūrimas, žinių organizavimas, žinių sklaida, žinių kaupimas	Švietimas ir mokymasis visą gyvenimą	Tarpasmeninio bendravimo ir komandinio darbo įgūdžiai	Nonthacumjane (2011)
Glosienė (2010)	Dinamiškumas, kūrybiškumas, smalsumas, socialinis ir ekonominis aktyvumas, verslumas ir inovatyvumas, gebėjimas dirbti ir veikti neapibrėžtomis sąlygomis.	Informacijos valdytojas			Glosienė (2010)
Partridge, Menzies, Lee, Munro (2010)	Gebėjimas bendradarbiauti, bendrauti ir dirbti su skirtingų poreikių vartotojais	Gebėjimai bendrauti tiesiogiai ir nuotoliniu būdu	Klientų aptarnavimo įgūdžiai		Partridge, Menzies, Lee, Munro (2010)
Nonthacumjane (2011)	Gebėjimas naudotis naujomis informacijos gamybos, saugojimo ir perdavimo technologijomis ir priemonėmis	Bendravimas, kritinis mąstymas, informacinis raštingumas ir komandinis darbas	Susipažinimas su naujomis mokymosi visą gyvenimą teorijomis		Nonthacumjane (2011)
Mavodza, Ngulube (2011)	Žinių valdymas, bibliotekininkystės, informacijos mokslų ir naujų skaitmeninių technologijų taikymas				Nonthacumjane (2011)
Stasėnaitė, Naujokienė (2012)	Informaciniai gebėjimai: vartotojų poreikių nustatymas; paieškos įrankių pasirinkimas; informacijos sklaida				Stasėnaitė ir Naujokienė (2012)
Prokopčik, Rudžionienė (2013)	Informacijos vadybininkas, konsultantas				Prokopčik, Rudžionienė (2013)
Pečeliūnaitė (2018).	Gebėjimas bendrauti, komunikavimo įgūdžiai				Pečeliūnaitė (2018).

3 priedas. Tyrimo instrumentarijus

Tyrimo kriterijai	Teiginiai
I diagnostinis blokas – bibliotekininko kompetencijos	
1. Komunikacinė kompetencija	<ol style="list-style-type: none"> 1. Komunikuodama(s) jūs gebate atpažinti pašnekovo kūno kalbą (pvz.: susidomėjęs, nuobodžiaujantis, nepatenkintas). 2. Esate dėmesinga(s) klausytojas, nes gebate išklaudyti ir suprasti kitus. 3. Bendraudama(s) su skirtingais pašnekovais jūs gebate pasirinkti tinkamą balso toną, veido išraišką, gestus ir pan. 4. Visada stengiatės savo nuomonę pagrįsti argumentais. 5. Jūs gebate komunikuoti bent viena užsienio kalba. 6. Galite teigti, kad jums puikiai sekasi iškomunikuoti informaciją skirtingoms žmonių grupėms (pvz.: kolegoms, vartotojams, vadovams ir kt.). 7. Manote, kad reikalui esant puikiai gebėtumėte bendrauti su žiniasklaida, duoti interviu spaudai ar televizijai. 8. Jūs gebate profesionaliai bendrauti raštu (pvz.: parengti informacinį tekstą, atsakyti į laiškus ir kt.). 9. Jūs gebate rengti prezentacijas, pasinaudojant įvairiomis audiovizualinėmis medijomis (pvz.: Power Point, Prezi). 10. Gebate moderuoti įvairius renginius (pvz.: diskusijas, konferencijas, knygų pristatymus, susitikimus ir kt.).
2. Edukacinė kompetencija	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jūs gebate parengti ir įgyvendinti kultūrinės edukacines programas įvairaus amžiaus ir socialinių grupių vartotojams (pvz.: ikimokyklinukams, pradinukams, paaugliams, senjorams, šeimoms, socialiai pažeidžiamoms vartotojų grupėms). 2. Gebate kurti įvairių mokymų (pvz.: kompiuterinis ir informacinis raštingumas, viešosios elektroninės paslaugos, robotika, 3D modeliavimas ir kt.) turinį ir jį suprantamai pateikti besimokantiems. 3. Jums puikiai sekasi mokyti vartotojus naudotis bibliotekos paslaugomis, informacijos ištekliais, viešos prieigos technologijomis, įranga ir tinklais. 4. Gebate ugdyti ir lavinti ankstyvojo amžiaus vaikų skaitymo įgūdžius. 5. Jūs gebate ugdyti informacinį ir kompiuterinį raštingumą įvairaus amžiaus vartotojų grupėse. 6. Mokymo procese jūs pasitelkiate įvairius mokymo metodus ir būdus (pvz.: žodinius, praktinius, vaizdinius ir pan.). 7. Mokymosi procese didelį dėmesį skiriate asmenybės saviraiškai ir kūrybiškumo ugdymui. 8. Į edukacinius procesus visada integruojate bibliotekos išteklius bei paslaugas. 9. Puikiai suprantate mokymosi visą gyvenimą svarbą ir laikotės šio principo pats. 10. Daug dėmesio skiriate savišvietai ir saviugdai.
3. Informacinė kompetencija	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jūs gebate atlikti informacijos paiešką pasitelkiant įvairius informacijos išteklius (pvz.: bibliotekos fondus, duomenų bazes, interneto resursus). 2. Jūs gebate kritiškai vertinti informacijos išteklių turinį ir formatą. 3. Gebate naudoti informaciją išsaugotą tiek tradiciniuose, tiek šiuolaikiniuose informacijos šaltiniuose (pvz.: spausdintuose leidiniuose ir dokumentuose, elektroniniuose dokumentuose, duomenų bazėse, internete ir kt.). 4. Galite teigti, kad gebate atlikti duomenų bazių, indeksavimo (UDK), metaduomenų (bibliografinių įrašų) ir informacijos analizę.

	<p>5. Jūs gebate atrinkti ir užsakyti kokybiškus ir aktualius informacijos išteklius (pvz.: dokumentų rūšis, laikmenas, medijas), atrinkti skaitytojams aktualią informaciją, rekomenduoti naujienas.</p> <p>6. Jums puikiai sekasi identifikuoti vartotojų informacinius poreikius ir atlikti jų poreikius atitinkančią paiešką.</p> <p>7. Jūs gebate suteikti prieigą vartotojams prie skirtingų informacijos išteklių (pvz.: spausdintų dokumentų, skaitmeninių dokumentų, duomenų bazių).</p> <p>8. Jūs domitės naujomis atsirandančiomis technologijomis, kurios šiuo metu gali būti neaktualios, tačiau ateityje gali tapti svarbiomis būsimų informacijos išteklių, paslaugų ar programų priemonėmis.</p> <p>9. Jūs gebate tobulinti esamas ir kurti naujas informacines paslaugas vartotojams.</p> <p>10. Manote, kad jums puikiai sekasi vykdyti informacijos sklaidą ir ją populiarinti (pvz.: bibliotekos, savivaldybės, socialinių partnerių svetainėse, spaudoje, socialiniuose tinkluose, internetinėje žiniasklaidoje ir kt.).</p>
4. IT kompetencija	<p>1. Puikiai gebate naudotis kompiuteriais ir įvairiomis kompiuterinėmis programomis (pvz.: Microsoft Windows, Microsoft Office paketu) bei daugiafunkciniais kopijavimo aparatais.</p> <p>2. Jūs gebate naudotis atviros prieigos turinio kūrimo įrankiais ir kurti turinį (pvz.: apklausas, viktorinas, interaktyvius žaidimus ir pan.).</p> <p>3. Manote, kad gebate naudotis įvairiais socialiniais tinklais (pvz.: Facebook, Instagram, Twitter) ir kurti jų turinį.</p> <p>4. Gebate kurti, redaguoti, publikuoti ir valdyti tinklalapių (pvz.: Wordpress), YouTube kanalo paskyrą.</p> <p>5. Jūs gebate kurti, valdyti ir palaikyti lokalias duomenų bazes (pvz.: kraštotyros, personalijų ir pan.).</p> <p>6. Jūs gebate įkelti duomenis ir/ar rasti informaciją bibliotekinėse programose (pvz.: LIBIS PĮ).</p> <p>7. Galite teikti nuotolines paslaugas pasitelkdamas įvairias platformas (pvz.: Skype, Zoom, Teams Meeting ir kt. programomis).</p> <p>8. Jūs gebate skaitmeninti dokumentus.</p> <p>9. Jums puikiai sekasi kurti virtualius produktus (pvz.: parodas, viktorinas, filmukus, vaizdo įrašus, žaidimus, lokalias duomenų bazes).</p> <p>10. Gebate pasinaudoti naujausiomis ryšių technologijomis (pvz.: nuotoliniai vaizdo skambučiai, video konferencijos) darbinių problemų sprendimui su kolegomis ar vadovais.</p>
5. Asmeninė kompetencija	<p>1. Galite teigti, kad esate aktyvi(-us) ir iniciatyvi(-us).</p> <p>2. Galėtumėte save apibūdinti kaip kūrybišką ir išradinę asmenybę.</p> <p>3. Gebate išlikti lanksti(-us) ir pozityvi(-us) nuolatinių pokyčių metu.</p> <p>4. Puikiai gebate bendradarbiauti ir dirbti komandoje.</p> <p>5. Galite savarankiškai priimti sprendimus.</p> <p>6. Manote, kad turite oratorinių gebėjimų.</p> <p>7. Gebate palaikyti šiltus santykius su kolegomis ir vadovais.</p> <p>8. Esate tolerantiškas kitų nuomonei ir požiūriams.</p> <p>9. Mėgstate generuoti ir įgyvendinti naujas idėjas.</p> <p>10. Jūs nuolat tobulinate savo profesines kompetencijas (pvz.: mokymuose, seminaruose, konferencijose ir/ar mokotės savarankiškai).</p>
6. Profesinė kompetencija	<p>1. Darbinėje aplinkoje jūs paisote bibliotekininko profesinės etikos principų.</p> <p>2. Mielai bendradarbiaujate su vietos bendruomene, administracija, kitų bibliotekų specialistais, socialiniais partneriais, Lietuvos bei miesto kultūros ir ugdymo įstaigomis.</p> <p>3. Jums puikiai sekasi pritraukti tikslingų bibliotekos papildomo finansavimo šaltinių (pvz.: rengti projektus, juos administruoti).</p>

	<p>4. Jūs gebate rengti bibliotekos veiklos dokumentus (pvz.: strateginius planus, metinius veiklos planus, ataskaitas, vidaus tvarkos dokumentus ir pan.)</p> <p>5. Mielai imatės inovatyvių veiklų už bibliotekos ribų (pvz.: viešose erdvėse, ugdymo ir kitose įstaigose).</p> <p>6. Jūs gebate organizuoti ir vykdyti bibliotekos tiriamąją veiklą (pvz.: problemos iškėlimas, apklausos sudarymas, duomenų rinkimas ir apibendrinimas).</p> <p>7. Gebate teikti konsultacijas ir metodinę pagalbą bibliotekos vartotojams ir darbuotojams.</p> <p>8. Jums puikiai sekasi administruoti LIBIS PĮ, LIBIS SAP posistemį.</p> <p>9. Jūs gebate vykdyti bibliotekos fondų apskaitą, komplektavimą, patikrinimą.</p> <p>10. Manote, kad gebate rengti pranešimus viešai erdvei profesiniais klausimais.</p>
II diagnostinis blokas – sociodemografinės charakteristikos	
7. Lytis	<p>Moteris</p> <p>Vyras</p>
8. Išsilavinimas	<p>Aukštasis universitetinis (magistras arba jam prilygintas)</p> <p>Auštasis universitetinis</p> <p>Aukštasis neuniversitetinis</p> <p>Aukštesnysis</p> <p>Profesinis</p> <p>Vidurinis</p> <p>Kita</p>
9. Darbo stažas bibliotekoje	<p>Mažiau nei 1 metai</p> <p>1 – 5 metai</p> <p>6 – 15 metų</p> <p>16 – 25 metai</p> <p>25 ir daugiau metų</p>
10. Pareigos	<p>Įstaigos vadovas/pavadootojas</p> <p>VB skyriaus/kito padalinio vadovas</p> <p>VB filialo vadovas</p> <p>VB dirbantis specialistas</p> <p>VB filiale dirbantis specialistas</p> <p>Kita</p>
11. Amžius	<p>21 – 30 metų</p> <p>31 – 40 metų</p> <p>41 – 50 metų</p> <p>50 ir daugiau metų</p>

4 priedas. Tyrimo „Bibliotekininko kompetencijų aplanko sudarymas“ anketa

Gerbiamas respondente,

esu Kauno technologijos universiteto (KTU) Vadybos magistrantė Loreta Breskienė. Prašau Jūsų dalyvauti tyrime, kurio tikslas – nustatyti Panevėžio miesto ir rajono viešųjų bibliotekų bibliotekininkų turimas kompetencijas.

Prašau Jūsų išreikšti savo nuomonę atsakant į žemiau pateiktus teiginius. Ties kiekvienu teiginiu (jei nenurodyta kitaip) pažymėkite geriausiai Jūsų nuomonę atitinkantį atsakymo variantą.

Apklausa anoniminė, Jūsų atsakymai bus apibendrinti ir naudojami magistriniame darbe.

Perskaitykite teiginius ir kiekvieną teiginį, Jūsų manymu, geriausiai apibūdinantį Jūsų turimą komunikacinę kompetenciją, įvertinkite 5 balų sistemoje, kur 1 – „visiškai nesutinku“, 2 – „nesutinku“, 3 – „iš dalies sutinku“, 4 – „sutinku“, 5 – „visiškai sutinku“

„X“ pažymėkite tik po vieną kiekvieno teiginio atsakymą

		Įvertinkite teiginius apie komunikacinę kompetenciją				
		1	2	3	4	5
1.	Komunikuodama(s) jūs gebate atpažinti pašnekovo kūno kalbą (pvz.: susidomėjęs, nuobodžiaujantis, nepatenkintas).					
2.	Esate dėmesinga(s) klausytojas, nes gebate išklaudyti ir suprasti kitus					
3.	Bendraudama(s) su skirtingais pašnekovais jūs gebate pasirinkti tinkamą balso toną, veido išraišką, gestus ir pan.					
4.	Visada stengiatės savo nuomonę pagrįsti argumentais.					
5.	Jūs gebate komunikuoti bent viena užsienio kalba.					
6.	Galite teigti, kad jums puikiai sekasi iškomunikuoti informaciją skirtingoms žmonių grupėms (pvz.: kolegoms, vartotojams, vadovams ir kt.).					
7.	Manote, kad reikalui esant puikiai gebėtumėte bendrauti su žiniasklaida, duoti interviu spaudai ar televizijai.					
8.	Jūs gebate profesionaliai bendrauti raštu (pvz.: parengti informacinį tekstą, atsakyti į laiškus ir kt.).					
9.	Jūs gebate rengti prezentacijas, pasinaudojant įvairiomis audiovizualinėmis medijomis (pvz.: Power Point, Prezi).					
10.	Gebate moderuoti įvairius renginius (pvz.: diskusijas, konferencijas, knygų pristatymus, susitikimus ir kt.).					

1. Perskaitykite teiginius ir kiekvieną teiginį, Jūsų manymu, geriausiai apibūdinantį Jūsų turimą edukacinę kompetenciją, įvertinkite 5 balų sistemoje, įvertinkite 5 balų sistemoje, kur 1 – „visiškai nesutinku“, 2 – „nesutinku“, 3 – „iš dalies sutinku“, 4 – „sutinku“, 5 – „visiškai sutinku“

„X“ pažymėkite tik po vieną kiekvieno teiginio atsakymą

		Įvertinkite teiginius apie edukacinę kompetenciją				
		1	2	3	4	5
1.	Jūs gebate parengti ir įgyvendinti kultūrinės edukacines programas įvairaus amžiaus ir socialinių grupių vartotojams (pvz.: ikimokyklinukams, pradinukams, paaugliams, senjorams, šeimoms, socialiai pažeidžiamoms vartotojų grupėms).					
2.	Gebate kurti įvairių mokymų (pvz.: kompiuterinis ir informacinis raštingumas, viešosios elektroninės paslaugos, robotika, 3D modeliavimas, bibliotekos galimybės ir kt.) turinį ir jį suprantamai pateikti besimokantiems.					

3.	Jūs gebate mokyti vartotojus naudotis bibliotekos paslaugomis, informacijos ištekliais, viešos prieigos technologijomis, įranga ir tinklais.					
4.	Gebate ugdyti ir lavinti ankstyvojo amžiaus vaikų skaitymo įgūdžius.					
5.	Jūs gebate ugdyti informacinį ir kompiuterinį raštingumą įvairaus amžiaus vartotojų grupėse.					
6.	Mokymo procese jūs pasitelkiate įvairius mokymo metodus ir būdus (pvz.: žodinius, praktinius, vaizdinius ir pan.).					
7.	Mokymosi procese didelį dėmesį skiriate asmenybės saviraiškai ir kūrybiškumo ugdymui.					
8.	Į edukacinius procesus visada integruojate bibliotekos išteklius bei paslaugas					
9.	Puikiai suprantate mokymosi visą gyvenimą svarbą ir laikotės šio principo pats, daug dėmesio skiriate savišvietai ir saviugdai.					
10.	Jūs gebate koordinuoti savarankišką vartotojų mokymąsi, pasirenkant tinkamus informacijos šaltinius					

2. Perskaitykite teiginius ir kiekvieną teiginį, Jūsų manymu, geriausiai apibūdinantį Jūsų turimą informacinę kompetenciją, įvertinkite 5 balų sistemoje, kur 1 – „visiškai nesutinku“, 2 – „nesutinku“, 3 – „iš dalies sutinku“, 4 – „sutinku“, 5 – „visiškai sutinku“
„X“ pažymėkite tik po vieną kiekvieno teiginio atsakymą

		Įvertinkite teiginius apie informacinę kompetenciją				
		1	2	3	4	5
1.	Jūs gebate atlikti informacijos paiešką pasitelkiant įvairius informacijos išteklius (pvz.: bibliotekos fondus, duomenų bazes, interneto resursus).					
2.	Jūs gebate kritiškai vertinti informacijos išteklių turinį ir formatą.					
3.	Gebate naudoti informaciją išsaugotą tiek tradiciniuose, tiek šiuolaikiniuose informacijos šaltiniuose (pvz.: spausdintuose leidiniuose ir dokumentuose, elektroniniuose dokumentuose, duomenų bazėse, internete ir kt.).					
4.	Galite teigti, kad gebate atlikti duomenų bazių, indeksavimo (UDK), metaduomenų (bibliografinių įrašų) ir informacijos analizę.					
5.	Jūs gebate atrinkti ir užsakyti kokybiškus ir aktualius informacijos išteklius (pvz.: dokumentų rūšis, laikmenas, medijas), atrinkti skaitytojams aktualią informaciją, rekomenduoti naujienas.					
6.	Jums puikiai sekasi identifikuoti vartotojų informacinius poreikius ir atlikti jų poreikius atitinkančią paiešką.					
7.	Jūs gebate suteikti prieigą vartotojams prie skirtingų informacijos išteklių (pvz.: spausdintų dokumentų, skaitmeninių dokumentų, duomenų bazių).					
8.	Jūs domitės naujomis atsirandančiomis technologijomis, kurios šiuo metu gali būti neaktualios, tačiau ateityje gali tapti svarbiomis būsimų informacijos išteklių, paslaugų ar programų priemonėmis.					
9.	Jūs gebate tobulinti esamas ir kurti naujas informacines paslaugas vartotojams.					
10.	Manote, kad jums puikiai sekasi vykdyti informacijos sklaidą ir ją populiarinti (pvz.: bibliotekos, savivaldybės, socialinių partnerių svetainėse, spaudoje, socialiniuose tinkluose, internetinėje žiniasklaidoje ir kt.).					

- 3. Perskaitykite teiginius ir kiekvieną teiginį, Jūsų manymu, geriausiai apibūdinantį Jūsų turimą IT kompetenciją, įvertinkite 5 balų sistemoje, kur 1 – „visiškai nesutinku“, 2 – „nesutinku“, 3 – „iš dalies sutinku“, 4 – „sutinku“, 5 – „visiškai sutinku“**
„X“ pažymėkite tik po vieną kiekvieno teiginio atsakymą

		Įvertinkite teiginius apie IT kompetenciją				
		1	2	3	4	5
1.	Puikiai gebate naudotis kompiuteriais ir įvairiomis kompiuterinėmis programomis (pvz.: Microsoft Windows, Microsoft Office paketu) bei daigiafunkciniais kopijavimo aparatais.					
2.	Jūs gebate naudotis atviros prieigos turinio kūrimo įrankiais ir kurti turinį (pvz.: apklausas, viktorinas, interaktyvius žaidimus ir pan.).					
3.	Manote, kad gebate naudotis įvairiais socialiniais tinklais (pvz.: Facebook, Instagram, Twitter) ir kurti jų turinį.					
4.	Gebate kurti, redaguoti, publikuoti ir valdyti tinklalapių (pvz.: Wordpress), YouTube kanalo paskyrą.					
5.	Jūs gebate kurti, valdyti ir palaikyti lokalias duomenų bazes (pvz.: kraštotyros, personalijų ir pan.).					
6.	Jūs gebate įkelti duomenis ir/ar rasti informaciją bibliotekinėse programose (pvz.: LIBIS PĮ)					
7.	Galite teikti nuotolines paslaugas pasitelkdamas įvairias platformas (pvz.: Skype, Zoom, Teams Meeting ir kt. programomis).					
8.	Jūs gebate skaitmeninti dokumentus.					
9.	Jums puikiai sekasi kurti virtualius produktus (pvz.: parodas, viktorinas, filmukus, vaizdo įrašus, žaidimus, lokalias duomenų bazes).					
10.	Gebate pasinaudoti naujausiomis ryšių technologijomis (pvz.: nuotoliniai vaizdo skambučiai, video konferencijos) darbinių problemų sprendimui su kolegomis ar vadovais.					

- 4. Perskaitykite teiginius ir kiekvieną teiginį, Jūsų manymu, geriausiai apibūdinantį Jūsų turimą asmeninę kompetenciją, įvertinkite 5 balų sistemoje, kur 1 – „visiškai nesutinku“, 2 – „nesutinku“, 3 – „iš dalies sutinku“, 4 – „sutinku“, 5 – „visiškai sutinku“**
„X“ pažymėkite tik po vieną kiekvieno teiginio atsakymą

		Įvertinkite teiginius apie asmeninę kompetenciją				
		1	2	3	4	5
1.	Galite teigti, kad esate aktyvi(-us) ir iniciatyvi(-us).					
2.	Galėtumėte save apibūdinti kaip kūrybišką ir išradingą asmenybę.					
3.	Gebate išlikti lanksti(-us) ir pozityvi(-us) nuolatinių pokyčių metu.					
4.	Puikiai gebate bendradarbiauti ir dirbti komandoje.					
5.	Galite savarankiškai priimti sprendimus.					
6.	Manote, kad turite oratorinių gebėjimų.					
7.	Gebate palaikyti šiltus santykius su kolegomis ir vadovais.					
8.	Esate tolerantiškas kitų nuomonei ir požiūriams.					
9.	Mėgstate generuoti ir įgyvendinti naujas idėjas.					
10.	Jūs nuolat tobulinate savo profesines kompetencijas (pvz.: mokymuose, seminaruose, konferencijose ir ir/ar mokotės savarankiškai).					

- 5. Perskaitykite teiginius ir kiekvieną teiginį, Jūsų manymu, geriausiai apibūdinantį Jūsų turimą profesinę kompetenciją, įvertinkite 5 balų sistemoje, kur 1 – „visiškai nesutinku“, 2 – „nesutinku“, 3 – „iš dalies sutinku“, 4 – „sutinku“, 5 – „visiškai sutinku“**
„X“ pažymėkite tik po vieną kiekvieno teiginio atsakymą

		Įvertinkite teiginius apie profesinę kompetenciją				
		1	2	3	4	5
1.	Darbinėje aplinkoje jūs paisote bibliotekininko profesinės etikos principų.					
2.	Mielai bendradarbiaujate su vietos bendruomene, administracija, kitų bibliotekų specialistais, socialiniais partneriais, Lietuvos bei miesto kultūros ir ugdymo įstaigomis.					
3.	Jums puikiai sekasi pritraukti tikslingų bibliotekos papildomo finansavimo šaltinių (pvz.: inicijuoti, rengti projektus, juos administruoti).					
4.	Jūs gebate rengti bibliotekos veiklos dokumentus (pvz.: strateginius planus, metinius veiklos planus, ataskaitas, vidaus tvarkos dokumentus ir pan.)					
5.	Mielai imatės inovatyvių veiklų už bibliotekos ribų (pvz.: viešose erdvėse, ugdymo ir kitose įstaigose).					
6.	Jūs gebate organizuoti ir vykdyti bibliotekos tiriamąją veiklą (pvz.: problemos iškėlimas, apklausos sudarymas, duomenų rinkimas ir apibendrinimas).					
7.	Gebate teikti konsultacijas ir metodinę pagalbą bibliotekos vartotojams ir darbuotojams.					
8.	Jums puikiai sekasi administruoti LIBIS PĮ, LIBIS SAP posistemį.					
9.	Jūs gebate vykdyti bibliotekos fondų apskaitą, komplektavimą, patikrinimą.					
10.	Manote, kad gebate rengti pranešimus viešai erdvei profesiniais klausimais.					

6. Apibūdinkite save:

„X“ pažymėkite po vieną kiekvieno teiginio atsakymą

Jūsų lytis	Jūsų išsilavinimas	Kiek laiko dirbate bibliotekoje	Jūsų pareigos	Jūsų amžius
☐ Moteris ☐ Vyras	☐ Aukštasis universitetinis (magistras arba jam prilygintas) ☐ Auštasis universitetinis ☐ Aukštasis neuniversitetinis ☐ Aukštesnysis ☐ Profesinis ☐ Vidurinis ☐ Kita (įrašykite)	☐ Mažiau nei 1 metus ☐ 1–5 metus ☐ 6–15 metų ☐ 16–25 metus ☐ 25 ir daugiau metų	☐ Įstaigos vadovas/pavaduotojas ☐ VB skyriaus/kito padalinio vadovas ☐ VB filialo vadovas ☐ VB dirbantis specialistas ☐ VB filiale dirbantis specialistas ☐ Kita (įrašykite)	☐ 21–30 metų ☐ 31–40 metų ☐ 41–50 metų ☐ 50 ir daugiau metų

Dėkoju už Jūsų skirtą laiką ir bendradarbiavimą